

Nipashe

Ijumaa Juni 16, 2023 Tanzania 1,000/- Kenya 100/-

0856 • Na. 0581343

www.ippmedia.com

MWANGA WA JAMII

www.twitter.com/nipashetz

www.facebook.com/nipashetz

www.instagram.com/theguardian_newspaper
LIKE & FOLLOW US

SAMIA aipongeza NSSF mradi ujenzi hoteli ya kitalii

IDADI wagonjwa moyo yaongezeka Taasisi ya Moyo

UKURASA 9

UKURASA 7

UKURASA 7

BAJETI 2023/24

TAMU, CHUNGU

1 Tozo za simu kuondolewa

UK. 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 & 16

5 Shisha kuongezwa tozo

2 Ada kufutwa vyo vya ufundi

7 Marufuku kufunga biashara

3 Ushuru wa magari kuongezwa

7 Kodi nyumba, viwanja 'stop'

4 Tozo kuwa juu saruji

8 Sekta zenye ajira zapewa msukumo

Tamu, chungu bajeti 2023/24

Na Augusta Njoji, DODOMA

NI tamu na chungu! Ndicho unachoweza kusema baada ya kuyapitia mapendekezo ya bajeti ya serikali kwa mwaka ujao wa fedha kutokana na mikakati ya kupunguza na kuongeza kodi, tozo na ushuru katika maeneo mbalimbali.

Akiwasilisha mapendekezo hayo bungeni jijini Dodoma jana, Waziri wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba, alisema kwa mwaka wa fedha

2023/24, serikali inapanga kutumia jumla ya Sh. trilioni 44.39 kwa matumizi ya kawaida na maendeleo.

Kati yake, Sh. trilioni 30.31 zimetengwa kwa ajili ya matumizi ya kawaida, zikijumuisha: Sh. trilioni 12.77 kwa ajili ya ulipaji wa Deni la Serikali na gharama nyingine za Mfuko Mkuu; Sh. trilioni 10.88 kwa ajili ya mishahara ikiwamo nyongeza ya mshahara, upandishaji wa madaraja na ajira mpya; na Sh. trilioni 1.14 ni ruzuku ya maendeleo kwa ajili ya kugharamia elimu msingi na sekondari bila ada pamoja na mikopo ya wanafunzi elimu ya juu; Sh. trilioni 5.52 ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC).

Waziri huyo alisema matumizi ya maendeleo yanatarajiwa kuwa Sh. trilioni 14.08. Kiasi hicho kinajumuisha gharama za utekelezaji wa miradi mbalimbali katika ngazi ya Serikali Kuu na Mamlaka za Serikali za Mitaa.

Katika mapendekezo hayo, mapato ya ndani-Serikali Kuu Sh. trilioni 30.237, mapato ya kodi (TRA) Sh. trilioni 26.725, mapato yasiyo ya kodi Sh. trilioni 3.512, mapato ya halmashauri Sh. trilioni 1.144, misaada na mikopo nafuu kutoka washirika wa maendeleo

Wageni wakifuatilia mapendekezo ya Bajeti ya Serikali yaliyowasilishwa na Waziri wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba. **PICHA: IBRAHIM JOSEPH**

Sh. trilioni 5.466, misaada na mikopo nafuu Sh. trilioni 2.184, misaada na mikopo nafuu ya miradi Sh. trilioni 3.152, misaada na mikopo nafuu ya kisekta Sh. bilioni 130.123, mikopo ya kibishara ndani na nje Sh. trilioni 7.541.

Waziri Mwigulu alisema mapendekezo hayo ya bajeti yamebeba maoni ya Rais Samia Suluhu Hassan alivyokusudia kugusa maisha ya Watanzania kwa kufanya mageuzi makubwa katika sekta za kilimo, mifugo na uvuvi ili kutengeneza ajira na kuwaondolea umaskini.

Dk. Mwigulu alisema serikali imeendelea na dhamira yake ya kuboresha maisha ya wananchi kwa kuongeza bajeti ya kilimo kutoka Sh. bilioni 294 kwa mwaka wa fedha 2021/22

hadi kufikia Sh. bilioni 970.8 mwa-ka wa fedha 2023/24.

Alisema kuongezeka kwa bajeti ya kilimo kutawezesha kuongezeka kwa upatikanaji wa pembejeo za kilimo, kuanzishwa kwa kilimo cha mashamba makubwa ya pamoja, kuimarisha tafiti na huduma za ugani, kutolewa kwa ruzuku ya mbolea kwa wakulima.

Katika sekta ya madini, waziri huyo alisema serikali itapunguza mrabaha wa madini yanayouzwa katika viwanda vya kusafisha dhahabu nchini (refineries) kutoka asilimia sita hadi asilimia nne na kukamilisha taratibu za kununua dhahabu kupitia Benki Kuu ya Tanzania ili kuanzisha akiba ya dhahabu ya Taifa.

Alisema kuwa kwa mwaka 2023/24, maeneo ya vipaumbele ni kuendelea kukamilisha miradi ya kielelezo na ile ya kimkakati na kuzingatia maeneo matano ya kipaumbele ya Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22 - 2025/26.

Maeneo hayo ni kuchochea uchumi shindani na shirikishi, kuimarisha uwezo wa uzalishaji viwandani na utoaji huduma, kukuza biashara na uwekezaji, kuchochea maendeleo ya watu, kuendeleza rasilimali watu.

Waziri huyo alisema kuna baadhi ya wanasiasa wanasema kodi zinazotowwa ni za Rais Samia na kuwakumbusha kodi ni jambo la nchi na ndiyo maendeleo.

Alisema kumezuka dhana ya kuona kodi zinazotowwa ni kubwa bila kujali mzigo mkubwa wa serikali kwa nchi katika kugharamia utekelezaji wa miradi ya maendeleo na utoaji wa huduma za jamii.

Alisema kila Mtanzania mwenye sifa za kulipa kodi ana wajibu wa kulipa kodi stahiki na halali kwa mujibu wa sheria.

TAMU, CHUNGU

Waziri Mwigulu alisema seri-

wa kukadiria kodi ya mapato kwa wasafirishaji wa abiria na mizigo kwa kutumia viwango elekezi vya kodi kwa kila gari.

Pia alisema wanapendekeza kusamehe Kodi ya Mapato katika mapato yanayotokana na uwekezaji unaofanywa na Mfuko wa Kitaifa wa Bima ya Afya (NHIF) kwenye amana, hati fungani za muda mfupi na gawio linalotokana na hisa.

Alisema lengo la hatua hiyo ni kufanikisha utoaji huduma za matibabu kwa wanachama wastaafu na wenza wao ambao hawachangii kwenye mfuko baada ya kustaafu.

"Pia ninapendekeza kurekebisha kifungu cha 82 cha Sheria ya Kodi ya Mapato, Sura 332 ili kuondoa matakwa ya kutoza Kodi ya Zuiu kwenye pango kwa wapangaji wa nyumba binafsi wasiofanya biashara. Lengo la hatua hii ni kuwaondolea adha wapangaji binafsi kulipa kodi kwa niaba ya mwenye nyumba," alisema.

Serikali pia imependekeza kurekebisha Sheria ya Ardhi, Sura 113, ili kupunguza ada ya hati miliki kutoka Sh. 50,000 hadi Sh. 25,000. Pia kupunguza ada ya usajili wa hati kutoka asilimia 20 hadi asilimia 10, kupunguza ada ya maombi ya hati kutoka Sh. 20,000 hadi Sh. 5,000.

"Pia ninapendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Barabara na Mafuta, Sura 220 kwa kuongeza ushuru wa barabara na mafuta kwa Sh. 100 kwa kila lita ya mafuta ya petroli na dizeli," alisema.

Waziri huyo alisema serikali inapendekeza kufanya marekebisho katika kifungu cha 4A cha Sheria ya Ushuru wa Barabara Sura 220 kwa kuongeza kipengele 'c' ili kuelekeza fedha zitakazokusanywa kutokana na ongezeko hilo zitumike katika utekelezaji wa miradi ya kimkakati ili kupata vyanzo vya uhakika kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

Dk. Mwigulu alisema hatua hiyo inatarajiwa kuongeza mapato ya serikali kwa Sh. bilioni 381.8.

Waziri Mwigulu pia alisema anapendekeza kufanya marekebisho ya viwango maalum vya ushuru (specific duty rates) kwa kiwango cha asilimia 10 ya bei katika bidhaa zisizo za petroli, na asilimia 20 ya bei kwa bidhaa za bia na tumbaku.

Alisema lengo la hatua hiyo ni kuakis mabadiliko ya thamani ya mapato ya serikali kwa kuwa utozaji wa ushuru wa bidhaa kwa kutumia viwango maalum (specific rates) usiporekebishwa hupoteza thamani ya fedha na hivyo kupunguza mapato ya serikali.

***SOMA HOTUBA UK. 9-14**

KIBAIGWA AUCTION MART & CO. LTD
P.O. BOX 20,
KIBAIGWA - DODOMA
Email: kimaicoltd@gmail.com
Mob: 0688729841/0676729841

TANGAZO LA MNADA (WAKILI WA MINADA)

KIBAIGWA AUCTION MART & COMPANY LTD Dalali wa Mahakama, kwa idhini tuliyopewa na KAMPUNI YA IMARISHA MAISHA FINANCIAL SERVICES LTD tutakuwa na mnada wa hadhara wa kuuza magari mawili,

TOYOTA KULLUGER T. 697 DHR mali ya GILBERT CHILEWA na TOYOTA IST T.669 DMK mali ya DENICE CONRAR. Mnada utafanyika siku ya Jumatano tarehe 12/07/2023 saa 4:00 asubuhi na kuendelea NYERERE SQUARE - DODOMA, Wananchi wote mnakaribishwa.

MASHARTI YA MNADA

- Magari aina ya TOYOTA KULLUGER T.697 DHR na TOYOTA IST T.669 DMK yatauzwa kama yalivyo na mnunuzi atawajibika kubadilisha hati ya usajili.
- Mnunuzi atalipa 25% ya bei ya mnada papo hapo baada ya nyundo ya dalali kushuka, na kiasi cha 75% iliyobaki italipwa ndani ya siku kumi na nne (14), na iwapo atashindwa kulipa mnada utatangazwa upya na fedha za awali hazitarudishwa.
- Siku ya ukaguzi wa magari hayo ni tarehe 11/07/2023 siku ya jumanne kuanzia saa 4:00 asubuhi hadi saa 8:00 mchana kwa kuwaona Meneja wa kampuni ya Imarisha na Kibaigwa kwa simu Na. 0688729841
- Wananchi wote mnakaribishwa kwenye Mnada wa hadhara tarehe 12/07/2023.

KARIBUNI SANA

PETER A. MPANGA
MENEJA DODOMA
KIBAIGWA AUCTION MART & CO. LTD

BAJETI YA SERIKALI 2023/24

Wananchi, wasomi watoa ya moyoni

Na Waandishi Wetu

BAADHI ya wananchi, wanaharakati na wasomi wameyaunga mkono mapendekezo ya bajeti mpya, wakisisitiza imemjali mtu wa chini na itachochea kasi ya maendeleo. Kwa nyakati tofauti jana, wanaharakati zaidi ya 145 waliokutana katika ofisi za Mtandao wa Jinsia Tanzania (TGNP) kufuatilia uwasilishaji wa mapendekezo hayo ya bajeti, walipongeza mikakati ya serikali, hasa katika sekta ya kilimo.

Mwanaharakati Mophat Mapunda, aliyechambua bajeti na kilimo, alipongeza ongezeko la bajeti na kushauri mfumo wa stakabadhi ghalani unaotumiwa kuuza mazao ya mkulima utumike pia kumpa ruzuku mkulima, ili kuondoa usumbufu uliopo kwenye vocha.

Mtaalamu wa bajeti ya mrenge wa kijinsia, Rebeca Kiseka, alisema bajeti pen-dekezwa haijagusa mahitaji ya watoto wa kike hasa wanapokuwa katika hedhi.

Alisema mara kadhaa wanaharakati wamependekezwa ujenzi wa shule uwe na miundombinu yote muhimu ya kusaidia watoto wa kike, hasa vyoo vyenye maji na sehemu za kuweka taulo zilizotumika, ili mtoto anapokuwa hedhi aweze kujisitiri.

Diwani wa Viti Maalum (CCM), Beatrice Nyamisango, aliipongeza serikali, akiitaja ni bajeti iliyoakisi mipango iliyopo. Misamaha ya kodi kwenye sekta mbalimbali itachagiza biashara na uwekezaji.

Mwakilishi wa Taasisi ya Sekta Binafsi Tanzania (TPSF) Mkoa wa Dodoma, Ringo Iringo, alisema bajeti ya serikali imebeba mambo mazuri ambayo yakitekelezwa yatakuwa na tija kwa wananchi.

Katibu wa Wajasiriamali Mkoa wa Dodoma, Christopher Dioniz, alisema wanaipongeza serikali kwa kusitisha utarati-

bu wa kufunga biashara ambao umekuwa kero kwa muda mrefu nchini.

Dk. Isaac Safari, Mtaalamu na Mkufunzi wa Sayansi ya Uchumi, aliambia Nipashe kuwa ni bajeti nzuri inayolenga kuimarisha uchumi wa Tanzania na kuufanya kuwa shindani kimataifa endapo itasi-mamiwa na kutekelezwa ipasavyo.

Pius Lufutu ni Msomi wa Shahada ya Uzamivu (Phd) katika fani ya Mawasiliano kwa Umma kutoka Chuo cha SAUT, alisema kushuka kwa makusanyo ya mapato kunaonyesha kutokuwapo ufanisi katika sekta za ukusanyaji mapato na viongozi wao.

Mchumi na Mhadhiri Mwandamizi wa Chuo Kikuu cha Ushirika Moshi (MoCU), Dk. Daniel Sambuo, alisema anaona serikali imeshindwa kuja na bajeti yenye uhalisia, kwa kuwa hata makusanyo ya ndani yanaonyesha ukusanyaji ni mdogo na kuna nakisi ya bajeti.

Mwenyekiti wa Wafanyabiashara wa Kariakoo, Martin Mbwana, alisema bajeti hiyo imegusa na kutatua mambo yote ambayo walikuwa wakiyalalamikia ikiwamo utitiri wa kodi, kufungiwa maduka yao na kodi kubwa wakati wanatoa mizigo yao bandarini.

"Kwa kweli wafanyabiashara tumeridhishwa sana na bajeti hiyo, ninaweza kusema kuwa hatuidai serikali, mambo mengi tuliyapendekeza kwenye kamati yamefanyiwa kazi, sasa tunaona mwanga katika maendeleo ya biashara zetu," alisema.

***Imeandikwa na Restuta James (DAR), Vitus Audax, (MWANZA), Godfrey Mushi (ARUSHA) na Paul Mabeja, Jenipher Gilla na Renatha Msungu (DODOMA)**

...kicheko na kilio tozo za simu ushuru magari, kamari

Na Augusta Njoi, DODOMA

SERIKALI imetangaza inakusudia kuongeza ushuru katika maeneo kadhaa kwa mwaka 2023/24 ikiwamo kutoza kwa kiwango cha asilimia 10 magari ya abiria yanayoingizwa nchini yanayozidi umri wa miaka mitano.

Pia inapanga kuongeza tozo katika bidhaa za sigara, mashine za kamari, vinywaji vya kuongeza nguvu, saruji inayotoka nje ya nchi huku kodi ikipunguzwa kwa vinywaji vikali vinavyozalishwa nchini.

Akiwasilisha bungeni jana mapendekezo ya bajeti ya serikali kwa mwaka huo wa fedha, Waziri wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba alisema serikali inapendekeza kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia tano kwenye magari yenye uwezo wa injini wa kati ya 1,000cc hadi 2,000cc yaliyotokana na ukuaji wa teknolojia ili kuwianisha na magari mengine yenye ukubwa unaofanana yanayotowazwa ushuru huo.

Pia kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 10 kwa magari yenye uwezo wa injini wa zaidi ya 2,000cc yaliyotokana na ukuaji wa teknolojia ili kuwianisha na magari mengine yenye ukubwa unaofanana yanayotowazwa ushuru huo.

VINYWAJI

Alisema serikali inapendekeza kupun-

guza ushuru wa bidhaa kutoka Sh. 4,386 hadi Sh. 2,466.45 kwa lita kwenye vinywaji vikali vinavyozalishwa nchini ili kulinda viwanda vya ndani na kuvifanya viwe shindani huku ikipanga kuongeza ushuru wa bidhaa kutoka Sh. 589.05 hadi sh. 600 kwa lita kwenye vinywaji vya kuongeza nguvu (Energy Drink) zinazoingizwa kutoka nje ya nchi ili kulinda viwanda vya ndani.

SARUJI, SHISHA

Serikali pia inapendekeza kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha Sh. 20 kwa kila kilo moja ya saruji inayotoka nje ya nchi na inayozalishwa ndani ya nchi.

Waziri Mwigulu alisema anapendekeza kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 30 kwa sigara na bidhaa za aina hiyo zinazotumia mbadala wa tumbaku, tumbaku inayovutwa kwa kutumia bomba la maji na sigara za kielektroniki, shisha na bidhaa za aina hiyo.

KAMARI, SIMU

Pia alipendekeza kutoza ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 20 kwenye mashine za kamari zinazoingizwa kutoka nje ya nchi na zinazozalishwa nchini na kuongeza ushuru wa barabara.

Dk. Mwigulu pia alipendekeza kufuta tozo kwa siku kwa kila laini ya simu kulingana na uwezo wa kuongeza salio kwa watumiaji ili kuchochea matumizi ya kielektroniki katika miamala mbalimbali.

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
OFISI YA RAIS,
MENEJIMENTI YA UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA
MAMLAKA YA SERIKALI MTANDAO

TANGAZO LA MNADA WA HADHARA WA VIFAA CHAKAVU

Wananchi wote mnanangaziwa kuwa Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA) itauza kwa njia ya mnada wa hadhara wa vifaa chakavu yakiwemo magari, samani za ofisi pamoja na vifaa vingine siku ya Jumanne tarehe 27 Juni, 2023 katika ofisi zake za Dar es Salaam na Alhamisi tarehe 29 Juni, 2023 katika ofisi zake za Dodoma.

Wananchi wote watakaoshiriki mnada huo wanaombwa kufika siku ya Jumapili tarehe 25 Juni, 2023 katika Jengo la UTUMISHI Kivukoni Dar es Salaam kwa ajili ya ukaguzi wa vifaa hivyo ambavyo ni viti vya ofisini "Office Chairs", "Printers" na "Laptops" na siku ya Jumanne tarehe 27 Juni, 2023 kuanzia saa 4:00 asubuhi hadi saa 10:00 jioni katika Ofisi za e-GA Mji wa Serikali Mtandao Dodoma kwa ajili ya ukaguzi wa vifaa hivyo, ambapo pamoja na vifaa vingine, magari yote yamegeeshwa katika ofisi za e-GA.

Maelezo zaidi ya magari hayo ni kama yanavyoonekana katika jedwali:

Na	Aina	Modeli	Namba ya Usajili	Mahali lilipo	Hali ya Gari
1	TOYOTA station wagon Diesel Engine	LAND CRUISER V8	STL2039	e-GA HQ Mtumba Dodoma	Halitembei
2	Mitsubishi Pajero 4WD, Station Wagon with 2.8L Diesel Engine,	PAJERO ST WAGON	STL2011	e-GA HQ Mtumba Dodoma	Halitembei
3	Mitsubishi Pajero 4WD, Station Wagon with 2.8L Diesel Engine	PAJERO ST WAGON	STL2010	e-GA HQ Mtumba Dodoma	Halitembei

MASHARTI YA MNADA

- Magari hayajalipwa ushuru na kodi ya ongezeko la thamani (VAT), hivyo Mnunuzi atatakiwa kulipa ushuru na kodi zingine kabla ya kulichukua toka Mamlaka ya Serikali Mtandao
- Magari yatauzwa kama yalivyo mahali yalipo
- Mnunuzi wa gari atalazimika kulipa papo hapo amana "deposit" isiyopungua asilimia ishirini na tano (25%) ya thamani ya gari na atakamilisha malipo yote ndani ya muda wa siku kumi na nne (14) kuanzia tarehe ya mnada. Mnunuzi akishindwa kutimiza sharti hilo atakosa haki zote za ununuzi wa gari na amana iliyolipwa haitarudishwa.
- Mnunuzi wa gari atatakiwa kuondosha au kuchukua gari ndani ya muda wa siku saba (07) kuanzia siku ya kukamilisha malipo.
- Ruhusa ya kuangalia gari itatolewa kwa siku mbili (02) kabla ya tarehe ya mnada husika.
- Kwa Mnunuzi wa vifaa vingine atatakiwa kulipia kifaa alichopata baada tu ya kumtangaza dalali kuwa mshindi (on fall of the hammer). Kifaa ambacho hakijalipwa kitanadiwa upya. Pia mnunuzi atatakiwa kuchukua kifaa alichonunua papo hapo mara tu baada ya kulipia (cash and carry)
- Mnada utanza saa nne (4:00) asubuhi siku ya Jumanne tarehe 27 Juni katika ofisi zake za Dar es Salaam, 2023 na Alhamisi tarehe 29 Juni, 2023 katika ofisi zake za Dodoma.

Imetolewa na

Mkurugenzi Mkuu

Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA)

Mji wa Serikali, Mtaa wa Mtandao, S. L. P. 2833, Dodoma, Simu: +255222129868, Nukushi: +255222129878, Barua Pepe: info@ega.go.tz, Mkurugenzi Mkuu: dg@ega.go.tz, Tovuti: www.ega.go.tz
"Uadilifu na Ubinifu kwa Utoaji Huduma Bora kwa Umma"

VisionFund
TANZANIA
MICROFINANCE BANK LTD

TAARIFA KWA UMMA

Benki ya VisionFund Tanzania Microfinance Bank Limited hivi karibuni imegundua uwepo wa watu au taasisi inayojitita Vision Loan Fund Tanzania ikijinasibisha kuwa na mahusiano na benki yetu na washirika wetu. Pia, watu hao au taasisi hiyo ya Vision Loan Fund Tanzania, imekuwa ikiaminisha watu kwamba yenyewe ndio VisionFund Tanzania Microfinance Bank Limited.

Kwa sababu ya udanganyifu huo, Benki inapenda kujulisha wateja wake na Umma kwa ujumla kwamba haina mahusiano ya kibiashara wala mahusiano ya aina yoyote na taasisi inayojulikana kwa Jina la Vision Loan Fund Tanzania.

Benk inapenda kuwatahadharisha wateja wake na Umma kwa ujumla kuhusiana na taasisi tajwa hapo juu na kwamba miamala yoyote na mahusiano ya namna yoyote na taasisi hiyo yasihusishwe na Benki ya VisionFund Tanzania Microfinance Bank Limited. Benki haitahusika wala kuwajibika na miamala ya aina yoyote.

Imetolewa na VisionFund Tanzania Microfinance Bank Ltd.

Nyumba za wageni na wasanii wawa vinara wa ukuzaji uchumi

Na Augusta Njoji, DODOMA

SERIKALI imewasilisha bungeni Taarifa ya Hali ya Uchumi wa Taifa kwa Mwaka 2022, ikionyesha huduma za malazi na chakula ni miongoni mwa sekta zilizong'ara katika kukuza uchumi wa nchi.

Akiwasilisha bungeni jana taarifa hiyo na Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa Mwaka 2023/24, Waziri wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba, alisema sekta ya sanaa na burudani imeendelea kuongoza kwa kasi ya ukuaji, ikikua kwa asilimia 19, ikifuatwa na madini (asilimia 10.9), fedha na bima (asilimia 9.2), malazi na huduma ya chakula (asilimia tisa) na umeme (asilimia 7.6).

Waziri huyo alisema kiwango halisi cha ukuaji wa Pato la Taifa kilifikia asilimia 4.7 mwaka 2022 kulinganishwa na asilimia 4.9 mwaka 2021 kutokana na mikakati iliyochukuliwa na serikali kukabiliana na athari za vita vya Russia na Ukraine.

Ni mafanikio ambayo pia alisema yametokana na uwekezaji wa kimkakati katika miundombinu ya nishati, maji, afya, elimu, barabara, reli na viwanja vya ndege, kuongezeka kwa uzalishaji wa madini, kuongezeka kwa mikopo kwa sekta binafsi iliyoachua shughuli za kiuchumi na kuongezeka kwa shughuli za utalii.

Alibainisha kuwa kwa mwaka 2022, thamani halisi ya Pato la Taifa kwa bei za mwaka 2015 lilifikia Sh. trilioni 141.9 kulinganishwa na Sh. trilioni 135.5 mwaka 2021. Pato ghafi la Taifa linatarajiwa kufikia dola za Marekani bilioni 85.42 mwaka 2023/24.

"Mwaka 2022, Pato Ghafi la Taifa (kwa bei za mwaka husika) lilikuwa Sh. trilioni 170.3 (sawa na Dola za Marekani bilioni 77.6) kulinganishwa na Sh. trilioni 156.4 mwaka 2021 (sawa na Dola za Marekani bilioni 69.94)," alisema.

PATO MTU MMOJA

Dk. Mwigulu alisema Pato la Taifa kwa mtu limeongezeka kwa asilimia tano kutoka Sh. milioni 2.7 mwaka 2021 hadi Sh. milioni 2.8 kwa mwaka 2022 na hali hiyo inaendelea kuifanya Tanzania kuwa nchi ya uchumi wa kati ngazi ya chini.

Pia alisema akiba ya fedha za kigeni imeendelea kuwa za kuridhisha kukidhi mahitaji ya uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje ya nchi na kufikia Aprili 2023, akiba ya fedha za kigeni ilikuwa dola za Marekani bilioni 4.88 ambayo inatosheleza uagizaji wa bidhaa na huduma

Waziri Mkuu, Kassim Majaliwa, akizungumza na Waziri wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba, baada ya kuwasilishwa Taarifa ya Hali ya Uchumi kwa Mwaka 2022 na Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2023/2024, bungeni jijini Dodoma jana.

PICHA: MPIGAPICHA WETU

kutoka nje ya nchi kwa kipindi cha takriban miezi 4.4.

DENI LA SERIKALI

Waziri huyo alibainisha kuwa hadi kufikia mwezi Aprili 2023, Deni la Serikali lilikuwa Sh. trilioni 79.1 sawa na ongezeko la asilimia 13.9 kulinganishwa na Sh. trilioni 69.44 kwa kipindi kama hicho mwaka 2022.

"Kati ya kiasi hicho, deni la nje ni Sh. trilioni 51.16 na deni la ndani ni Sh. trilioni 27.93. Ongezeko la deni limetokana na kupokea fedha za mikopo kwa ajili ya kugharamia miradi mbalimbali ya maendeleo ikiwamo ujenzi wa miundombinu ya barabara, reli, viwanja vya ndege, umeme, elimu na afya.

"Aidha, tathmini ya uhimilivu wa Deni la Serikali iliyofanyika Desemba 2022, imeonyesha deni ni himilivu na viashiria vya deni viko ndani ya wigo unaokubalika kimataifa katika kipindi cha muda mfupi, wa kati na mrefu," alisema.

MIUNDOMBINU SGR

Waziri Mwigulu alisema ujenzi wa njia ya reli ya kati kwa kiwango cha kimataifa (SGR) kwa kipande cha Dar es Salaam - Morogoro umefikia asilimia 98.14, kipande cha Morogoro - Makutupora umefikia asilimia 93.83, kipande cha Makutupora - Tabora (asilimia 7.0), kuanza kwa ujenzi wa kipande cha Tabora - Isaka utekelezaji umefikia asilimia 2.39 na ujenzi wa kipande cha Mwanza - Isaka umefikia asilimia

31.07.

BWAWA LA NYERERE

Dk. Mwigulu pia alisema katika mradi wa kuzalisha umeme wa Julius Nyerere, utekelezaji umefikia asilimia 86.89 na ujenzi wa handaki la kuchepusha maji na kingo ndogo za juu na chini umekamilika.

"Ujenzi wa ukuta wa bwawa kuu umefikia asilimia 94.85, handaki la kupeleka maji katika mitambo (asilimia 99.08), jengo la mitambo (asilimia 68.3), kituo cha kupokea na kusafirisha umeme (asilimia 98.87), kingo saidizi za kuzuia maji yasitoroke (asilimia 84.47)," alibainisha.

Vilevile, alisema ujazaji maji hadi tarehe 23 Mei mwaka huu, kimo cha maji ya bwawa kilikuwa kimefikia mita 160.51 na ili kuzalisha umeme, kiwango cha chini cha maji kinatakiwa kufikia mita 163 kutoka usawa wa bahari.

NDEGE MPYA 3

Waziri huyo pia alisema ndege mbili aina ya Boeing 737-9 Max zinatarajiwa kuwasili Agosti 2023 na Desemba 2023 mtawalia na aina ya Boeing 787-8 Dreamliner inatarajiwa kuwasili Februari mwakani.

Pia alisema katika Bandari ya Dar es Salaam kuna uchimbaji na upanuzi wa lango la kuingilia meli na eneo la kugeuzia meli hadi kufikia kina cha mita 15.5 na utekelezaji wake umefikia asilimia 96. Bandari ya Tanga kuna uboreshaji wa awamu ya pili na

asilimia 199.5," alisema.

Pia alisema mapato yatokanayo na watalii wa kimataifa yameongezeka kutoka Dola za Marekani milioni 1,310 mwaka 2021 hadi kufikia Dola za Marekani milioni 2,527.72 kwa mwaka 2022 sawa na asilimia 93.

UWEKEZAJI

Waziri huyo alisema kutokana na kuhamasisha na kuvutia uwekezaji nchini kwa kufanya mapitio ya sera mbalimbali, miradi mipya 240 (wazawa 89, wageni 94 na ubia 57) imesajiliwa katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 kulinganishwa na miradi 206 katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2021/22.

"Miradi hii inatarajiwa kuwekeza jumla ya Dola za Marekani milioni 4,387.17 na kuzalisha ajira 39,245," alisema.

MPANGO MAENDELEO

Waziri Mwigulu alisema katika mwaka 2023/24, serikali imetenga Sh. trilioni 14.07 kwa ajili ya kugharamia shughuli mbalimbali za maendeleo.

Kati ya fedha hizo, Sh. trilioni 10.79 sawa na asilimia 77 ya bajeti ya maendeleo ni fedha za ndani na Sh. bilioni 3,282.1 sawa na asilimia 23 ya bajeti ya maendeleo ni fedha za nje.

Alisema fedha hizo zitakusanywa kutoka katika mapato ya kodi na yasiyo ya kodi, misaada na mikopo nafuu, mikopo ya ndani na mikopo ya nje yenye masharti ya biashara," alisema.

Alisisitiza serikali itaendelea kushirikiana na sekta binafsi katika kutekeleza miradi ya maendeleo ikiwamo kupitia utaratibu wa ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi (PPP) ili kuongeza kasi ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo kupitia ushiriki wa sekta binafsi.

Waziri huyo alisema kuwa katika utekelezaji wa mpango wa mwaka 2023/24, msisitizo mkubwa utawekwa katika sekta za uzalishaji na zinazozalisha ajira zinazowagusa wananchi wengi ambazo ni kilimo, mifugo na uvuvi.

Kuhusu miradi ya kipaumbele 2023/24, alisema serikali itaendelea na utekelezaji wa miradi ya kielelezo ikiwamo SGR, Bwawa la Mwalimu Nyerere, kuboresha Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL), kuchakata na kusindika gesi asilia kuwa Kimiminika (LNG) - Lindi, kufua umeme wa maji wa Ruhudji (MW 358) na Rumakali (MW 222) - Njombe, daraja la JPM - Kigongo - Busisi (Mwanza), ujenzi wa barabara na madaraja makubwa, kuendeleza Kanda Maalum za kiuchumi ikiwamo eneo maalum la uwekezaji Bagamoyo na Programu ya kuendeleza ujuzi adimu.

utekelezaji wake umefikia asilimia 99.

SEKTA YA MADINI

Waziri huyo alitaja mafanikio ya sekta ya madini kuwa yanajumuisha kutiwa saina mikataba ya uchimbaji mkubwa na wa kati wa madini muhimu na madini mkakati na kampuni tatu kutoka Australia yenye thamani ya dola za Marekani milioni 667, ununuzi wa mawe mawili makubwa ya madini ya Tanzanite yenye thamani ya Sh. bilioni 2.24 na kuendelea na ujenzi wa jengo la kuhifadha sampuli za miamba choronge eneo la Kizota - Dodoma, utekelezaji wake umefikia asilimia 75.

MALIASILI, UTALII

Alisema kuimarisha miundombinu ya utalii ndani ya hifadhi na kutangaza vivutio vya utalii kupitia programu maalum ya Tanzania - The Royal Tour kumewezesha ongezeko la idadi ya watalii wa ndani na kimataifa waliotembelea maeneo ya hifadhi na makumbusho ya Taifa kutoka watalii 1,711,625 mwaka 2021 hadi kufikia watalii 3,818,180 mwaka 2022 sawa na ongezeko la asilimia 123.

"Katika ongezeko hilo idadi ya watalii wa kimataifa imeongezeka kutoka watalii 922,692 mwaka 2021 hadi kufikia watalii 1,454,920 mwaka 2022 sawa na asilimia 57.7 na watalii wa ndani wameongezeka kutoka watalii 788,933 mwaka 2021 hadi 2,363,260 mwaka 2022 sawa na

BAJETI YA SERIKALI 2023/24

Ada vyuo ufundi kufutwa, mikopo yaja vyuo vya kati

Na Waandishi Wetu

SERIKALI inapendekeza kati mwaka wa fedha 2023/24 kuondoa ada kwa wanafunzi wanaohitimu kidato cha nne na kupangiwa kujiunga na vyuo vya ufundi.

Vyuo hivyo ni Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam (DIT), Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya (MUST) na Chuo cha Ufundi cha Arusha (ATC).

Waziri wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba, akiwasilisha jana bungeni jijini Dodoma mapendekezo ya bajeti ya serikali kwa mwaka wa fedha 2023/24, alisema hatua hiyo inalenga kuongeza idadi ya wataalamu.

Alisema wataalamu hao ni wale wenye ujuzi na elimu inayohitajika katika zama hizi za mapinduzi ya nne ya viwanda.

Dk. Mwigulu alisema kutokana na mabadiliko ya Sera ya Elimu ya Mwaka 2014, toleo la mwaka 2023 na mabadiliko ya mitaala yanayofanywa na serikali, inalenga kutoa elimu ya amali kwa ngazi zote kuanzia shule za

awali, itakayowanufaisha kijana kujajiri au kuajiriwa na kutoa mchango mkubwa katika uchumi wa Taifa.

Pia alipendekeza kuanzisha programu ya mikopo kwa wanafunzi wanaochaguliwa na serikali kusoma katika vyuo vya navyotoa elimu katika fani za kipaumbele ambazo ni sayansi, afya, ufundi na ualimu. Hatua hiyo itaanza na wanafunzi wa mwaka wa kwanza wa masomo wa 2023/24.

Waziri huyo pia alisema wamepanga kuongeza kiwango cha posho ya kujikimu, maarufu boom, kwa wanafunzi wa elimu ya juu kutoka Sh. 8,500 hadi Sh. 10,000 kwa siku.

Pia alisema serikali imeendelea na maboresho ya miundombinu ya vyuo ikijumuisha vyuo vikuu, vyuo vya ufundi stadi na vyuo vya maendeleo ya wananchi.

UBADHIRIFU

Waziri Mwigulu pia aliwataka mawaziri na watendaji wote wa serikali kufuatilia matumizi

ya fedha zinazopelekwa katika idara zao na kuchukua hatua stahiki wanapobaini kuwapo ubadhirifu.

“Ninatoa rai kwa mawaziri wenzangu na watendaji wote wa serikali kufuatilia matumizi ya fedha za umma na kuchukua hatua stahiki pale fedha zina-potumika vibaya pasipo kushubiri mbio za Mwenge, ziara za viongozi wa kitaifa au taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG),” aliagiza.

Alifafanua kuwa kwa mujibu wa muundo wa utawala wa nchi, kila ngazi ina uongozi kamili wa serikali - wanaopanga, wanaofanya malipo, wanaokagua, wanaofanya tathmini, wanaochunguza, wanaokamata, wanaopeleleza, kuna magereza ya kuwaweka wahalifu na maofisa wanaohukumu (mahakama).

“Kwanini tunashubiri mbio za Mwenge, ziara za viongozi wa kitaifa au taarifa ya CAG na kila siku tunaishi huko inakotekelezwa miradi? Viongozi wa serikali ‘tusijidogoshе’, tumepewa mamlaka,” alisema.

KERO KIBIASHARA

Waziri huyo pia alisema serikali inaratajia kuanzisha matumizi ya mfumo wa pamoja wa kukusanya ada, tozo na adhabu za taasisi za udhibiti kwa kuweka utaratibu mzuri wa ukaguzi ambao hautosababisha usumbufu kwa wafanyabiashara.

Alisema kumekuwa na tatizo kwa taasisi nyingi za udhibiti zinazosimamia sekta mbalimbali kuongeza kero za ufanyaji wa biashara na uwekezaji kutokana na sababu mbalimbali.

Alisema mfumo huo unatarajiwa kuunganisha pamoja taasisi zinazohusika na kuwezesha uwekezaji ambazo ni Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA), Idara ya Uhamiaji, Ofisi ya Waziri Mkuu - Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu, Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA).

Taasisi zingine ni Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA), Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC), Shirika la Viwango Tanzania

(TBS), Mamlaka ya Dawa na Vifaa Tiba (TMDA), Baraza la Taifa la Mazingira (NEMC), Shirika la Umeme (TANESCO) na Wakala wa Usalama na Afya Mahali pa Kazi (OSHA).

MADUKA YA FEDHA

Waziri huyo pia alisema serikali inakusudia kuimarisha zaidi mazingira ya biashara kwa kufanya mapitio ya kanuni za maduka ya kubadilisha fedha za kigeni za mwaka 2019 ili kurekebisha masharti yaliyopo.

Pia imewarejeshea baadhi ya wamiliki wa maduka ya fedha za kigeni Sh. bilioni 8.9 ambazo zilikuwa zimelipwa kama kodi kupitia tathmini iliyofanywa mwaka 2018/19.

“Nitoe rai kwa umma kuen-delea kutoa ushirikiano katika kupambana na soko haramu la kubadilisha fedha za kigeni,” alisema.

***Imeandaliwa na Augusta Njoji (DODOMA), Gwamaka Alipipi na Romana Mallya (DAR)**

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
TUME YA TAIFA YA UCHAGUZI

TANGAZO LA MWALIKO WA WATAZAMAJI WA UCHAGUZI MDOGO KATIKA KATA 14 ZA TANZANIA BARA

Tume ya Taifa ya Uchaguzi inatarajia kufanya uchaguzi mdogo wa Madiwani katika kata 14 za Tanzania Bara. Uchaguzi huo utafanyika siku ya Alhamis tarehe 13 Julai, 2023 katika kata za Ngoywa, (Sikonge DC), Sinden (Handeni DC), Kalola (Uyui DC), Kalemawe na Njoro (Same DC), Magubike (Kilosa DC), Mahege (Kibiti DC), Kinyika (Makete DC), Mbete (Mpimbwe DC), Bosh (Mkinga DC), Kwashemshi (Korogwe DC), Bunamhala (Bariadi TC), Mnavira (Masasi DC) na Potwe (Muheza DC).

Kwa mujibu wa kanuni ya 16 (3) ya Kanuni za Uchaguzi wa Serikali za Mitaa (Uchaguzi wa Madiwani) za mwaka 2020, Tume ya Taifa ya Uchaguzi ina mamlaka ya kualika na kusajili watazamaji wa uchaguzi wanaomba kutazama uchaguzi.

Kupitia tangazo hili, Tume inakaribisha maombi kutoka kwa taasisi na asasi mbalimbali nchini ambazo zinahitaji kutazama uchaguzi mdogo katika kata 14 zilizopo katika halmashauri 13 kama zilivyotajwa hapo juu.

Taasisi na asasi zenye nia ya kutazama uchaguzi huo ziwasilishe maombi kwa kutumia anuani (link) ifuatayo <https://oms.nec.go.tz>

Barua ya maombi pamoja na mambo mengine itatakiwa kuainisha mambo yafuatayo:-

- Anuani kamili ya taasisi au asasi husika;
- Mahali ambapo taasisi au asasi husika inafanyia kazi (Physical address);
- Shughuli ambazo zinafanywa na taasisi au asasi husika kwa mujibu wa hati ya usajili;
- Sehemu ambazo taasisi au asasi inapenda kwenda kutazama uchaguzi;
- Idadi ya watu ambao taasisi au asasi itawatumia katika zoezi hilo pamoja na majina na taarifa zao binafsi;
- Majina na namba za simu za viongozi wa taasisi au asasi husika kama yalivyoandikwa katika hati za usajili;
- Ikiwa taasisi au asasi inahusisha watendaji wa kimataifa, viongozi wawili ambao taarifa zao zitawasilishwa ni lazima wawe watanzania;
- Kuambatisha nakala au kivuli cha hati ya usajili wa taasisi au asasi husika; na
- Kuambatisha nakala au kivuli cha katiba ya taasisi au asasi husika.

Maombi yatapokelewa kuanzia tarehe 14 hadi 20 Juni, 2023.

Limetolewa leo tarehe 14 Juni, 2023 na:

Kamilima, R.K.
MKURUGENZI WA UCHAGUZI

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
TUME YA TAIFA YA UCHAGUZI

TANGAZO LA MWALIKO KWA TAASISI NA ASASI ZA KIRAIA ZENYE NIA YA KUTOA ELIMU YA MPIGA KURA KATIKA UCHAGUZI MDOGO WA MADIWANI KATIKA KATA 14 ZA TANZANIA BARA

Tume ya Taifa ya Uchaguzi inawatangazia wananchi wote wa Kata kumi na nne (14) Tanzania Bara kuwa kutakuwa na Uchaguzi Mdogo wa Udiwani siku ya Alhamisi, tarehe 13 Julai, 2023. Kata zinazofanya Uchaguzi ni Ngoywa, (Sikonge DC), Sinden (Handeni DC), Kalola (Uyui DC), Kalemawe na Njoro (Same DC), Magubike (Kilosa DC), Mahege (Kibiti DC), Kinyika (Makete DC), Mbete (Mpimbwe DC), Bosh (Mkinga DC), Kwashemshi (Korogwe DC), Bunamhala (Bariadi TC), Mnavira (Masasi DC) na Potwe (Muheza DC).

Kwa mujibu wa kanuni ya 3 ya Kanuni za Uchaguzi wa Serikali za Mitaa (Uchaguzi wa Madiwani) za mwaka 2020, Tume ina wajibu wa kutoa elimu ya mpiga kura nchi nzima, kuratibu na kusimamia taasisi na asasi za kiraia zinazotoa elimu hiyo.

Kupitia tangazo hili, Tume ya Taifa ya Uchaguzi inakaribisha maombi kutoka taasisi na asasi za kiraia zenye nia ya kutoa elimu ya mpiga kura wakati wa uchaguzi mdogo. Uchaguzi huo utafanyika katika kata 14 zilizopo katika halmashauri 13 kama ilivyoinishwa hapo juu.

Taasisi na asasi za kiraia zenye nia ya kutoa elimu ya mpiga kura zinatakiwa kuwasilisha maombi yao kwa njia ya barua pepe: info@nec.go.tz au uchaguzi@nec.go.tz Maombi hayo yatapokelewa kuanzia tarehe 14 hadi 20 Juni, 2023.

Barua ya maombi inatakiwa kuainisha mambo yafuatayo kuhusu taasisi na asasi husika: -

- Iwe imesajiliwa kwa mujibu wa Sheria za Tanzania;
- Iwe imefanyia kazi nchini kwa kipindi kisichopungua miezi sita tangu kusajiliwa kwake;
- Ikiwa taasisi au asasi za kiraia inahusisha watendaji wa kimataifa, miongoni mwa watendaji wake wakuu, wawili ambao taarifa zao zitawasilishwa wanapaswa wawe watanzania;
- Katika utendaji wake iwe haijahushwa na masuala uchochezi au kuvuruga amani; na
- Iwe tayari kujigharamia katika kutoa elimu ya mpiga kura.

Aidha, maombi hayo yanatakiwa kuambatishwa na: -

- Nakala au kivuli cha cheti cha usajili;
- Nakala au kivuli cha Katiba ya taasisi au asasi za kiraia;
- Majina ya viongozi wa juu wa taasisi au asasi za kiraia;
- Anuani kamili ya makazi na namba za simu za ofisi na za viongozi wake; na
- Ratiba itakayooneshwa tarehe na mahali elimu ya mpiga kura itakapotolewa katika halmashauri husika.

Tume haitahusika na utoaji wa rasilimali fedha za kugharamia zoezi la utoaji wa elimu ya mpiga kura kwa taasisi na asasi za kiraia zitakazopewa kibali.

Limetolewa leo tarehe 14 Juni, 2023 na,

Kamilima, R.K.
MKURUGENZI WA UCHAGUZI

Nipashe

MWANGA WA JAMII

Bajeti 2023/24 ukusanyaji kodi kwa maendeleo

JANA Waziri wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba, aliwasilisha bungeni mapendekezo ya Bajeti ya Serikali ya mwaka 2023/24 ambayo ikipitishwa itatekeleza mipango mbalimbali ya kimaendeleo iliyopangwa na inayoendelea kutekelezwa katika kipindi chote cha bajeti.

Nchi za Afrika Mashariki zikiwamo, Kenya, Uganda na Tanzania kwa kawaida hupanga kusoma bajeti zao kwa siku moja kila Bunge la Bajeti linapoketi.

Hata hivyo, akiwasilisha mapendekezo hayo alikumbusha umuhimu wa Watanzania kulipa kodi na kudai risiti kila wanapofanya ununuzi ili fedha ya serikali isipotee na serikali iendeele kufanya maendeleo.

Nchi zilizoendelea duniani maendeleo yake yamepatikana kutokana na makusanyo ya kodi ambayo yamewezesha ujenzi wa miundombinu mbalimbali.

Kwa nchi kama Tanzania, mara nyingi mzigo wa kulipa kodi huachiwa watu wachache huku wengine wakikwepa na kukwamisha maendeleo.

Mapendekezo ya bajeti hizo ndio hutoa mwelekeo wa nchi kupanga matumizi yake katika kipindi cha mwaka mzima mpaka Bunge lingine linapokutana kwa ajili ya kupitisha bajeti nyingine.

Fursa za kiuchumi zinapewa kipaumbele na kufungua milango ya uwekezaji. Ujenzi wa miundombinu zikiwamo barabara za kudumu za mitaa na vijiji na madaraja utapewa kipaumbele, hasa zinazoharibiwa kipindi cha mvua, kupitia fedha za miradi zinazotolewa na wafadhili ili kuunganisha maeneo funganishi ya uzalishaji.

Mwaka wa fedha 2023/24 serikali itaendelea usambazaji umeme nchini ikiwipo vijijini ili kuhakikisha suala la tatizo la umeme linabaki kuwa historia.

Katika mapendekezo hayo, serikali pia inakusudia kuondoa ada kwa wanafunzi wanaomaliza kidato cha nne na wanaopangiwa kwenda vyuo vya ufundi ili kuongeza idadi ya wataalamu katika mapinduzi ya teknolojia ya viwanda.

Pia serikali inakusudia kuanzisha programu ya kutoa mikopo kwenye vyuo vinavyotoa elimu ya kipaumbele kama sayansi ili kuwa na idadi kubwa wanaokwenda kwenye vyuo hivyo.

Nia ya serikali pia ni kuona huduma za afya zinaendelea kuimarika nchini kwa kuziwezesha Mamlaka ya Dawa (MSD) na Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) zinafanyakazi kwa ufanisi.

Katika Serikali ya Awamu ya Sita, lengo ni kuhakikisha huduma ya maji inapatikana katika maeneo yote ya nchi, lengo likiwa sio tu kumtua mama ndoo kichwani bali ni kuchota maji kwenye chombo kwenye nyumba yake na kuyaingiza ndani.

Waziri wa Fedha na Mipango katika mapendekezo hayo amesema serikali itaendelea kujenga majengo ya ulinzi na usalama na kuongeza idadi ya mahakimu na mawakili ili kuhakikisha wananchi wanapata haki sawa.

Viongozi waliopewa mamlaka kusimamia miradi mbambali ambayo fedha zake zinatafutwa kutoka nje ya nchi, wametakiwa kutekeleza wajibu wao badala ya kusubiri mbio za Mwenge kuwaumbua. Kwa upande wa upungufu wa fedha za kigeni, ambao umesababishwa na vita vya Urusi na Ukraine, janga la Uviko-19 na mabadiliko ya tabianchi, serikali imechukua hatua mbalimbali ikiwamo kupunguza uagizaji bidhaa kutoka nje ya nchi.

Aidha, kuongeza tija katika mazao yanayozalishwa nchini na kuyaongezea thamani na vile vile, kuboresha mazingira ya biashara.

Serikali pia imepitia upya leseni za maduka ya kubadilishia fedha baada ya wafanyabiashara hao kutoridishwa na utaratibu uliotumiwa kuyafunga maduka hayo hasa katika Mkoa wa Arusha.

@MSAMBA

Na Sabato Kasika

Muungwana Lazima Nilonge

TANROADS mulikeni hatari hii inayonyemelea Mbezi Mwisho

KINACHOENDELEA Mbezi Mwisho Dar es Salaam, ninaweza kusema kuwa ni watu kutafuta hatari wa kujitakia, ambayo inaweza kugharimu maisha yao iwapo hawatachukua hatua za kuachana na mtindo huu.

Iko hivi; Barabara ya Morogoro imepanuliwa kuanzia Kimara Mwisho Dar es Salaam hadi Kibaha Maili Moja mkoani Pwani, kwa lengo la kupunguza foleni za magari katika barabara hiyo.

Upanuzi huo umekwenda sambamba na ujenzi wa madaraja matano katika barabara hiyo, likiwamo moja la waenda kwa miguu na matatu magari ambayo mawili yapo Mbezi Mwisho na lingine Kimara Mwisho.

Pembeni yamewekwa uzio ili kuhakikisha kila mwenda kwa miguu anayatumia kuvuka upande wa pili wa Barabara ya Morogoro, ili kuepuka kugongwa na magari.

Pamoja na juhudi hizo za serikali za kuingia gharama kwa ajili ya usalama wa wananchi wake na kupunguza foleni za magari, bado wapo baadhi ya watu wanaoendelea kuhatarisha maisha yao.

Watu hao ni wale wanaokatisha barabara hiyo eneo la Mbezi Mwisho na kupenya kwenye uzio huo badala ya kupita juu ya daraja, kitendo ambacho ni wazi kinahatarisha usalama wao. Awali walikuwa wanapenya kwenye nafasi za wazi za kupitisha maji ya mvua kwenda mitaroni, baada ya uwazi huo kuzibwa, sasa wanapenya katika nafasi kati ya chuma na kingine.

Kwa mtindo huo, ninadhani si salama kwao, ni vyema wakavuka barabara kwa kutumia daraja, lakini pia wanachokifanya ni uharibifu wa miundombinu iliyowekwa na serikali katika eneo hilo.

Uzio huo umeweka pande mbili za barabara hiyo, kuanzia njia panda ya kuelekea Goba hadi Kwa Yusuph, ili kuhakikisha hakuna mtu anayeonekana ndani yake.

Lakini bado wapo wanaoendelea kuonekana humo na wengine kupenya na kuvuka upande wa pili wa barabara wakati daraja lipo, kana kwamba ni jambo la kawaida na kumbe wanakwenda kinyume.

Ninadhani ipo haja kwa mamlaka husika kuwasaidia watu wa aina hiyo kuacha ma-

zoea hayo na kuzingatia taratibu, kanuni na sheria kuliko kila mtu kufanya jambo anavyojisikia huku akijua anakwenda kinyume.

Kimsingi, mazoea ndio ambayo yamekuwa yakisababisha watu kufanya lolote wanalojistikia, ikiwamo hata kufanya biashara katika maeneo ambayo kuna tangazo linalowataka wasiwepo eneo husika.

Vilevile kwa mazoea hayo, wapo wengine ambao huvuta sigara hata kwenye eneo ambalo lina tangazo kuwa ni marufuku kuvutia sigara au kuvuka eneo lililowekwa utepe kwa maana ya kutoruhusiwa kupita.

Mtindo huo wa kuchezea mazingira hatarishi, ninadhani waliozoea hivyo wanatakiwa kuelimishwa ili kutambua madhara yake kuliko kuendelea kuhatarisha maisha yao bila sababu ya msingi.

Kwa mfano, mtu anaona daraja la waenda kwa miguu lipo, lakini analiacha na kuvuka barabara kwa kulazimisha kupenya kwenye uzio, ambao umewekwa ikiashiria kuwa kuna njia ya kuvuka eneo husika si kupita juu ya daraja.

Iwapo mamlaka husika haitadhibiti mtindo huo, yawezekana kukawa na hatari ya watu kugongwa na magari hasa pale barabara za mabasi ya mwendakosi zitakapofunguliwa na kuanza kutumika rasmi.

Ni vyema kama wanaofanya mchezo huo watatambua kuwa wako katika hatari, ili watumie daraja, kwani wanachofanya ni sawa na kuharibu miundombinu iliyowekwa, ili kila mmoja avuke kupitia darajani.

Niwakumbushe tu kuwa, kwa sasa magari yanayovuka upande wa pili wa barabara, yanapita juu ya madaraja yaliyopo eneo hilo, hivyo, ni wazi magari yanayotoka au kuingia jijini yanakuwa na mwendo wa haraka.

Hatua hiyo inaonyesha kuwa hakitakiwi kuvuka kitu chochote ndani ya uzio huo, ingawa baadhi ya waenda kwa miguu wameonekana kuwa wagumu na kuamua kulazimisha kupenya kwenye uzio huo.

Wakati hao wakifanya hivyo, baadhi ya madereva wa bodaboda nao hushusha abiria ndani ya uzio na kuwaacha wakihangaika kutafuta jinsia ya kuvuka barabara hiyo na kujikuta wakilazimika kupenya katika uzio.

Nipashe hutolewa na kuchapishwa na:

THE GUARDIAN LIMITED

Mhariri Mtendaji: Beatrice Bandawe

Meneja Usambazaji na Masoko: Emmanuel Lyimo, 0716 500500

Mapokezi: 0745 700710

Matangazo: 0677-020701

Baruapepe: advertise@guardian.co.tz

Website: www.ipppmedia.com

www.epaper.ipppmedia.com

HABARI KITAIFA

Idadi wagonjwa wa moyo yaongezeka JKCI

Na Christina Mwakangale

IDADI ya wagonjwa katika Taasisi ya Moyo ya Jakaya Kikwete (JKCI), tawi la Dar Group hospitali, imeongezeka kutoka 300 kwa siku na kufikia takribani 500 kwa kipindi cha miezi saba.

Kaimu Mkurugenzi JKCI-Dar Group, Dk. Tulizo Shemu, aliyasema hayo jana, Dar es Salaam, baada ya taasisi hiyo kupokea mashine tatu kwa ajili ya kupima matatizo ya moyo kwa wagonjwa wanaopatiwa huduma hospitalini hapo.

"Tumeanza huduma hapa JKCI-Dar Group kuanzia Novemba mwaka jana, idadi ya wagonjwa tunaawitibu imeongezeka kutoka 200 hata 300 na kufikia hadi 530 kwa siku.

"Kutokana na hilo hata idadi ya madaktari bingwa wa moyo, wataalamu wa idara nyingine pia wameongezwa kwa ajili ya kutoa matibabu," alisema bingwa huyu.

Mteknolojia wa mionzi kutoka taasisi hiyo, Hamisi Athumani, alisema mashine hizo zinaweza kutambua dalili za magonjwa ya moyo kwa mtoto kabla ya kuzaliwa, kadhalika kuwafanyia vipimo watu wazima. "Mashine hii ina uwezo wa kutambua tatizo la ugonjwa wa moyo kwa mtoto tangu akiwa tumboni na hata mtoto aliye na kichwa kikubwa na mgongo wazi kabla ya kuzaliwa. Pia mashine hizo zinabaini tatizo lolote kwenye viungo vya mwili, koo, shida ya uzazi, mfumo wa mkojo na nyinginezo kama vile tumboni.

Mapema mwaka huu, Waziri wa Afya, Ummu Mwalimu, alizindua na kuipa hadhi hospitali ya Dar Group kutoa matibabu ya kibingwa ya moyo ikiwa ni Sehemu ya JKCI, ili kuhudumia watoto wanaouga walio chini ya umri wa miaka 15, ingawa watu wazima pia hutibiwa.

Rais Dk. Samia Suluhu Hassan akiangalia mradi wa hoteli ya kitalii ya nyota tano inayomilikiwa na NSSF jijini Mwanza, baada ya kutembelea mradi huo. **PICHA: MPIGAPICHA WETU**

Samia aipongeza NSSF mradi wa ujenzi hoteli ya kitalii

Na Mwandishi Wetu, MWANZA

RAIS Samia Suluhu Hassan, ameupongeza Mfuko wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) kwa mradi wa ujenzi wa hoteli ya kitalii ya nyota tano inayomilikiwa na mfuko huo, alipoutembelea eneo la Capripoint, jijini hapa.

Alisema baada ya kupata maelezo ya mradi huo kutoka kwa Mkurugenzi Mkuu wa NSSF, Masha Mshomba na Meneja Miradi wa NSSF, Mhandisi Helmes Pantaleo, hana mashaka kuhusu mradi huo kwa kuwa wataalamu watakuwa wameshapiga mahesabu.

Dk. Samia alisema, vitega uchumi vya aina hiyo vitaongeza tija kwenye mfuko huku akiwasisitiza wafanyakazi kuendelea kutoa huduma bora na kuacha tamaa wanapoteketeza majukumu yao.

Rais Samia ambaye aliambatana na viongozi mbalimbali akiwamo Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Ajira, Vijana na Wenye Ulemavu, Patrobas Katambi, alisema mfuko ukipata mapato mazuri zaidi uangalie kuwekeza kwenye maeneo mengine ikiwamo mkoani Dodoma na Dar es Salaam.

"NSSF sasa hii sio fedha yenu ni fedha za wafanyakazi huko nje, mko pale nendeni toeni huduma, ichungeni hiyo fedha ya wafanyakazi ili anapostaafu mtu baada ya utumishi wake akute mzigo wake," alisema.

Katambi alisema miradi ya aina hiyo ili ipitishwe ni lazima Benki Kuu ya Tanzania (BoT) ishauri na Ofisi ya Waziri Mkuu inasimamia na kuwa lengo kubwa la Mifuko ya Hifadhi ya Jamii kuwekeza ni kulinda fedha za mifuko.

Alisema maelekezo ya Rais yamesaidia mfuko kuwa imara na wanaendelea kuusimamia na hivi sasa mabadiliko ni makubwa.

Mkurugenzi Mkuu wa NSSF, alisema ujenzi wa hoteli hiyo unatarajiwa kukamilika mwezi Juni mwaka 2024 na itachangia shughuli za uchumi za jiji hilo.

Alisema kukamilika kwa ujenzi wa hoteli hiyo ni vema kukaenda sambamba na kuendelea Uwanja wa Ndege wa Mwanza kwa sababu watu mbalimbali wataokwenda kwa shughuli za utalii watahitaji kulala katika hoteli hiyo.

Mshomba alisema mradi huo ulitarajiwa kukamilika mwaka 2016, lakini ilishindikana kutokana na changamoto ya kukosekana kwa mwendeshaji wa hoteli, lakini mwaka 2017/18 walitangaza zabuni, hata hivyo hakupatikana kutokana na mazingira ya kipindi hicho na mwaka 2019 pia ilishindikana kutokana na janga la COVID. Mwaka huo huo 2019 mwezi Septemba walienda nchini Zambia na Afrika Kusini ili kupata uzoefu jinsi Mifuko ya Hifadhi ya Jamii ya nchi hizo inavyopata waendeshaji wa hoteli na NSSF

ilipata kampuni ya Hilton Hotels Worldwide, Radissons Hotels na Legacy Hotel.

Mhandisi Helmes Pantaleo ambaye ni Meneja Usimamizi wa Miradi wa NSSF, alisema hoteli ina ghorofa 16, vyumba 168 vya kulala vya aina mbalimbali ikijumuisha sehemu ya kupumzikia Rais (Presidential Suite), migahawa, sehemu za vinywaji na

michezo (sports bar).

Pia kuna ukumbi mkubwa wa mikutano wa kuchukua watu 500, kumbi ndogongo za mikutano, bwawa la kuogelea, sehemu za kufanyia mazoezi, ofisi, maduka, sehemu ya maegesho ya magari na juu kabisa ya jengo hili kuna sehemu ya kutua chopa (helikopta).

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA MAMBO YA NDANI YA NCHI
MAMLAKA YA VITAMBULISHO VYA TAIFA

Dar es Salaam, Juni 15, 2023

TAARIFA KWA UMMA

UTAPELI KATIKA MITANDAO YA KIJAMII KUHUSU NIDA KUFANYA MAREKEBISHO YA MAJINA KATIKA VYETI VYA KUZALIWA, ELIMU NA VITAMBULISHO VYA TAIFA.

Kumekuwa na Taarifa kwa Umma zinazotolewa kupitia Mitandao ya Kijamii na watu wasiojulikana zikieleza kwamba Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa -NIDA inafanya marekebisho ya majina na taarifa zilizokosewa kwa wahitimu wa elimu ya vyuo na ngazi zote elimu wa mwaka 2000 -2023 kwenye vyeti vya kuzaliwa, vyeti vya Elimu na Vitambulisho vya Taifa na kuwataka wanaotaka kufanya masahihisho hayo kutuma fedha kupitia namba walizotoa ikiwa ni gharama zamarekebisho husika.

Mamlaka kwa mara nyingine, inapenda kuarifu umma kuwa Taarifa hizo si za kweli na hazikutoka NIDA, zinazotolewa na kusambazwa na watu wenye dhamira ya kuwatapele fedha wananchi kwani NIDA haiendeshi zoezi mahsusi kwa wahitimu wa vyuo kama inavyoelezwa katika taarifa hizo. Aidha NIDA haina Mamlaka ya kurekebisha Taarifa katika vyeti vilivyotolewa na Taasisi nyingine.

Tunatoa rai kwa yeyote anayehitaji kufanya marekebisho katika taarifa zake zilizoko katika mfumo wa NIDA anashauriwa kufika katika ofisi ya Usajili ya NIDA katika wilaya yeyote nchini ambako ataelekezwa taratibu sahihi za kufuata.

Imetolewa na:

**Kitengo cha Mawasiliano na Hifadhi Hati
Mamlaka ya Vitambulisho Vya Taifa (NIDA)**

Barabara ya Kilimani, S.L.P 12324, Dar es Salaam, Simu: +255734220962, +255734220966
Nukushi: +255222664168, Barua pepe: nida.tanzania@nida.go.tz, Tovuti: www.nida.go.tz

VACANCIES

SENIOR GIS SPECIALIST

Position Summary:

Tembo Nickel is seeking to recruit a **Senior GIS Specialist** to join Tembo Nickel Project Team. This role is reporting to the **Projects Superintendent**. The Senior Geographic Information System (GIS) Specialist is responsible for inputting, updating, and maintaining GIS databases, coverages, layers, and linkages to various databases. The roster for this role is 6x3.

Duty Station - Tembo Nickel Project site-Kabanga

Duties and Responsibilities

- Perform GIS database development, qualitative/quantitative analysis, and mapping.
- Produce detailed, high-quality cartographic products (digital and hardcopy) and accompanying reports by technical guidelines and project requirements.
- Communicate with project team members and other stakeholders to define data needs, project requirements, and desired outputs.
- Compile, manipulate, and refine geographic data from a variety of sources including but not limited to, CAD, field observation, satellite imagery, aerial photographs, and existing maps.
- Perform quality control checks of GIS Data and non-spatial databases with minimal supervision to ensure data integrity.
- Manage individual project tasks related to GIS, database design and management, and data visualization
- Customize GIS workflow and software programs for data.
- Identify opportunities to maximise safety using geospatial information.
- Design and implement workflows for processing, managing, and publishing geospatial information products.
- Interpret business requirements and perform spatial analysis, data modelling and web map configuration to solve mining and construction-related problems and opportunities.
- Skilled at managing ortho imagery, elevation, dense point cloud and topographic data sets.
- Proficient in designing and building enterprise GIS solutions, including spatial data models, data management workflows and web applications.
- Developing mapping applications and tools.
- Converting physical maps into a digital form for computer usage.
- Produce reports on geographic data utilizing data visualizations.

Qualifications and Competencies

- Minimum 5 years of ESRI ArcGIS experience AS/BS in Engineering and Surveying or related field and related spatial discipline.
- Previous experience in developing GIS project deliverables.
- Able to perform field data collection activities requiring long durations of walking and climbing stairs.
- Able to travel for extended periods for up to three weeks at project locations.
- Proficiency using ESRI ArcGIS Software, Autodesk Software, and Microsoft Office is desired.
- Strong written and verbal communication skills.

TRAINING LEAD

Position Summary:

Tembo Nickel is seeking to recruit a **Training Lead** to join Tembo Nickel Project Team. This role is reporting to the HR Manager. The successful candidate for this role will drive training strategy both technical and non-technical and will ensure that all employees are properly trained to operate every equipment used on site in a safe manner. The roster for this role is 6x3.

Duty Station - Tembo Nickel Project site-Kabanga

Duties and Responsibilities

- Develop competency and capability to ensure a skilled workforce is developed for Kabanga site roles.
- Identify training requirements, develop, and schedule training needs, monitor, and maintain training records for the Kabanga site workforce.
- Development and implementation of safety systems, procedures, standards, and initiatives to establish high operating and performance standards for Kabanga site.
- Identify improvement opportunities in work processes to reduce risk exposures to personnel. Implement value adding initiatives through structured change management processes.
- Ensure all site incidents, investments, workplace injuries and related documentation are managed and completed in line with existing standards and procedures.
- Develop competence-based matrix for each role at Kabanga Site.
- Ensure site compliance to company and site standards, relevant local and national legislation.
- Prepare site Training budget and recommend training opportunities for Kabanga site employees.
- Develop the knowledge, skills and abilities of employees and associated personnel in accordance with Tembo Nickel policies and procedures.
- Provide support and assistance to the site for the resolution of safety and environmental issues and champion the consistent promotion of organizational policies, procedures and objectives and comply with organization safety reporting standards.
- Ensure compliance to leading indicators and execution of required leadership interaction with departments.
- Continuously improve the safety and training culture of the site.
- Ensure site associated personnel receive training and assessments that meet the competency requirements of Kabanga site systems.
- Deliver compliance to training plan / schedules in collaboration with line management.
- Complete on the job follow up and field assessments as per the Safety, Environmental, Quality and Training Management Plan.

Skills and Qualifications

- Certificate IV or similar Qualification in Workplace Training & Assessment.
- Sound knowledge of technical area operations particularly in Underground Mining.
- Qualified to operate all equipment for which training is conducted
- Formal Mines rescue Training.
- Minimum of five (5) years supervisory experience in a mining operation.
- Minimum of five (5) years' experience in safety and training.
- 3 years' experience in technical area of mining operations.

IT COORDINATOR

Position Summary:

Tembo Nickel is seeking to recruit an **IT Coordinator** to join Tembo Nickel Project Team. This role is based at Kabanga site. The successful candidate will be accountable to coordinate and execute IT support activities and operational standards for the IT systems including a virtual environment, storage, network, and desktops to ensure that all are functioning without any error. This role will be reporting to the IT Specialist and will work on 6/3 roster.

Duties and Responsibilities

- Provide a range of Tembo Nickel's servers, database, and storage availability reporting to ensure that agreed levels of availability, reliability, and maintainability are measured and monitored on an ongoing basis.
- To carry out network administration, performance tuning, and capacity planning to continually assess the installation to ensure it is appropriate for current and planned developments making recommendations for change.
- Tembo Nickel's End User Computing Component Inventory and lifecycle i.e., IT Asset Management (ITAM)
- Lead Disaster Recovery initiative from a technology infrastructure perspective including documenting recovery procedures of all critical components.
- Coordination with department heads in resolving technology issues.
- Enforcing technology policies and standards across the organization.
- Day to Day management of IT operations at the site.
- Monitor network and Communication equipment including the VPN tunnel between the head office and Kabanga.
- Train technology and other staff in technology-oriented systems and issues.
- Ensure all hardware and software are implemented as per Tembo Nickel policy and standards.
- IT Configuration Management Database (CMDB) management.

Skills and Qualifications

- Bachelor's degree in information technology or computer Science.
- 3-5 Years of work experience in a reputable organization.
- Microsoft Certified Professional.
- Cisco Certified Network Associate (CCNA).
- IT Infrastructure Library (ITIL).
- Strong technical skills in internetworking (WAN /LAN) support, Cisco Routers and switches, MS Office, and SQL/Oracle database systems.

CAMP & FACILITIES COORDINATOR

Position Summary:

Tembo Nickel is seeking to recruit a **Camp and Facilities Coordinator** to join Tembo Nickel Project Team. The successful candidate for this role will be responsible for overall management of Camp and catering contractor to ensure quality service delivery and value for money. This role will be reporting to the HR Manager and will work on 6/3 roster.

Duty Station: Tembo Nickel Project Site-Ngara

Duties and Responsibilities

- To manage all daily, weekly, and monthly operations of the camp occupancy.
- To ensure that camp and catering contractor provides all guests the Tembo Nickel experience, compliant with our high standard of service offering.
- Review invoices from the contractor before processing.
- Lead score card meetings every month and addressing all service delivery issues with the contractor.
- Health and safety including protection of all guests, staff, property, and equipment (all company assets to be managed to limit potential loss to Tembo Nickel).
- To ensure safety procedures are in place for guests both in the property and when participating in activities, excursions, and transfers, as well as for staff, property, and equipment, in coordination with all Managers.
- Ensure that overall repairs and maintenance of the camp are being followed through, focusing on preventive maintenance in coordination with Maintenance Team.
- Ensure all procurement, stores and stock control are being followed correctly, in accordance with the camp requirement.
- Ensure that the overall hygiene of the camp is in place and maintained to a high level.
- Ensure that all areas and guest's facilities are always up to standard.
- Ensure menus are balanced and the quality of the food is stable and high class.
- Deal with guest complaints immediately should the manager on duty require assistance.

Qualifications and Experience

- Bachelor's degree in facilities Management/ Hotel Management, Accounting or Administration.
- Minimum of 5 years' Experience in camp Management/Hotel Management.
- Excellent customer service skills.

Tembo Nickel offers a competitive remuneration package and ONLY shortlisted candidates will be contacted.

How to Apply

Applicants are invited to send their resumes indicating the role title in the subject via email to jobs@tembonickel.com The application closing date is **23rd June 2023**.

Note: We are committed to providing equal employment opportunities based on merits and do not charge candidates any fees in the recruitment process.

Women are strongly encouraged to Apply.

For and behalf of Tembo Nickel, Kabanga Nickel Project.

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

**HOTUBA YA WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO,
MHESHIMIWA DKT. MWIGULU LAMECK NCHEMBA
MADELU (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAPENDEKEZO
YA SERIKALI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA
MATUMIZI KWA MWAKA 2023/24**

“Kuchochea Kasi ya Ukuaji
wa Uchumi, Kuhimili na Kukabili Athari za
Mabadiliko ya Tabianchi na Kuimarisha Sekta za
Uzalishaji ili Kuboresha Hali ya Maisha”

**Dodoma
15 Juni 2023**

JAMHURI YA MUUNGANO WATANZANIA

WIZARA YA FEDHA NA MIPANGO

HOTUBA YA WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO, MHESHIMIWA DKT. MWIGULU LAMECK NCHEMBA MADELU (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAPENDEKEZO YA SERIKALI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2023/24

I. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lipokee, lijadili na kukubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2023/24, Bajeti hii inawasilishwa kwa mujibu wa Ibara ya 137 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, ikisomwa pamoja na Kifungu cha 23(3) cha Sheria ya Bajeti, Sura 439 pamoja na Kifungu cha 124(4) cha Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari 2023.

2. Mheshimiwa Spika, pamoja na hotuba hii, ninawasilisha vitabu vinne vinavyoolezea kwa kina Bajeti ya Serikali. Kitabu cha Kwanza ni Makadirio ya Mapato; Kitabu cha Pili ni Makadirio ya Matumizi ya Kawaida kwa Wizara, Idara Zinzajottegemea na Wakala wa Serikali; Kitabu cha Tatu ni Makadirio ya Matumizi ya Kawaida kwa Sekretarieti za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa; na Kitabu cha Nne ni Makadirio ya Matumizi ya Maendeleo kwa Wizara, Idara Zinzajottegemea, Wakala wa Serikali, Sekretarieti za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa. Aidha, Muswada wa Sheria ya Fedha wa mwaka 2023 pamoja na Muswada wa Sheria ya Matumizi ya Serikali wa mwaka 2023 ni sehemu ya bajeti hii.

3. Mheshimiwa Spika, makadirio ya Bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2023/24 yameandaliwa kwa kuzingatia nyaraka na miongozo mbalimbali ya kitaifa na kimataifa ikiwemo: Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 - 2025/26) ambao umezingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) ya mwaka 2020; Dira ya Maendeleo ya Afrika Mashariki 2050; Ajenda ya Maendeleo ya Afrika 2063; Malengo ya Maendeleo Endelevu 2030; Mwongozo wa Ushirikiano wa Maendeleo Endelevu wa Umoja wa Mataifa wa mwaka 2022 - 2027; makubaliano mengine ya kikanda na kimataifa ambayo Tanzania imeruhia; na hotuba mbalimbali za Mheshimiwa Rais.

4. Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujalia afya njema pamoja na kutuwezeshwa kuendelea kutekeleza majukumu yetu kwa maslahi mapana ya Taifa na kuniwezeshwa kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu kuwasilisha Bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2023/24. Aidha, ninamshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuendelea kujialia nchi yetu amani, umoja na mshikamano chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Amiri Jeshi Mkuu.

5. Mheshimiwa Spika, kipekee nimshukuru Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuniamini katika dhama hii kubwa ya kuwa Waziri wa Fedha na Mipango. Ninamuahidi kuwa nitaendelea kutumikia nafasi hii na kuchapa kazi kwa uadilifu, uaminifu na weliidi mkubwa ili kutimiza malengo ya Ilani ya Chama Cha Mapinduzi ya Mwaka 2020.

6. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kwa dhati kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kutimiza miaka miwili ya uongozi wake makini unaolenga mageuzi makubwa ya kiuchumi, kisiasa na kijamii. Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, amedhihirisha kuwa yeye ni kiongozi makini, mwaadilifu, msikivu, mchapakazi na aliye na maono thabiti ya kuendelea kuletea nchi yetu maendeleo makubwa. Ameendelea kutekeleza miradi ya zamani na miradi mipya, miradi mikubwa na miradi midogo, miradi ya kuchochea uchumi na miradi ya huduma za jamii, kusimamia deni la Serikali na kulipa madai iliyopita kwa maslahi ya watumizi wa umma na wastaafu, kukuza demokrasia nchini na diplomasia ya uchumi. Hali hii inadhahirisha kuwa hakuna kilichokwama bali vimeongezeka isivyoweza kusimuliwa kwa muda mfuji.

7. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee naomba nitumie fursa hii adhimu kumpongeza Komredi Daniel Godfrey Chongolo, Katibu Mkuu wa Chama cha Mapinduzi, kwa namna anavyofuatilia utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020 - 2025 kupitia miradi mbalimbali ya maendeleo inayotekeleza na Serikali. Ziara hizo zimekuwa na tija kubwa kwa kuchochea kasi ya ukamilishaji wa miradi ya maendeleo iliyokuwa imekwama. Nawaelekeza watendaji wote wa Serikali kutekeleza maelekezo yanayotolewa wakati wa ziara hizo na muwapatite taarifa Waheshimiwa Wabunge.

8. Mheshimiwa Spika, nchi yetu inasonga mbele licha ya nchi zote duniani kupita kwenye misukosuko ya kiuchumi. Kwa mujibu wa jarida la uchumi la Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF) la Aprili 2023, uchumi wa Tanzania unatarajia kufikia dola za Marekani bilioni 85.4 mwaka 2023 kutoka dola bilioni 69.9 mwaka 2021. Tanzania imepanda hadi nafasi ya sita(6) ikilinganishwa na nchi nyingine Kusini mwa Jangwa la Sahara ikiongozwa na nchi za Kenya

(dola bilioni 116.0), Ethiopia (dola bilioni 120.4), Angola (dola bilioni 121.4), Afrika Kusini (dola bilioni 405.7) na Nigeria (dola bilioni 477.4). Nchi nyingine zenye uchumi mkubwa chini ya Tanzania ni Ghana (dola bilioni 72.8), Cote d'Ivoire (dola bilioni 70.0), DRC (dola bilioni 62.8) na Uganda (dola bilioni 48.8). Hivyo, watanzania tunapotea mifano ya wapi tunaelekea tuyajue mataifa yalioko mbele yetu. Na kwa programu hizi alizoanzia Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mwenyekiti wa CCM, za kuwezesha kwenye sekta za uzalishaji na kukuza utekelezaji na uwezesaji wananchi kiuchumi siku sio nyingi mataifa mengi tutayavuka.

9. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ilianza mchakato wa kufanyiwa tathmini ya uwezo wa kukopa na kulipa madeni (sovereign credit rating) mwaka 2008 ambapo zoezi hilo halikukamilika kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo mдорoro wa uchumi pamoja na kuyumba kwa soko la fedha duniani. Hata hivyo, chini ya uongozi thabiti wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu

Hassan, Serikali imefanikiwa kukamilisha zoezi hilo ambalo lilikuwa ni kikwazo katika utafutaji fedha na mitaji katika masoko ya kimataifa.

10. Mheshimiwa Spika, mnamo Machi 2023, kampuni za Fitch Ratings na Moody's Investors Service zilianza zoezi la kufanya nchi tathmini ya kukopesheka katika masoko ya fedha ya kimataifa. Zoezi hilo lilikamilika ambapo kampuni ya Moody's Investors Service ilichapisha matokeo ya tathmini hiyo mwezi Mei 2023 na kampuni ya Fitch Ratings mwezi Juni 2023. Kwa mujibu wa matokeo hayo, Kampuni ya Moody's Investors Service imejaja Tanzania daraja la B2 POSITIVE na Kampuni ya Fitch Ratings daraja la B POSITIVE, ambayo yanaashiria taswira chanya kwa nchi kimataifa. Matokeo hayo ni bora kuliko nchi nyingine za ukanda wa Afrika Mashariki na Kati. Pamoja na mambo mengine, matokeo hayo yamechangiwa na mwenendo mzuri wa ukwaji wa uchumi, usimamizi makini wa deni la Taifa, kuweka mazingira wezeshi ya uwekezaji kwa sekta binafsi, kuimarisha ushirikiano wa kimataifa pamoja na kuleta maridhiano ya kisiasa ndani ya nchi. Kukamilika kwa zoezi hilo, kutaiwezesha nchi kutambulika katika masoko ya fedha ya kimataifa na hivyo, kuongeza sifa za kuvutia uwekezaji na kupanua wigo wa upatikanaji wa fedha kwa miradi ya Serikali na sekta binafsi.

II. MAFANIKIO YA SERIKALI YA AWAMU YA SITA

11. Mheshimiwa Spika, tunakumbuka kuwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan alishika madaraka ya kuongeza nchi katika kipindi ambacho dunia ilikuwa katika mtikisiko wa kiuchumi kutokana na janga la UVIKO-19 na baadaye vita kati ya Urusi na Ukraine ambayo inaendelea hadi sasa. Athari za majanga hayo zilionekana katika nyanja zote za kiuchumi na kijamii duniani ikiwemo kuongezeka kwa vifo, kuzorota kwa shughuli za uzalishaji na kuongezeka kwa gharama za utaji huduma za jamii, hususan afya na elimu pamoja na kuongezeka kwa gharama za maisha. Kutokana na athari hizo, ukwaji wa uchumi nchini ulipungua kutoka asilimia 7.0 mwaka 2019 hadi asilimia 4.7 mwaka 2022.

12. Mheshimiwa Spika, pamoja na kupokea kijiti cha uongozi katika kipindi cha majanga hayo, uongozi mahiri wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan unatekeleza sera na mikakati mbalimbali iliyowezesha uchumi wa nchi yetu kuhimili majanga hayo ikiwemo utekelezaji madhubuti wa sera za fedha na bajeti. Ni dhahiri kwa utekelezaji wa sera na mikakati hiyo uleta mafanikio makubwa katika kipindi cha uongozi wa Awamu ya Sita. Mafanikio mengi yaliyopatikana katika kipindi cha Awamu ya Sita yamesemwa na Waheshimiwa Mawaziri wakati wakivasilisha hotuba za. Naomba namni nitambue baadhi ya mafanikio hayo kama ifuatavyo:

a) Mapato

13. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha uongozi wa Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, mapato ya ndani yamekuwa yakiongezeka na kufikia shilingi trilioni 24.40 mwaka 2021/22 ikilinganishwa na shilingi trilioni 20.59 mwaka 2020/21. Aidha, katika kipindi cha Julai 2022 hadi Aprili 2023, ukusanyaji wa mapato ya ndani umefikia shilingi trilioni 21.67, ambapo mwezi Desemba 2022, Mamlaka ya Mapato Tanzania ilifanikiwa kukusanya kiasi cha shilingi trilioni 2.63 ikiwa ni kiwango cha juu zaidi kukusanywa kwa mwezi tangu kuanzishwa kwa Mamlaka hiyo mwaka 1996. Waheshimiwa Wabunge, mwenendo huu mzuri ni ishara kwa Serikali ya Awamu ya Sita ipo makini katika kutekeleza mikakati ya kuongeza mapato kwa kuzingatia sheria, miongozo na taratibu pamoja na jitihada za kuimarisha mifumo ya ukusanyaji mapato na kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji nchini.

b) Sekta ya Fedha

14. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita inaendelea na utekelezaji madhubuti wa sera za fedha pamoja na utekelezaji wa Mpango wa Serikali wa Kuboresha Mazingira ya Biashara nchini. Utekelezaji wa sera hizo umesababisha kushuka kwa viwango vya riba za mikopo ya benki ambapo katika kipindi cha mwaka kinachoishia Aprili 2023, viwango vya riba za mikopo vilipungua na kufikia wastani wa asilimia 15.91 kutoka wastani wa asilimia 16.58 Aprili 2021. Kupungua kwa viwango vya riba za mikopo kumechangia kuongezeka kwa mikopo kwa sekta binafsi ambapo mikopo hiyo imeongezeka kwa asilimia 22.5 Aprili 2023 ikilinganishwa na asilimia 4.8 Aprili 2021. Aidha, mikopo chechefe imeendelea kupungua hadi asilimia 5.5 Aprili 2023 ikilinganishwa na asilimia 9.8 Aprili 2021. Serikali kupitia Benki Kuu ya Tanzania itaendelea kuimarisha usimamizi wa sekta ndogo ya benki ili kuongeza ufanisi katika eneo hilo.

15. Mheshimiwa Spika, Serikali inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, inatambua umuhimu wa kuwezesha wananchi kiuchumi ikiwemo wanawake, vijana na watu wenye ulemavu. Hivyo, Serikali inafanyia kazi changamoto zilizojitokeza katika ugawaji na urejeshwaji wa mikopo inayotokana na asilimia 10 ya mapato ya ndani ya halmashauri. Utaratibu mpya wa utolewaji na urejeshaji wa mikopo hiyo utakopamilika, Serikali itatoa taarifa kwa umma na kuendelea kutoa mikopo hiyo.

16. Mheshimiwa Spika, napendekeza kuweka shilingi bilioni 1.0 kwenye mfuko wa watu wenye ulemavu kwa ajili ya kusaidia vifaa vinavyohitajika. Fedha hizo vita zitatumika kama mfuko wa wabunge wa kundi la watu wenye ulemavu na mchango kwa watoto wanaolelewa katika vituo maalumu. Nitoe rai kwa makampuni na watu binafsi kuchangia katika mfuko huo ili kuyasaidia haya makundi maalumu sambamba na programu inayotekelezwa chini ya TASAF. MAMA ameanzisha, sote tumuunge mkono.

17. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, inatarajia kufanya marekebisho katika Sheria ya

Benki na Taasisi za Fedha, Sura 342. Marekebisho hayo yataongezea Bodi ya Bima ya Amana (Deposit Insurance Board - DIB) majukumu ya kuweza kuongeza ukwasi kwa njia ya mkopo kwa benki au taasisi ya fedha yenye changamoto ya ukwasi. Marekebisho hayo pia yataipatia DIB nguvu na uhalali wa kisheria wa kushiriki kikamilifu, kwa kushirikiana na Benki Kuu, katika kutathmini na kuamua hatua muafaka ambayo inapaswa kuchukuliwa pindi benki au taasisi ya fedha inapokuwa katika hatari ya kufilisika. Utaratibu huu utasaidia kuokoa benki au taasisi za fedha kuingia kwenye mchakato wa ufisili na hivyo kuepusha hasara na adha kubwa kwa wenye amana na wadai wengine.

18. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kutekeleza Mpango Kazi wa Kikosi Kazi cha Kifedha cha Kimataifa (Financial Action Task Force - FATF), ambapo ilifanikiwa yafuatayo: kufanya marekebisho ya sheria na kanuni kama sehemu ya kutekeleza viwango vya kiufundi vya FATF; kutengeneza Mkakati wa Kitaifa wa Kudhibiti Utakasishaji Fedha Haramu na Ufadhili wa Ugaidi wa Mwaka 2022/23 hadi 2026/27; kufanya mapitio ya vihatarishi vya ufadhili wa ugaidi kwa Asasi za Kiraia; kufanya mafunzo na kampeni mbalimbali za kuongeza uelewa wa masuala ya

utakasishaji fedha haramu na ufadhili wa ugaidi kwa watoto taarifa na hasa taasisi teule zisizo za kifedha za biashara na taaluma; kuanzisha kituo maalumu cha kushughulikia kesi za utakasishaji fedha haramu na ufadhili wa ugaidi; na kuandaa miongozo mbalimbali ya kusaidia taasisi zinazosimamia utekelezaji wa sheria katika kuchunguza na kuendesha mashitaka ya utakasishaji fedha haramu na ufadhili wa ugaidi. Lengo la hatua hizi ni ufanisi wa mifumo ya udhibiti wa utakasishaji fedha haramu, ufadhili wa ugaidi na ufadhili wa silaha za maangamizi.

c) Sekta za Uzalishaji

Kilimo

19. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua ukweli kwa asilimia kubwa ya wananchi wetu wanaishi vijijini ambapo kilimo ndiyo msingi wa ustawi wa maisha, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imeendelea na dhambi yake ya kuboresha maisha ya wananchi kwa kuongeza bajeti ya kilimo kutoka shilingi bilioni 294.0 mwaka wa fedha 2021/22 hadi shilingi bilioni 954.0 mwaka wa fedha 2022/23 na kufikia shilingi bilioni 970.8 mwaka wa fedha 2023/24.

Kuongezeka kwa bajeti ya kilimo kumewezesha: kuongezeka kwa upatikanaji wa pembejeo za kilimo; kuanzishwa kwa kilimo cha mashamba makubwa ya pamoja (block farms); kuimarisha tafiti na huduma za ugani; kutolewa kwa ruzuku ya mbolea kwa wakulima; kuanza kwa miradi ya ujenzi na ukarabati wa skimu za umwagilaji na miundombinu ya uhifadhi wa mazao ya kilimo; kuanzishwa kwa Mfuko wa Maendeleo ya Kilimo; na kuimarisha upatikanaji wa masoko ya mazao ya kilimo.

20. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuimarisha usalama wa chakula nchini kwa kuchukua hatua mbalimbali ikiwemo kukamilisha ujenzi wa maghala 14 na vihengeo 20 kwa ajili ya kuhifadhi nafaka. Hatua hizi zilichangia utoshulewa wa chakula kufikia asilimia 114 mwaka 2022/23. Serikali itaendelea kuivezesha Wakala wa Taifa wa Uhifadhi wa Chakula (NFRA) kununua mazao kutoka kwa wakulima. Katika mwaka wa fedha 2023/24, jumla ya tani 400,000 zinataraajwa kununuliwa na NFRA. Lengo la Serikali ni kuwa na akiba ya chakula inayokidhi mahitaji yasiyopungua miezi minne(4).

21. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kutoa ruzuku ya mbolea ili kuhakikisha upatikanaji wa mbolea kwa gharama nafuu ambapo hadi Aprili 2023, shilingi bilioni 214.8 zimetolewa ikijumuisha fedha za ndani na nje. Kutolewa kwa ruzuku hiyo kulivezesha wakulima kupata mbolea kwa bei ya kati ya shilingi 50,000 hadi 70,000 kwa mfuko wa kilo 50 badala ya bei ya soko wa wastani wa shilingi 140,000.

22. Mheshimiwa Spika, kutokana na jitihada zilizochokuwili na Serikali ya CCM chini ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, katika kuimarisha sekta ya kilimo, sote tumeshuhudia maendeleo mazuri ya utekelezaji wa miradi ya kilimo. Serikali itaendelea kuongeza fedha kwenye sekta hii kadri ufanisi utakavyoongezeka ikiwa ni motisha kwa utendaji mzuri. Hivyo, ninasisitiza sekta izingatie utaratibu wa Performance for Results (P4R). Hatua hii inaweza kuongeza fedha zaidi za utekelezaji wa miradi ya kilimo hata kufikia shilingi trilioni 1.27. Serikali ya Dkt. Samia iko kazini, tunataka kupiga vita umaskini kwa vitendo, tutaalewana tu!

Mifugo na Uvuvi

23. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha sekta ya mifugo, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kushirikiana na wadau inaendelea kutekeleza miradi mbalimbali. Miradi hiyo ni pamoja na ile ya kuimarisha afya za mifugo, huduma za ugani, huduma za tafiti na mafunzo pamoja na masoko ya mazao ya mifugo. Mafanikio yaliyopatikana katika sekta hii hadi Aprili 2023 ni pamoja na: kukamilika kwa majosho 97 na kuendelea na ujenzi wa majosho 160 katika mikoa 25; kuanzisha vituo atamizi nane (8) ili kutoa ujuzi wa unepeshaji wa mifugo kwa vijana na wanawake; na ununuzi wa pikipiki 1,200 na magari 13 kwa ajili ya kuimarisha utaji wa huduma za ugani.

24. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha sekta ya uvuvi, Serikali imeendelea kupeleka fedha kwa ajili ya: NM ujenzi wa maabara katika Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania - TAFIRI (Dar es Salaam); kuanza ujenzi wa bandari ya uvuvi Kilwa; kujenga na kukarabati miundombinu ya ukuzaji viembe maji; kuendelea na ujenzi wa mialo ya ChiFunfu (Sengerema) na Igabiro (Bukoba); na kukamilisha taratibu za ununuzi wa boti za uvuvi

118 ikiwa ni awamu ya kwanza ya ununuzi wa boti 160 kwa ajili ya kukopesha wavuvi. Aidha, Serikali imepunguza tozo za kusafirisha mazao ya uvuvi nje ya nchi na kutoa msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani (VAT) na ushuru wa ffordha katika uagizaji wa pembejeo mbalimbali ambapo kampuni 15 za ukuzaji viembe maji zimefuika.

25. Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua changamoto wanzopitia wafugaji hapa nchini. Tatizo la malisho, maji, maeneo ya malisho kutumika kwa shughuli nyingine za kiuchumi kama vile kilimo, tija ndogo ya shughuli za mazao ya mifugo na mengineyo. Mifugo sio laana au umaskini katika nchi yetu, mifugo ni utajiri katika nchi yetu. (Mimi nimesomesha kwa mifugo, bado nakumbuka hata rangi na majina ya ng'ombe waliouzwa). Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, itafanya tathmini ya kina kwa utaratibu ambao utakuwa shirikishi kwa kuwashirikisha wafugaji nchi nzima kupata namna bora ya kujenga na kuimarisha usimamizi wa maeneo ya ufugaji na miundombinu ya mifugo sambamba na kutekeleza mapendekezo yaliyowasilishwa na wizara ya kisetka kuhusu kuboresha sekta ya mifugo. Kuna mabadiliko makubwa yanakuya kwenye Sekta ya Mifugo na Uvuvi ili kuziwezesha sekta hizi ziveze kuchangia kwa kasi jitihada za kupunguza umaskini kwa watanzania na kukuza Pato la Taifa.

Madini

26. Mheshimiwa Spika, katika kuongeza thamani na kudhibiti utoro shaji wa rasilimali za madini, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imeendelea kutoka fedha kwa ajili ya: kuanzisha vituo vya madini ambapo jumla ya vituo vipya 40 vimefunguliwa katika kipindi cha Awamu ya Sita na hivyo kufanya vituo vya madini kufikia 93; kukamilisha ujenzi wa vituo vya umahiri katika shughuli za madini vya Songea, Mpanda na Chunya; kununua madini ya Tanzanite yenye thamani ya shilingi bilioni 2.2; kununua mitambo midogo mitano (5) ya uchorongaji kwa ajili ya wachimbaji wadogo wa madini; na kununua mitambo miwili (2) ya kuzalisha mkaa kwa kutumia mkaa ya mawe.

27. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha ujaio, Serikali itaendelea kuimarisha sekta ya madini ili iweze kuchangia zaidi kwenye uchumi wa nchi yetu. Serikali kwa kushirikiana na sekta binafsi itaongeza kasi ya kufanya tafiti za madini

ya kimkakati na madini mengine. Aidha, Serikali itanzisha minada ya madini nchini ili kuwezesha wachimbaji wa madini ya vito ikiwemo Tanzanite kuyafikia masoko ya kimataifa yenye bei halisi na kuvutia uongozi thamani madini. Vilevile, hatua hivi itasaidia kutangaza uewezo wa madini havo hapa nchini na kuhamasisha uongozaji thamani madini katika mnyororo nzima wa uongozaji thamani.

28. Mheshimiwa Spika, kutokana na kukamilika kwa ujenzi wa viwanda vya kusafisha dhahabu nchini (refineries), Serikali inaendelea kuweka vituo kwa viwanda hivyo ili viweze kupata malighafi za kutosha. Katika kutekeleza hilo, Serikali imepunguza mrabaha wa madini yanayozuwa kwenye refineries kutoka asilimia sita (6) hadi asilimia nne (4). Aidha, Serikali inaendelea kuchambua sera, sheria na taratibu za kiutawala na za kikodi ili kuwezesha dhahabu inayozalishwa kwenye migodi yetu isafishwe kabla ya kuuzwa nje ya nchi. Kwa muktadha huo, nafurahi kujulisha Bunge lako Tukufu kwa, Serikali imekamilisha taratibu za kununua dhahabu kupitia Benki Kuu ya Tanzania kwa ajili ya kuanzisha akiba ya dhahabu ya Taifa (Gold Reserve). Hatua hii itawapatia wachimbaji bei nzuri zaidi na kuimarisha sarafu yetu. Hii ni baada ya kupokea maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, pamoja na mchango wa Waheshimiwa Wabunge wakati wakichangia bajeti ya Wizara ya Madini, Wizara ya Fedha na hotuba mbalimbali.

29. Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, katika kuukwama Mradi wa Liganga na Mchuchuma, Serikali imetoa fedha kwa ajili ya kulipa fidia kwenye eneo la mradi ili taratibu za kuendeleza mradi huo zianze bila kuweka kwa mgogoro baina ya Serikali au mwekezaji wa wananchi.

Maliasili na Utalii

30. Mheshimiwa Spika, pamoja na sekta ya utalii kuathirwa kwa kiasi kikubwa na janga la UVIKO-19, hatua ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, iliitangaza utalii kwa vitendo kupitia programu ya Tanzania - the Royal Tour, ambayo imekuwa na mafanikio makubwa. Mafanikio hayo ni ongezeko la idadi ya watalii wa nje kutoka 922.692 mwaka 2021 hadi watalii 1,454,920 mwaka 2022, sawa na ongezeko la asilimia 57.7. Aidha, watalii wa ndani waliotembelea maeneo mbalimbali ya vitutio vya utalii nchini walikuwa 2,363,260 ikilinganishwa na watalii wa ndani 788,933 waliotembelea vitutio vya utalii nchini mwaka 2021. Ongezeko hilo limeongeza mapato ya sekta ya utalii kutoka dola za Marekani milioni 1,310.0 mwaka 2021 hadi dola milioni 2,527.7 mwaka 2022, sawa na ongezeko la asilimia 93.

Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

31. Mheshimiwa Spika, katika kujenga mazingira rafiki ya kuwezesha wananchi kulipa kodi, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu

Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, alitoa msamaha wa riba ya malimbikizo ya kodi ya pango la ardhi kwa kipindi cha kuanzia Julai 2022 hadi Aprili 2023. Msamaha huo ulilinga kuwapunguzia wananchi gharama na hivyo kuwezesha ulipaji wa deni la msingi. Katika kukabiliana na changamoto ya gharama za umilikishaji ardhi, Serikali inafanya mapitio ya tozo na ada mbalimbali ili kutoa unafuu kwa wamiliki na pia kuongeza kasi ya umilikishaji. Aidha, Serikali inaendelea na utekelezaji wa Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardi. Lengo la Mradi huo ni kuboresha milki za ardhi na utawala wa ardhi kwa kutatua changamoto mbalimbali zinazoikabili Sekta ya Ardi ikiwemo kasi ndogo ya kupanga, kupima na kumilikisha ardhi na kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji.

d) Miundombinu Wezeshi

Ujenzi

32. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa sekta ya ujenzi, Serikali imeendelea kutoa fedha kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya barabara ikiwemo barabara za kufungua fursa za kiuchumi na kuunganisha Tanzania na nchi jirani, madaraja na vivuko. Hadi Aprili 2023, jumla ya kilometa 1,151.37 zimejengwa kwa kiwango cha lami na kilometa 1,483.74 zinaendelea na ujenzi kwa kiwango cha lami na kilometa 1,124.3 za barabara za mikoa zilikarabatiwa kwa kiwango cha changarawe. Aidha, Serikali imeendelea na upanuzi wa Barabara ya Kimara – Kibaha (km 25.7), Vilevile, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imetoa fedha kwa ajili ya upembuzi yakinfu wa Barabara ya Kibaha – Morogoro (km 205.0) na baadae Morogoro hadi Dodoma ili iweze kutekelezwa kwa utaratibu wa PPP pamoja na ujenzi kwa kiwango cha lami kwa barabara ya mzunguko wa nje katika Jiji la Dodoma (km 112.3).

33. Mheshimiwa Spika, kadhalika, Serikali imetoa jumla ya shilingi trilioni 1.43 kwa ajili ya ujenzi wa barabara za lami (km 798.1) na changarawe (km 23,251.9) pamoja na madaraja 177 na makalavati 1,002 kupitia TARURA. Hayo ni mafanikio makubwa ya Serikali ya Awamu ya Sita kwa kuiongeza bajeti ya TARURA kwa zaidi ya mara nne. Barabara za vijijini ni maisha ya watanzania, ni uchumi wa watanzania na usalama wa watanzania. Kwa kuzingatia umuhimu wa barabara za vijijini, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, itaendelea kuongeza fedha kwa ajili ya kujenga barabara za kudum za mitaa na vijijini ili kuondokana na barabara ambazo huaribika kipindi cha mvua. Tumejifunza kutokana na utaratibu wa Performance for Results - P4R unautumika na wafadhili kwenye utekelezaji wa miradi ya elimu na maji. Hivyo, ili kuboresha usimamizi wa rasimiliani, eneo hili litapimwa kwa utendaji wake na kuongezwa fedha kadri ufanisi utakavyoongezeka. Hatua hii inaweza kuongeza fedha zaidi za utekelezaji wa miradi ya TARURA kwa kiasi cha shilingi bilioni 350. Ongezeko la fedha litalenga kujenga barabara ambao ni kiungo muhimu cha kufungamanisha maeneo ya uzalishaji na masoko. MAMA yuko Kazini!

Uchukuzi

34. Mheshimiwa Spika, katika kuendeleza sekta ya uchukuzi, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kutoa fedha za utekelezaji wa miradi mbalimbali ikiwemo reli, bandari na viwanja vya ndege. Hadi Aprili 2023, ujenzi wa njia ya reli kwa kipande cha Dar es Salaam - Morogoro (km 300) utekelezaji umefikia asilimia 98.14; kipande cha Morogoro - Makutupora (km 422) asilimia 93.83; na kipande cha Mwanza - Isaka (km 341) asilimia 31.07. Aidha, Serikali imeanza ujenzi wa kipande cha Makutupora - Tabora (km 371), Tabora - Isaka (km 163) na kipande cha Tabora - Kigoma (Km 506). Mchakato wa ununuzi wa mkandarasi wa ujenzi wa kipande cha Uvinza-Malagarasi- Msongati na baadae kwenda Gitega hadi Uvira - Kindu (DRC) unaendelea.

35. Mheshimiwa Spika, Shughuli nyingine zilizotekelezwa ni kuendelea na ununuzi wa vichwa vya treni, mabehewa ya abiria na mizigo kwa ajili ya uendeshaji wa SGR. Serikali iko tayari kujenga reli ya kusini ya Mtwara – Mbambabay na Reli ya kaskazini (Tanga-Arusha-Mara) kwa njia ya ubia baina ya Serikali na Sekta binafsi (PPP). Katika kurahisisha shughuli za usafirishaji, Serikali imeendelea kutenga na kutoa fedha kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya ujenzi, upanuzi na ukarabati wa miundombinu ya bandari zilizopo katika ukanda wa Bahari ya Hindi ikiwemo: Bandari ya Dar es Salaam awamu ya pili ambapo utekelezaji umefikia asilimia 96; Bandari ya Tanga awamu ya pili (asilimia 99); na ujenzi wa Bandari Kavu - Ruvu (asilimia 90). Hatua za ujenzi wa bandari ya Kisasa na yenye kina kirefu Bagamoyo zinaendelea.

36. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kuboresha usafiri na usafirishaji katika maziwa makuu. Hadi Aprili 2023 hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa miradi hiyo ni pamoja na: ujenzi wa meli ya MV Mwanza Hapa Kazi Tu (Victoria) ambapo utekelezaji umefikia asilimia 83; ukarabati wa meli ya MV Umoja (Victoria) asilimia 83; na ukarabati wa meli ya MT Sangara (Tanganyika) asilimia 90.7. Aidha, Serikali inaendelea na ununuzi wa kandarasi kwa ajili ya ujenzi wa meli tatu (3) mpya za MV Liemba (Tanganyika), MT Nyangumi (Victoria) na MT Ukerewe (Victoria).

37. Mheshimiwa Spika, usafiri wa anga ni fursa kubwa kwa Taifa kiuchumi kwa kuwa unagananisha nchi yetu na dunia kwa urahisi na haraka zaidi. Kwa kuzingatia hilo, Serikali imeendelea kutenga na kutoa fedha kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa viwanja vya ndege nchini. Hadi Aprili 2023, ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Msalato umefikia asilimia 18, na Kiwanja cha Ndege cha Songwe asilimia 98. Aidha, Serikali imeendelea na ujenzi na ukarabati wa viwanja vya Ndege vya Songea (asilimia 98), Iringa (asilimia 5) na Musoma (asilimia 47) na awamu ya kwanza ya ujenzi wa kiwanja cha ndege cha Mtwara umekamilika. Vilevile, katika kuimarisha usafiri wa anga, Serikali ya Awamu ya Sita imeongeza ndege mwe (4) ikiwemo ndege maji (1) ya mizigo iliyowasili hivi karibuni na hivyo, kufanya Serikali kuwa najumla ya ndege 13. Kadhalika, Serikali imefanya sehemu ya malipo ya ununuzi wa ndege tatu (3).

Nishati

38. Mheshimiwa Spika, mafanikio katika sekta ya nishati ni pamoja na kuendelea na ugharamiaji wa ujenzi wa miundombinu ya uzalishaji wa nishati ya umeme kwa maji ikiwemo miradi ya Julius Nyerere (MW 2,115) ambao hadi Aprili 2023 umefikia asilimia 86.89 na Rusumo (MW 80) umefikia asilimia 99.0 pamoja na kukamilika kwa mradi wa uzalishaji wa nishati ya umeme kwa gesi wa Kinyerezi I Extension (MW 185). Aidha, Serikali inaendelea na umiarishaji wa miundombinu ya usambazaji wa umeme kwa kuunganisha katika Gridi ya Taifa mkoa wa Kigoma (Wilaya za Kakonko, Kibondo, Kasulu na Buhigwe) pamoja na wilaya za Ngara na Biharamulo za mkoa wa Kagera. Vilevile, Serikali inaendelea na ujenzi wa njia za kusafirisha umeme unaozalishwa kutoka vyanzo mbalimbali nchini.

39. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, inaendelea na usambazaji wa umeme vijijini ili kuhakikisha kuwa ifikapo mwaka 2025, vijiji vyote viwe vimefikwiwa. Katika kufikia azma hiyo, hadi Aprili 2023 kiasi cha shilingi bilioni 903.8 kimetolewa na zaidi ya asilimia 81 ya vijiji vimefikwiwa na umeme. Katika mwaka wa fedha 2023/24, Serikali itaendelea na utekelezaji wa mradi wa usambazaji wa umeme katika vijijini na baadhi ya ngazi za vitongoji. Hii ni ishara kwamba MAMA amehamiria kufikisha umeme nchi nzima. MAMA yuko Kazini!

40. Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa miradi hii ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme kutaongeza uhakika wa upatikanaji wa umeme kwenye maeneo yote nchini ikiwemo maeneo ambayo hayakuwa yameunganishwa na Gridi ya Taifa kabla ya Serikali ya Awamu ya Sita kushika hatamu za uongozi. Aidha, kukamilika kwa miradi hiyo kutaivezesha nchi yetu kuanza kuuza umeme nje ya nchi na kulingizika Taifa letu fedha za kigeni. Hii ni ishara tosha kuwa Serikali sikivu ya CCM ina dhimia ya dhati ya kuleta mageuzi ya kiuchumi na kijamii kwa wananchi wake.

Uchumi wa Kidijitali

41. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24, Serikali itaendelea kusimamia mapinduzi ya kidijitali nchini. Mapinduzi ya Kidijitali ndiyo yanayoweka msingi wa kulipeleka Taifa kwenye uchumi wa kidijitali unaowezesha na kuendesha na TEHAMA. Katika uchumi wa Kidijitali, Sekta zote hafunya kazi kwa pamoja, kwa ushirikiano na mwingiliano zikiwezesha na mazingira bora ya kidijitali. Katika kufikia azma hii, Serikali itatekeleza miradi mbalimbali ikiwemo: Mradi wa Ujenzi wa Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano, Mradi wa Tanzania ya Kidijitali (Digital Tanzania Project), na Mradi wa Kuendeleza Ubinifu na Utengenezaji wa Vifaa vya TEHAMA.

e) Huduma za jamii

42. Mheshimiwa Spika, mambo mengi na makubwa yametekelezwa na MAMA yetu mpendwa ili kuhakikisha huduma za jamii zinaboreshwa na kuwezesha wananchi kushiriki katika shughuli za kuwateamaendeleo. Nikisema nitaje

maeneo yoteambayoMAMA amepigua mwingi, nadhani tutakesha hapa. Hivyo, naomba uniruhusu nigusie mafanikio machache, hususan katika elimu, afya na maji.

Elimu

43. Mheshimiwa Spika, programu ya Elimumsingi na Sekondari Bila Ada imeendelea kuboreshwa ambapo Serikali ya Awamu ya Sita imetekeleza jambo la kihistoria kwa kuwafutia ada wanafunzi wa Kidato cha tano na sita na kutawanya wanafunzi hao kusoma kwa utulivu. Aidha, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kutenga fedha kwa ajili ya kugharamia Programu hiyo ambapo hadi Aprili 2023 jumla ya shilingi bilioni 661.9 zimetolewa. Vilevile, Serikali imetoa mikopo yenye thamani ya shilingi trilioni 1.41 kwa wanafunzi wa elimu ya juu na pia imeendelea na maboresho ya miundombinu ya vyou ikijumuisha vyou vikuu, vyou vya ufundi stadi na vyou vya maendeleo ya wananchi. Napendekeza kuondoa ada kwa wanafunzi wanaomaliza kidato cha nne na kupangiwa na Serikali kujiunga na vyou vya ufundi vya Dar es Salaam Institute of Technology – DIT, Mbeya University of Science and Technology – MUST na Arusha Technical College – ATC. Hatua hii inalenga kuongeza idadi ya wataalamu wenye ujuzi na elimu inayohitajika katika zama hizi za mapinduzi ya nne ya viwanda (4th Industrial Revolution). MAMA yuko Kazini!

44. Mheshimiwa Spika, kufuatia mabadiliko ya Sera ya Elimu ya Mwaka 2014, toleo la Mwaka 2023 na mabadiliko ya mitaala yanayofanywa na Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi shupavu wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania, ambapo Serikali inalenga kutoa elimu ya amali kwa ngazi zote kuanzia shule za awali, elimu ambayo itamuwezesha kijana wa kitanzania kujijari au kuajiriwa na hivyo, kutoa mchango mkubwa kwenye uchumi wa Taifa. Hivyo, napendekeza kuanzisha programu ya mikopo kwa wanafunzi wanaochaguhiwa na Serikali kusoma kwenye vyou vinavyotoa elimu katika fani za Kipaumbele ambao ni sayansi, afya, ufundi na ulimu. Hatua hii itaanza na wanafunzi wa mwaka wa kwanza wa masomo wa 2023/24. MAMA yuko Kazini!

45. Mheshimiwa Spika, kwa upendo wa MAMA yetu hakuishia kwenye mikopo ya wanafunzi tu, pia aliamu kuongeza kiwango cha posho ya kujikimu maarufu kama Boom kwa wanafunzi wa Elimu ya Juu kutoka shilingi 8,500 hadi shilingi 10,000 kwa siku. Mafanikio mengine ni pamoja na kujengwa kwa vyumba vipya 27,235 vya madarasa ya msingi na sekondari ikijumuisha madarasa 15,000 ya UVIKO-19. Aidha, madarasa hayo pia yanajumuisha madarasa 8,000 ya shule za sekondari yaliyojengwa kwa shilingi bilioni 160 iliyotolewa kupitia Pochi la MAMA ili kukabiliana na ongezeko la wanafunzi wa Kidato cha kwanza. Vilevile, Serikali imekamilisha: ukarabati wa shule kongwe 89; utoaji wa jira kwa walimu 16,749 wa shule za msingi na sekondari; na ujenzi wa vyou vya VETA ngazi za mikoa kwenye mikoa ya Rukwa, Njombe, Geita na Simiyu ambayo haukuwa na vyou.

Afya

46. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha sekta ya afya, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea na ukamilishaji wa ujenzi wa Hospitali tano (5) za Rufaa za Mikoa katika Mikoa mipya ya Katavi, Geita, Njombe, Songwe na Simiyu ambapo hadi Machi 2023 jumla ya shilingi bilioni 45.3 zilitolewa. Kwa upande wa Mamlaka za Serikali za Mitaa, Serikali imeendelea na ujenzi wa hospitali 59 za halmashauri, ukarabati wa hospitali kongwe 19 na ukamilishaji wa zahanati 300 ambapo jumla ya shilingi bilioni 246.4 zimetolewa na utekelezaji upo katika hatua mbalimbali. Aidha, Serikali imeendelea kununua na kusambaza dawa, vifaa, vifaa tiba na vitandinishi kwa vituo vyote vya umma vya kutolea huduma za afya ambapo jumla ya shilingi bilioni 544.2 zimetolewa zikijumuisha shilingi bilioni 487.5 zilizotolewa kupitia Bohari ya Dawa - MSD. Ni nia ya Serikali ya Awamu ya Sita kuona kuwa huduma za afya zinazidi kuimarika, hivyo katika mwaka wa fedha 2023/24, Serikali itaendeleakutenga fedha kwa ajili ya kuboresha huduma za afya ikiwemo kuipatia mtaji MSD ili ifanye kazi kama bohari ya dawa na sio kitengo cha ununuzi ya dawa serikalini. Kadhalika Serikali italipa madeni kwa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) ili kuwezesha kutoa huduma na mchango wake katika kuboresha huduma za afya hapa nchini.

47. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imeendelea kuboresha miundombinu ya huduma za afya kupitia Mpango wa Kukabiliana na Athari za Kiuchumi na Kijamii zinazotokana na UVIKO- 19 ambapo jumla ya shilingi bilioni 463 zimetolewa. Kiasi hicho cha fedha kilitumika katika ujenzi na ukarabati wa vyumba vya huduma za dharuru - EMD (101), vyumba vya wagonjwa mahututi - ICU (70) na nyumba za watumishi (150). Aidha, kiasi hicho pia kilivezesha ununuzi wa vifaa na vifaa tiba ikiwemo mashine 169 za digital za X - Rays, CT - Scan (300), MRI (4) Echocardiograph (7), magari ya kawaida na ya kubebwa wagonjwa (ambulance) 663 kwenye kila Halmashauri na maboresho ya miundombinu mbalimbali. Vilevile, uwekezaji huo umebadili kabisa taswira ya afya kwenye teknolojia na miundombinu ambapo rufaa za wagonjwa kwenda nje ya nchi zimepungua kwa asilimia 97.

48. Mheshimiwa Spika, kwa mara ya kwanza Tanzania tumeweza kutimbu mtoto mwenye ugonjwa wa sell mundu (sickle cell) na kupona kabisa. Mtoto huyo aliletwa hapa bungeni na Waheshimiwa Wabunge nlimuona. Tiba ya sell mundu ilikuwa haipatikani nchini na hivyo kulazimu kutibiwa nje ya nchi kwa gharama ya zaidi ya shilingi milioni 250 kwa mtu mmoja. Katika kuhakikisha huduma hiyo inanufaisha watoto wengi zaidi, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ametoa shilingi bilioni tano (5) kwa ajili ya matibabu hayo. Aidha, mafanikio mengine ni pamoja na: kutoa uvimbe chini ya sakafu ya ubongo bila kupasua kichwa mwanachao matibabu hayo nje ya nchi yalikuwa yakigharimu shilingi milioni 80 kwa mtu mmoja; na kujengwa kwa kiwanda cha kuzalisha mionzi tiba ambayo imeifanya Tanzania kuwa nchi ya 5 Afrika kuwa na kiwanda hicho na kuokoa zaidi ya bilioni 11 zilizokwa zinaenda nje kununua mionzi hiyo.

49. Mheshimiwa Spika, kwa ujumla jitihada za Mheshimiwa Rais katika kuboresha huduma za afya kumwezesha kuokoa kiasi kikubwa cha fedha zetu za kigeni zilizokuwa zinatumika kwa matibabu nje ya nchi. Jitihada hizo sijo tu zimesaidia Tanzania bali zimevuka mipaka ya nchi kwani majirani zetu tulokuwa tunapanga nao foleni nje kutafuta tiba leo kimbilio lao ni Tanzania.

Maji

50. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza dhana ya kumtua mama ndoo kichwani, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imeendelea kuongeza bajeti ya sekta ya maji ambapo kwa mwaka 2022/23, litengewa kiasi cha shilingi bilioni 709.4. Fedha hizo zimefanikisha kukamilika kwa miradi 80 ya usambazaji maji mijini na miradi 1,373 vijijini. Miradi hiyo inajumuisha miradi 218 kupitia fedha za Mpango wa Kukabiliana na Athari za Kiuchumi na Kijamii zitokanazo na UVIKO-19. Utekelezaji wa miradi hiyo umewezesha kuongezeka kwa kiwango cha upatikanaji maji vijijini na kufikia asilimia 77.0 mwaka 2022 ikilinganishwa na asilimia 70.1 mwaka 2020. Vilevile, upatikanaji wa huduma za maji mijini ulifikia asilimia 88.0 mwaka 2022 ikilinganishwa na asilimia 84.0 mwaka 2020.

51. Mheshimiwa Spika, Serikali imesambaza seti 25 za mitambo ya kuchimba visima katika mikoa 25 na seti 5 za mitambo ya ujenzi wa mabwaa katika kila kanda. Nitoe rai kwa Halmashauri, Miji na Majiji kuchimba visima vingi kwa kadri iwezekanayo kwa kutumia mapato ya ndani. Mmepewa mitambo ya mabilioni ya kuchimba visima na mabwaa kila mkoa hivyo, itakuwa ni uzembe na ubinafsi kukosa shilingi milioni 15 za kuchimba kisima. Anachokusudia MAMA sio tu kumtua mwanamke ndoo kichwani bali kuondoa kabisa ndoo, mtu achote maji hapohapo anapoishi kwa sufuria ya kupika.

f) Sekta Nyingine

Mpango wa Kunusuru Kaya Maskini

52. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Mpango wa Kunusuru Kaya Maskini imeendelea na jitihada za kupunguza umaskini nchini ambapo hadi Machi 2023 jumla ya kaya 1,371,916 zilizokidaji vigezo vya kuingia katika Kipindi cha Pili cha Mpango kutoka maeneo yote ya utekelezaji 186 kwa Tanzania Bara, Pemba na Unguja kwa Zanibar ambapo jumla ya shilingi bilioni 218 zililitumika. Aidha, miongoni mwa ubunifu uliofanaya katika utekelezaji wa Mpango huo ni kutoa msaada kwa watu wenye ulemavu ambapo kaya yenye mtu mwenye ulemavu hupokea nyongeza ya shilingi 5,000 kwa mwezi. Hadi Mei 2023, takribani kaya 110,000 zenye wanakaya yenye ulemavu zimenufaika na mpango huo.

Maslahi ya Watumishi na Wastaafu

Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ameonessa nia na jitihada kubwa katika kuboresha Utumishi wa Umma nchini kwa kuzingatia sera, sheria, kanuni na miongozo iliyopo. Kutokana na jitihada hizo mafanikio yaliyopatikana ni pamoja na:

- (i) Kupandisha madaraja watumishi 135,170 yenye sifa stahiki ambapo hadi Aprili
- 2023, jumla ya shilingi bilioni 177.9 zimetumika;
- (ii) Kuongeza mishahara ya watumishi wa umma, ambapo kima cha chini cha mishahara kiliongezeka kutoka shilingi 300,000 hadi shilingi 370,000;
- (iii) Kulipa madeni ya malimbikizo ya mishahara kwa Watumishi wa Umma 94,290 yenye thamani ya shilingi bilioni 165.9 hadi Aprili 2023;
- (iv) Kupunguza kodi ya mapato ya ajira (PAYE) kutoka asilimia 9 hadi asilimia 8;
- (v) Kuondoa tozo ya limbikizo la Mkopo wa Elimu ya Juu, ambapo takribani kiasi cha shilingi trilioni 1.1 kilisamehewa; na

Aprili 2023.

54. Mheshimiwa Spika, katika kutatua changamoto ya ucheleweshwaji wa makato ya watumishi kwenye mifuko ya hifadhi ya jamii, mwaka 2021/22 Serikali ilianza kutekeleza maamuzi yake ya kukata makato yote ya kisheria kwenye chanzo kimoja ambacho ni Wizara ya Fedha na Mipango na kuwasilisha moja kwa moja kwenye mifuko ya hifadhi ya jamii. Utaratibu huo umewezesha kuondoa tatizo la malimbikizo ya michango ya watumishi kwenda kwenye mifuko ya hifadhi ya jamii. Nawaelezeza Maafisa Masulu kuhakiki na kulipa malimbikizo ya michango ambayo haukuwasilishwa kwenye mifuko hiyo ili kuondoa usumbufu kwa watumishi pindi wanapostaafu.

Sensa ya Watu na Makazi

55. Mheshimiwa Spika, itakumbukwa kuwa Serikali iliendesha zoezi la Sensa ya Watu na Makazi tarehe 23 Agosti 2022 na matokeo ya awali yalizinduliwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 30 Oktoba, 2022. Matokeo ya sensa yalionessa kuwa Tanzania ina jumla ya wastani wa hifadhi ya jamii. Utaratibu. Takwimu za sensa hiyo ni muhimu kwa ajili ya mipango jumishi na maendeleo endeleu ya nchi na yataongeza ufanisi katika kugawa rasimilali zilizopo kuendana na uliano wa idadi ya watu katika ngazi zote za utawala. Aidha, matokeo yatatumika na Serikali na wadau wengine katika maandalizi, ufuatiliaji na tathmini ya mipango mbalimbali ya kiuchumi na kijamii.

Diplomasia ya Uchumi

56. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM chini ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imeendelea kuimarisha uhusiano na ushirikiano baina ya nchi yetu na mataifa mengine, jumuiya za kikanda na mashirika ya kimataifa. Kuimarika kwa ushirikiano huo ni matokeo ya jitihada za Mheshimiwa Rais za kufungua nchi kiuchumi kwa kusimamia Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020 pamoja na kutekeleza Sera ya Mambo ya Nje inayoweka msisitizo katika kutekeleza diplomasia ya uchumi.

57. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha uhusiano na kuchochea uchumi na biashara kwa nchi za Afrika, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kuratibu majadiliano yanayohusu utekelezaji wa Mkataba wa Eneo Huru la Biashara Afrika (ACFTA). Kupitia utekelezaji wa mkataba huo, Tanzania itaweza kushiriki kwa ufanisi katika biashara kwenye soko huru la ukanda wa Afrika na kujenga uwezo wa kuongeza thamani ya bidhaa kupitia sera bora za kukuza teknolojia, ubunifu na ushindani.

58. Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kufungua uchumi kupitia ushirikiano na mataifa mengine duniani, Mheshimiwa Rais amefanikisha kuimarisha uhusiano kati ya Taifa letu na mashirika wetu wa maendeleo ambao umetujengea heshima na kuuminika kimataifa. Sisi sote ni mashahidi kuwa, katika kipindi cha miaka miwili ya MAMA, Serikali ilipokea misaada na mikopo nafuu yenye thamani ya shilingi trilioni 8.51 ikiwemo mikopo usiokuwa na riba wa kiasi cha shilingi trilioni 1.29 uliotolewa na IMF kwa ajili ya kukabiliana na athari za UVIKO-19 na matokeo yake tumeyoana katika majimbo yetu. Waheshimiwa Wabunge, haya ndiyo matunda ya kuboresha ushirikiano! Aidha, Mheshimiwa Rais ameeendelea kusimamia utekelezaji madhubuti wa programu ya Extended Credit Facility (ECF) inayosimamiwa na Shirika la Fedha la Kimataifa – IMF na Programu ya Development Policy Operation (DPO) inayoratibiwa na Benki ya Dunia katika mkakati wa kufutua, kuchochea na kuimarisha uchumi. Napenda kuwahakikisha kuwa fedha hizo zimewezezesha katika shughuli mbalimbali za kuchachua uchumi ikiwemo sekta za uzalishaji, miundombinu na huduma za jamii. Niawambe wote tumuunge mkono MAMA yetu katika kufanikisha maono mazuri aliyonayo kwa Taifa letu.

Masuala ya Muungano

59. Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua kuwa Muungano wetu ni Tunu ya Taifa letu na ndio utambulisho wetu duniani, hivyo ni jukumu letu sote kuulinda, kuimua na kuenzi. Katika kuendelea kudumisha Muungano, Serikali imekuwa ikifanya vikao mbalimbali kwa ajili ya kutafuta ufumbuzi wa hoja za Muungano. Katika mwaka 2022/23, Serikali ilijidadi hoja nane (8) za Muungano ambapo hoja nne (4) zilipatiwa ufumbuzi na kuondolewa katika orodha ya hoja za Muungano. Hoja zilizopatiwa ufumbuzi ni: malamulima ya wafanyabiashara wa zanzibar kutozwa kodi mara mbili; kodi ya mapato (Pay As You Earn - PAYE) na kodi ya zulu (Withholding Tax); mkataba wa kumpelele wa fedha za mradi wa ujenzi wa uwanja wa ndege wa kimataifa wa Abeid Amani Karume (Terminal III); na ongezeko la gharama za umeme kutoka Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) kwenda Shirika la Umeme la Zanzibar (ZECO).

60. Mheshimiwa Spika, napenda kuhakikishia Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali zote mbili zina nia ya dhati na thabiti katika kuhakikisha kuwa, hoja za Muungano zilizopo na zitakozitokeza zinashughuliwa kwa wakati ili kuilinda na kuudumisha Muungano wetu adhimu.

Utawala Bora, Ulinzi na Usalama

61. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kujenga na kutoa fedha kwa ajili ya ujenzi wa majengo ya Ofisi ya Taifa ya Mashtaka ikijumuisha ujenzi wa ofisi jumuishi na ujenzi wa jengo la makao makuu ya mahakama Jijini Dodoma. Aidha, Serikali imekamilisha ujenzi wa ofisi za uhamiaji katika mkoa wa Geita na kuendelea na ujenzi katika mikoa ya Mtwara, Lindi na Dodoma. Vilevile, Serikali imeendelea kuimarisha upatikanaji wa haki kwa kuongeza huduma za mahakama karibu na wananchi na kuongeza idadi ya majaji, mahakimu na mawakili.

62. Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea kuimarisha Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali ili ziende sambamba na mwendo wa Mahakama. Serikali itaendelea kuimarisha vyombo vya Ulinzi na Usalama ili viweze kufanya kazi vizuri ya kuimarisha ulinzi na usalama kama alivyoweka Amri Jeshi Mkuu ambaye pia ni Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuwa ulinzi na usalama ni kipaumbele cha juu kinachowezesha vipaumbele vingine kutekelezwa.

63. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM chini Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, inapeleka fedha nyingi/Wizarati, Mikoani na Wilayani kuliko kipindi chochote katika historia ya nchi yetu. Natao rai kwa mawaziri wenzangu na watendaji wote wa Serikali kufuatilia matumizi ya fedha hizi na kuchukua hatua stahiki pale fedha zinapotumika vibaya pasipo kusubiri mbio za mwenge, ziara za viongozi wa kitaifa au taarifa ya CAG. Kwa mujibu wa muundo wa utawala katika nchi yetu, kila ngazi ina uongozi kamili wa Serikali, tunao wa kupanga, tunao wa kufanya malipo, tunao wa kukagua, tunao wa kutathmini, tunao wa kuchunguza, tunao wa kukamata, tunao wa kupeleleza, tunayo magezea ya kuwaweka wahalifu na tunao wa kuhukumu. Kwa nini tunasubiri mbio za mwenge, ziara za viongozi wa kitaifa au taarifa ya CAG na kila siku tunaishi huko inakotekelezwa miradi. Viongozi wa Serikali tusijidogoshe, tumepewa mamlaka.

Uwekezaji, Viwanda na Biashara

64. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM chini Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imeendelea na uboreshaji wa mazingira ya uwekezaji na biashara ili kuongeza ushindani wa Tanzania katika soko la kimataifa kwa: kutunga Sheria ya Uwekezaji Tanzania Namba 10 ya Mwaka 2022; kufanya maboresho ya sheria mbalimbali ikiwemo Sheria ya Shirika la Uwakavu wa Meli Tanzania (TASAC), Sura 415 kwa lengo la kuondoa mwingiliano wa majukumu ya taasisi za udhibiti na kuongeza ushiriki wa sekta binafsi; na kuunganisha Mfumo wa Kielektroniki wa Kuhudumia Uwekezaji Mahali Pamoja na mifumo ya taasisi za NIDA, TRA, BRELA, TIC, Idara ya Kazi, Idara ya Uhamiaji na Idara ya Ardi.

65. Mheshimiwa Spika, hatua hizo za Serikali zimeleta mafanikio mbalimbali ikiwemo: kupunguza wastani wa siku za kupata vibali katika mamlaka za udhibiti kutoka siku 14 hadi siku tatu (3); kurekebishwa kwa ada na tozo 39; kutoa huduma za uwekezaji katika kituo cha Huduma za Uwekezaji Mahala Pamoja (OSC); na kuongeza ushindani na ushiriki wa sekta

binafsi katika shughuli mbalimbali ikiwemo biashara ya uondoshaji na ugomboaji wa shehena za bidhaa mbalimbali zinazosafirishwa kwa njia ya maji.

66. Mheshimiwa Spika, katika juhudi za kuondoa vikwazo vya kibishara, Serikali ilifanya marekebisho ya Sheria ya Kampuni, Sura 212 kwa kuongeza kifungu cha 452A ili kumpatia mamlaka Waziri mwenye dhamana ya Biashara kwa kushauriana na Waziri wa Fedha, kutoa msamaha wa ulipaji wa ada ya kuwasilisha nyaraka nje ya muda (late filing fee).

67. Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa sheria hii, kumekuwapo na changamoto ya kutosekana kwa utaratibu wa kutoa msamaha huo, hivyo, Serikali imefanya uchambuzi wa kutoa mapendekezo ya namna ya kutekeleza msamaha tajwa. Kwa kuzingatia mapendekezo hayo, Waziri mwenye dhamana ya Biashara baada ya kujiridhisha ataoa Notisi kupitia Gazeti la Serikali kufuta sehemu ya ada ya adhabu kwa kutumia asilimia katika ada ya ucheleweshwaji kwa kuzingatia vigezo vitakavyoainishwa kwenye Notisi hiyo. Notisi hiyo pia itaainisha kampuni zitakazohuisha taarifa zake kwenye mfumo ndani ya kipindi cha miezi 12 ambapo zitasamehewa asilimia 50 ya ada ya kuwasilisha nyaraka nje ya muda. Marekebisho hayo yatazihusu kampuni ambazo zilisajiliwa kabla ya mfumo wa Online Registration System – ORS kuanza kutumika (kabla ya mwaka 2017).

68. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza ushiriki wa sekta binafsi katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo, Serikali imekamilisha mapitio ya Sheria ya PPP, Sura 103 na kuwasilisha muswada wa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ambayo yamepitishwa na Bunge lako Tukufu tarehe 13 Juni 2023. Kuriidhina kwa marekebisho hayo kutawezesha kuanza utekelezaji wa miradi mbalimbali kwa utaratibu wa PPP. Rai yangu kwa Mawaziri wenzangu na watendaji wa Serikali kutumia fursa hiyo kushirikiana na sekta binafsi kutekeleza miradi ya maendeleo. Utaratibu huo unatumika na mataifa mengi duniani ikiwa ni njia mbadala ya kugharamia miradi iliyopaswa kutekelezwana na Serikali na kuchochea maendeleo.

III. TATHMINI YA CHANGAMOTO ZA UCHUMI WA DUNIA

UVIKO-19 na Vita kati ya Urusi na Ukraine

69. Mheshimiwa Spika, uchumi wa dunia umekumbwa na athari kubwa zinazotokana na majanga ya UVIKO-19 na vita kati ya Urusi na Ukraine. Changamoto hizo zimesababisha kuvurugika kwa mfumo wa uzalishaji, mnyororo wa usambazaji na uhitaji wa huduma na bidhaa. Mathalan, athari za UVIKO-19 zilisababisha ukuaji hasi wa uchumi wa dunia wa wastani wa asilimia 3.1 mwaka 2020 ikilinganishwa na ukuaji chanya wa asilimia 2.9 mwaka 2019. Aidha, ukuaji wa uchumi wa dunia ulimarika hadi asilimia 6.3 mwaka 2021 na kushuka hadi asilimia 3.4 mwaka 2022, hali iliyochangiwa na athari za vita kati ya Urusi na Ukraine. Athari nyingine ni kuongezeka kwa mfumuko wa bei kutoka wastani wa asilimia 3.5 mwaka 2019 hadi asilimia 8.7 mwaka 2022, kuliwachangiwa na kupanda kwa bei za bidhaa za petroli na chakula. Kutokana na mwingiliano wa shughuli za kiuchumi na kijamii duniani, changamoto hizo zimekuwa na athari katika uchumi wa mataifa mbalimbali ikiwemo Tanzania.

70. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na athari za UVIKO-19 nchini, Serikali iliichukua hatua mbalimbali ikiwemo utekelezaji wa Mpango wa Kukabiliana na Athari za Kijamii na Kiuchumi zitokanazo na UVIKO-19. Utekelezaji wa Mpango huo umesaidia: kuongeza upatikanaji wa maji safi na salama; kusogeza huduma za afya karibu na wananchi; kuongeza miundombinu ya elimu ili kupunguza msongamano wa wanafunzi; kuboresha miundombinu na huduma za utalii; na kuwzesha kaya maskini 51,290 zilizozahirwa na UVIKO-19 kwa kupatia fedha taslimu ili kumudu mahitaji yao ya msingi. Aidha, Mpango huo umewezesha uboreshaji wa miundombinu na mazingira ya kufanya biashara kwa wafanyabiashara wadogo ikiwemo wamachinga.

71. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na athari za vita kati ya Urusi na Ukraine, Serikali imetekeleza yafuatayo:

- Kutoa ruzuku ya jumla ya shilingi bilion 479.4 katika mafuta ya petroli na dizeli ili kupunguza makali ya bei na kuleta nafuu kwa waji; Hatua hii imesaidia kupunguza gharama za uzalishaji wa bidhaa pamoja na usafirishaji wa bidhaa na abiria;
- Kutoa unafuu wa kodi kwenye mafuta ya kula na mbolea ili kuongeza uzalishaji, kupunguza bei na kuzalisha ajira;
- Kuimarisha miundombinu wezeshi na kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji ili kuvutia uwekezaji wa sekta binafsi; na
- Kuongeza bajeti kwenye sekta za uzalishaji ikiwemo kilimo, mifugo, uvuvi, maliasili na utalii ili kuongeza ajira, kuchochea uzalishaji na kuongeza mauzo nje ya nchi.

72. Mheshimiwa Spika, pamoja na athari zitokanazo na UVIKO-19, fursa mbalimbali zimejitokeza ikiwemo: kuongezeka kwa uzalishaji katika viwanda vya ndani wa vifaa vya kujikinga na UVIKO - 19 ikiwemo barakoa, vipukusa na dawa ambapo hapo awali vilikuwa vikiagiza kutoka nje; kuongezeka kwa ajira, hususan katika sekta ya afya; na kuongezeka kwa ubunifu wa utafiti wa dawa asili. Kwa upande wa sekta ya habari na mawasiliano, fursa zilizotokana na UVIKO-19 ni pamoja na kuongezeka kwa matumizi ya teknolojia ya habari katika kutoa habari na kufanya biashara mtandao kupitia mobile applications. Aidha, Serikali imeweza kupunguza gharama za vikao kazi na mikutano kwa kutumia njia ya mtandao (virtual meetings) ili kuwzesha majadiliano pasipo kuhitaji mikusanyiko.

73. Mheshimiwa Spika, kutokana na changamoto za vita kati ya Urusi na Ukraine, Serikali inalenga kutumia fursa ambazo hazitajumiika kikamilifu ili kuongeza uzalishaji wa ndani na kupunguza utegemezi. Fursa hizi ni pamoja na uwepo wa: gesi asilia nchini itakayoweza kupunguza utegemezi wa mafuta yanayoagizwa kutoka nje; eneo kubwa la bandari ambalo linafaa kujenga hifadhi ya mafuta ya kimkakati (strategic oil reserve); maeneo yanayoweza kutumika kwa ajili ya uzalishaji wa umma, alizeti na chichiki nchini; uwepo wa maeneo yanayoweza kutumika kwa ajili ya kilimo cha umwagiliaji; na malighafi za kuzalisha mbolea nchini.

74. Mheshimiwa Spika, katika kutumia fursa hizo, Serikali inaendelea kuchukua hatua mbalimbali ikiwemo: ujenzi wa miundombinu ya usambazaji wa gesi asilia katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Pwani na Dar es Salaam; kuanza kwa taratibu za ujenzi wa petroleum hubs katika mikoa ya Dar es Salaam, Dodoma na Tanga; kuendelea kuimarisha miundombinu ya utafiti na kufanya tafiti zitakazozingatia ugunduzi wa aina za mbeu bora na mbinu bora za kilimo cha mazao ya ngano, alizeti na chichiki; ujenzi na ukarakati wa miundombinu ya umwagiliaji; na kuweka mazingira wezeshi ya uwekezaji wa viwanda nchini, hususan viwanda vya mbolea.

Upatikanaji wa Dola ya Marekani

75. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2022/23, nchi nyingi duniani ikiwemo Tanzania zilikumbwa na upungu wa ukwasi wa dola ya Marekani. Changamoto hii ilisababisha na mamba manne makubwa. Mosi, vita vinavyoendelea kati ya Urusi na Ukraine ambavyo vilisababisha kupanda kwa bei za bidhaa na huduma duniani, hivyo kuongeza mahitaji ya dola ya Marekani, ambayo ndiyo sarafu kuu katika biashara ya kimataifa. Pili, sera ya fedha ya Marekani, ambayo iliielekeza kwenye kupandisha riba, hali iliyosababisha wawekezaji wengi kutelekeza mitaji yao Marekani na kusababisha upungufu wa dola kwenye nchi nyingine. Tatu, kufunguka kwa shughuli za kiuchumi baada ya athari za UVIKO-19, jambo lililoongeza mahitaji ya dola za Marekani ikilinganishwa na kiasi kilichopo kwenye masoko ya fedha. Sababu ya mwisho ni mabadiliko ya tabianchi, yaliyopunguza uzalishaji hasa kwa nchi zinazoendelea na kuongeza mahitaji ya uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje ya nchi kwa kutumia dola ya Marekani.

76. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa tunakabiliana na changamoto hii, Serikali imeamua kuchukua hatua mahususi za muda mfupi, wa kati na mrefu. Miongoni mwa hatua hizo ni mkakati wa kuongeza uzalishaji ili kuongeza mauzo ya bidhaa zetu nje ya nchi na kupunguza uagizaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi (import substitution initiative). Katika kutekeleza hili, Serikali itaendelea kushirikiana kwa karibu na wazalishaji wa mazao ya kilimo, mifugo, uvuvi na viwanda vinavyoongeza thamani na kuzalisha bidhaa, ili kuhakikisha kuwa tunaongeza tija katika uzalishaji.

77. Mheshimiwa Spika, katika juhudi za kuinua sekta binafsi na kuboresha mazingira ya kufanya biashara nchini, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imeamua kuhuisha mifuko ya udhamini wa mikopo inayosimamiwa na Benki Kuu ya Tanzania. Mifuko hiyo ni Mfuko wa Dhamana kwa Wakopaji Wanaozalisha Bidhaa za Kuuzwa Nje ya Nchi (Export Credit Guarantee Scheme - ECGS) na Mfuko wa Dhamana wa Mikopo kwa Wajasiriamali Wadogo na wa Kati (Small and Medium Enterprises Credit Guarantee Scheme - SMECGS). Hatua hii itawezesha wazalishaji na wajasiriamali

wanaoomba mikopo kupitia kwenye benki za hapa nchini kupata mitaji, mitambo na malighafi kwa urahisi zaidi na kuzalisha bidhaa zenye ubora kwa bei inayokidhi ushindani wa soko la nje.

78. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita itaendelea kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji nchini, hususan katika sekta zinazolingiza fedha nyingi za kigeni ikiwemo utalii na madini ili kuongeza uwekezaji na tija kwenye sekta hizo. Kipekee, Serikali inaangalia uwezekano wa kuuzwa makaa ya mawe kwa wingi zaidi nje ya nchi ili kupata fedha za kigeni, kwani mahitaji ya bidhaa hii kwa sasa ni dhahiri. Aidha, Serikali inaendelea kutekeleza sera ya fedha ili kuhakikisha utulivu wa bei, kuchochea ukuaji wa uchumi na kuongeza ushindani na hivyo kuwa na ufanisi katika soko la jumla la fedha za kigeni (Interbank Foreign Exchange Market). Vilevile, Serikali kupitia Benki Kuu inakamilisha mchakato wa kununua dhahabu kutoka kwa wachimbaji wadogo na wa kati nchini kuanzia mwaka wa fedha 2023/24. Mafanikio ya zoezi hii yataisaidia kuongeza akiba ya fedha za kigeni nchini na kukuza sekta ya madini.

Biashara ya Kubadilisha Fedha za Kigeni

79. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuimarisha mazingira ya biashara ikiwemo kutatua changamoto katika biashara ya kubadilisha fedha za kigeni nchini. Hii ni pamoja na kuchukua hatua madhubuti katika kutatua kilo cha baadhi ya wamiliki wa maduka ya kubadilisha fedha za kigeni hasusan katika Mkoa wa Arusha, amba hawakuridhishwa na tathmini ya kodi iliyofanywa mwaka 2018/19. Hivyo, Serikali ilipitia upya tathmini hiyo na kuwzesha baadhi ya wamiliki wa maduka kurejeshewa kiasi cha shilingi bilioni 8.9 ambazo zilikuwa zimemlipiwa kama kodi kupitia tathmini ya awali.

80. Mheshimiwa Spika, hadi Mei 2023, Serikali ilikuwa imetoa leseni kwa maduka ya kubadilisha fedha za kigeni nane (8) yenye matawi 36, ambapo matawi 24 yamefunguliwa Tanzania Bara na matawi 12 yamefunguliwa Zanzibar. Aidha, Benki Kuu inaendelea kupokea, kuchambua na kutoa leseni kwa wamiliki wanaokidhi vigezo vilivyopo. Vilevile, Serikali kupitia Benki Kuu ya Tanzania inaendelea kuhamasisha mabenki kuingiza mashine za kubadilisha fedha (Forex ATM).

81. Mheshimiwa Spika, Serikali inakusudia kuimarisha zaidi mazingira ya biashara kwa kufanya mapitio ya Kanuni za Maduka ya Kubadilisha Fedha za Kigeni ya Mwaka 2019 ikiwemo mtaji, kwa lengo la kurekebisha masharti yaliyopo kwa sasa ili kupanua wigo wa utaji wa huduma ya kubadilisha fedha za kigeni. Pamoja na masuala mengine, mapitio hayo yanatarajia kuanzisha madaraja ya maduka havo kulingana na kiwango cha mtaji ambacho kinaweza kukidhi maeneo yenye wateja wengi na wachache. Mapitio hayo yanalenga pia kuweka utaratibu utakaozewesha hoteli za kitalii nchini kutoa huduma ya kubadilisha fedha za kigeni kwa wateja wao, ili kuongeza wigo wa utaji wa huduma hii na hivyo kuchangia kutatua changamoto ya soko lisilo rasmi la kubadilisha fedha za kigeni nchini (black-market). Nitoe rai kwa umma kuendelea kutoa ushirikiano katika kupambana na soko haramu la kubadilisha fedha za kigeni.

Mabadiliko ya Tabianchi

82. Mheshimiwa Spika, Tanzania kama zilivyo nchi nyingine inakabiliwa na vihatarishi kutokana

Ikumbukwe kuwa sehemu kubwa ya uchumi wa Tanzania hutegemea shughuli za uzalishaji ikiwemo kilimo, mifugo, uvuvi na utalii ambazo kwa kiasi kikubwa huathirika na mabadiliko ya tabianchi. Ni dhahiri kuwa madhara ya mabadiliko ya tabianchi ni hatarishi kwa ukuaji wa uchumi, usalama wa chakula, uzalishaji na maendeleo ya viwanda. Hivyo, Serikali inaendelea kuchukua hatua mbalimbali za kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi ikiwemo utekelezaji wa Mpango Kabambe wa Taifa wa Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (2022 – 2032) unaojumuisha kilimo cha umwagiliaji.

83. Mheshimiwa Spika, Tanzania ni mwanachama wa mfuko wa Global Environmental Facility ambapo kwa kipindi cha miaka minne (2022/23 – 2025/26), Tanzania imetengewa jumla ya dola za Marekani milioni 33.59 kwa ajili ya miradi ya usimamizi wa mazingira na mabadiliko ya tabianchi. Ili kuweza kunufaika na fedha hizo, natoa rai kwa Waheshimiwa Mawaziri wa kisekta na watendaji kuandaa miradi ya mazingira na mabadiliko ya tabianchi. Aidha, Serikali inaendelea kufanya mazungumzo na Washirika wa Maendeleo ili kuongeza fedha za kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi.

IV. TATHMINI YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA SERIKALI KWA MWAKA 2022/23

Mapato ya Serikali

84. Mheshimiwa Spika, katika bajeti ya mwaka 2022/23, Serikali ilitarajia kukusanya jumla ya shilingi trilioni 41.48 kutoka katika vyanzo vya ndani na nje. Hadi Aprili 2023, jumla ya shilingi trilioni 32.43 zilipatikana kutoka vyanzo hivyo. Mchanganuo wa mapato yaliyopatikana ni kama ifuatavyo:

- Mapato yaliyokusanywa kupitia Mamlaka ya Mapato Tanzania yalikuwa ni shilingi trilioni 18.81, ambapo lengo la mwaka ni shilingi trilioni 23.65;
- Mapato yasiyo ya kodi yanayokusanywa na Wizaru, Wakala na Taasisi za Serikali yalifikia shilingi trilioni 2.07, ambapo lengo la mwaka ni shilingi trilioni 3.35;
- Mapato yanayokusanywa na Mamlaka za Serikali za Mitaa yalifikia shilingi bilioni 788.8, ambapo lengo la mwaka ni shilingi trilioni 1.01;
- Misaada na mikopo yenye masharti nafuu kutoka kwa Washirika wa Maendeleo ilifikia shilingi trilioni 4.61, ambapo lengo la mwaka ni shilingi trilioni 4.65;
- Mikopo yenye masharti ya kibishara kutoka vyanzo vya ndani ilifikia shilingi trilioni 4.68, ambapo lengo la mwaka ni shilingi trilioni 5.78; na
- Mikopo yenye masharti ya kibishara kutoka vyanzo vya nje ilifikia shilingi trilioni 1.47, ambapo lengo la mwaka ni shilingi trilioni 3.03.

Matumizi ya Serikali

85. Mheshimiwa Spika, Serikali iikadiria kutumia jumla ya shilingi trilioni 41.48 kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo katika mwaka 2022/23. Katika kipindi cha Julai 2022 hadi Aprili 2023, ridhaa ya matumizi iliyotolewa ilikuwa shilingi trilioni 32.43. Kati ya kiasi hicho, shilingi trilioni 20.94 zilikuwa ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi trilioni 11.49 kwa ajili ya matumizi ya skimu za umwagiliaji; uwepo wa maendeleo zimeelekezwa katika utekelezaji wa: mradi wa ujenzi wa Reli ya Kati kwa Kiwango cha Kimataifa (SGR) unaojumuisha ununuzi wa vichwa vya treni na mabehewa; mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia maji wa Julius Nyerere (MW 2.115); ujenzi wa Daraja la J.P. Magfuli (Kigongo – Busisi); miradi ya ujenzi wa miundombinu ya skimu za umwagiliaji; ujenzi wa miundombinu ya Mji wa Serikali – Mtumba; miradi ya barabara; na miradi ya kuimarisha huduma za jamii (maji, afya na elimu).

Ulipaji wa Malimbikizo ya Madai

86. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kulipa malimbikizo ya madai na madeni ya wakandarasi, wazabuni, watoa huduma na watumishi. Hadi Aprili 2023, Serikali imelipa madeni na madai mbalimbali yenye jumla ya shilingi trilioni 1.20. Hatua hiyo ni utekelezaji wa Mkakati wa Usimamizi wa Madai na Madeni ya Serikali wa Mwaka 2022 yenye lengo la kufanya Serikali ifikapo mwaka 2025/26 kuwa na kiwango kinachokubalika kimataifa cha malimbikizo ya madai na madeni kisichoziidi asilimia mbili (2) ya bajeti. Niwaelekeze Maafisa Masuuli kufanya uhakiki wa malimbikizo ya madai na madeni katika mafungu yao pamoja na kuendelea kusimamia nidhamu ya matumizi ya fedha za umma kwa kuzingatia Sheria ya Bajeti, Sura 439, Sheria ya Fedha za Umma, Sura 348, Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290 na Sheria ya Ununuzi wa Umma, Sura 410.

Deni la Serikali

87. Mheshimiwa Spika, hadi Aprili 2023, deni la Serikali lilikuwa shilingi trilioni 79.10, sawa na ongezeko la asilimia 13.9 ikilinganishwa na shilingi trilioni 69.44 Aprili 2022. Kati ya kiasi hicho, deni la ndani ni shilingi trilioni 27.94, sawa na asilimia 35.3 na deni la nje ni shilingi trilioni 51.16, sawa na asilimia 64.7. Kati ya deni la nje, deni lenye masharti nafuu ni shilingi trilioni 37.69, sawa na asilimia 73.6, hivyo, sehemu kubwa ya deni la nje ni mikopo yenye masharti nafuu.

Uhimilivu wa Deni

88. Mheshimiwa Spika, tathmini ya uhimilivu wa deni la Serikali iliyofanyika Desemba 2022

ilionesha kuwa deni la Serikali ni himilivu katika kipindi cha muda wa kati na mrefu. Matokeo ya tathmini yanaonesha kuwa: uwiano wa thamani ya sasa ya deni la Serikali kwa Pato la Taifa ni asilimia 32.5 ikilinganishwa na ukomo wa asilimia 55; uwiano wa thamani ya sasa ya deni la nje kwa Pato la Taifa ni asilimia 18.1 ikilinganishwa na ukomo wa asilimia 40; na uwiano wa thamani ya sasa ya deni la nje kwa mauzo ya nje ni asilimia 120 ikilinganishwa na ukomo wa asilimia 180. Aidha, uwiano wa ulipaji wa deni la nje kwa

mauzo ya bidhaa na huduma nje ni asilimia 13.5 ikilinganishwa na ukomo wa asilimia 15. Matokeo haya yanawiana na matokeo ya tathmini ya uhimilivu wa deni iliyofanywa na Shirika la Fedha la Kimataifa na kuchapishwa Aprili 2023.

89. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa Deni la Serikali linaendelea kuwa himilivu, Serikali inatekeleza hatua zifuatazo:

- Kuhakikisha mikopo inayopewa kipaumbele ni ile yenye masharti nafuu kadri inavyopatikana. Hali hiyo inajidhirisha katika bajeti inayopendekezwa ambapo mikopo nafuu imeongezeka kwa asilimia 22.8 na yenye masharti ya kibishara imepungua kwa asilimia 14.4;
- Kuelekeza mikopo yenye masharti ya kibishara katika miradi inayochochea kasi ya ukuaji wa uchumi ya nchi; nana mauzo nje
- Kuboresha mikakati ya kukusanya mapato ya kodi na yasiyo ya kodi ili kuhakikisha sehemu kubwa ya bajeti inagharamiwa na mapato ya ndani pamoja na kupunguza matumizi yanayoweza kuepukika bila kuathiri uendeshaji wa shughuli za Serikali.

V. BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2023/24

90. Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Serikali ya Mwaka wa Fedha 2023/24 ni ya tatu katika utekelezaji wa Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 – 2025/26), wenye dhima ya Kujenga Uchumi Shindani na Viwanda kwa Maendeleo ya Watu. Mpango huo ni mwendeleo wa utekelezaji wa Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025 inayotekeleza kupitia Mpango Elekezi wa Muda Mrefu (2011/12 – 2025/26). Aidha, dhima kuu ya Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2023/24 kama iliyokubaliwa na nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki ni “Kuchochea Kasi ya Ukuaji wa Uchumi. Kuhimili na Kukabili Athari za Mabadiliko ya Tabianchi na Kuimarisha Sekta za Uzalishaji ili Kuboresha Hali ya Maisha”.

Shabaha za Uchumi Jumla

91. Mheshimiwa Spika, kutokana na nyaraka na miongozo iliyozingatiwa katika uandaaji wa Bajeti hii, shabaha za uchumi jumla ni kama ifuatavyo:

- Pato la Taifa linakadiriwa kuwa kwa asilimia 5.2 mwaka 2023 kutoka ukuaji wa asilimia 4.7 mwaka 2022;
- Mfumuko wa bei unatarajwa kubaki kwenye wigo wa tarakimu moja ya wastani wa asilimia 3.0 – 7.0 katika kipindi cha muda wa kati;
- Mapato ya kodi kufikia asilimia 12.0 ya Pato la Taifa kwa mwaka wa fedha 2023/24 kutoka matarajio ya asilimia 11.5 ya mwaka wa fedha 2022/23;
- Mapato ya ndani kufikia asilimia 14.9 ya Pato la Taifa kwa mwaka wa fedha 2023/24 kutoka matarajio ya asilimia 14.4 mwaka wa fedha 2022/23;
- Nakisi ya bajeti (ikijumuisha misaada) kuna chini ya asilimia 3.0 ya Pato la Taifa; na
- Kuwa na akiba ya fedha za kigeni kwa kiwango cha kukidhi mahitaji ya uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje kwa kipindi kisichopungua miezi minne (4).

Misingi ya Bajeti

92. Mheshimiwa Spika, misingi ya bajeti kwa mwaka wa fedha 2023/24 ni pamoja na:

- Kuongezeka kwa ushiriki wa sekta binafsi kwenye shughuli za uwekezaji na biashara;
- Kuendelea kuhimili athari za majanga ya asili na yasiyo ya asili;
- Kuendelea kuhimili athari zitokanazo na kushuka kwa uchumi wa dunia na kuongezeka kwa bei za bidhaa na huduma katika soko la dunia;
- Kuendelea kuimarika kwa utoshlevu wa chakula nchini;
- Uwepo wa amani, usalama, umemo na utulivu wa ndani na nchi jirani; na
- Kuendelea kuimarika kwa viashiria vya ustawi wa jamii.

Mikakati ya Kuongeza Mapato ya Serikali

- Mheshimiwa Spika, mikakati ya kuongeza mapato katika mwaka wa fedha 2023/24 inajumuisha:
 - Kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji ikiwemo kuendelea kufanya marekebisho ya sheria mbalimbali ili kuongeza ushiriki wa sekta binafsi;
 - Kuongeza wigo wa mapato kwa kusajili biashara na walipakodi wapa pamoja na kuendelea na jitihada mbalimbali za kuziba miyana ya ukwepaji kodi na kutoa elimu kwa umma kuhusu ulipaji kodi wa hiar;
 - Kuimarisha na kuhimiza matumizi sahihi ya mifumo ya TEHAMA ya ukusanyaji wa mapato ya Serikali;
 - Kuendelea kusimamia wizaru na taasisi za Serikali kutumia Mfumo wa Serikali wa Kieletronikiwa Ukusanyaji wa Mapato (GePG) na kuhakikisha malipo yote ya Serikali yanafanyika kwa kutumia namba ya kumbukumbu ya malipo (Control number);
 - Kusimamia matumizi sahihi ya EFD ili kudhibiti upotovu wa mapato na kuongeza ufanisi katika ukusanyaji wa kodi;
 - Kudhibiti misamaha ya kodi ili isizidi asilimia moja (1) ya Pato la Taifa kwa: kufanya tathmini ya mfumo wa kisheria unautumika kutoa na kusimamia motisha za kikodi ili kubaini ufanisi katika kufikia malengo tarajwa; na kuboresha pamoja na kuhamasisha uwekezaji kwa kutumia vivutio visivyo vya kikodi kama vile ardhii, miundombinu ya maji, barabara na nishati;
 - Kufanya tafiti na tathmini zinazolenga kuimarisha ukusanyaji wa mapato ya Serikali na kuibwa vyanzo vipya vya mapato ya kodi na yasiyo ya kodi;
 - Kuendelea kuimarisha mifumo na usimamizi wa mashirika, taasisi za umma na wakala za Serikali ili kuongeza ufanisi na kuhakikisha gawio na michango stahiki inawasilishwa Mfuko Mkuu wa Serikali kwa wakati;
 - Kuendelea kutoa elimu kwa umma ili kuhamasisha uwekezaji kwenye soko la ndani la dhamana za Serikali;
 - Kuimarisha ushirikiano na Washirika wa Maendeleo ikiwa ni pamoja na kutekeleza makubaliano ya kimkataba ili kuwzesha upatikanaji wa misaada na mikopo kama ilivyopangwa;
 - Kutumia fursa iliyopatikana kutokana na zoezi la credit rating ili kuongeza mitaji ya uwekezaji kutoka kwenye soko la fedha la kimataifa kwa ajili ya kuwekeza kwenye miradi mikubwa ya maendeleo; na
 - Kuendelea kutekeleza Mkakati wa Kugharamia Miradi ya Maendeleo kwa Kutumia Vyanzo Mbadala (Alternative Project Financing – APF) ili kuongeza wigo wa upatikanaji wa fedha za utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

94. Mheshimiwa Spika, katika kutatua migogoro na kuhakikisha haki inatendeka baina ya walipakodi na Mamlaka ya Mapato Tanzania, Serikali ya CCM chini ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imekamilisha taratibu za unazishwaji wa ofisi huru ya Tax Ombudsman ambayo imeanza majukumu yake Februari 2023.

Mikakati ya Usimamizi wa Matumizi ya Serikali

95. Mheshimiwa Spika, mikakati ya kusimamia matumizi inalenga kuongeza tija na ufanisi pamoja na kuondoa matumizi yasiyo ya lazima kama ifuatavyo:

- Kuendelea kusimamia nidhamu ya matumizi ya fedha za umma kwa kuzingatia sheria na miongozo iliyopo;
- Kuendelea kuimarisha matumizi ya mifumo ya TEHAMA katika utekelezaji wa shughuli za Serikali ili kubana matumizi ikiwa ni pamoja na kuendesha vikao kwa njia ya mtandao na kupunguza matumizi ya karatasi (paperless);
- Kuimarisha usimamizi wa mashirika, wakala na taasisi za Serikali ili yajijendeshe kwa ufanisi na kuipunguzia mzigo Serikali;
- Kuimarisha usimamizi wa miradi kwa kufanya ukaguzi wa ufanisi kwa wakati ili kuokoa gharama za ziada zinazoweza kujitokeza wakati wa utekelezaji wa miradi; na
- Kufanya mapitio ya Sheria ya Ununuzi wa Umma, Sura 410 ili kufanya mfumo wa ununuzi wa umma kuwa wa kimkakati pamoja na kuziba miyana ya ubadhirifu kwa lengo la kupata thamani ya fedha katika matumizi ya Serikali.

96. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita inaendelea na zoezi la kujenga mfumo mpya wa kielektroniki wa ununuzi kwa kutumia wataalamu wa ndani. Lengo la mfumo huo ni kuongeza ufanisi katika ununuzi wa umma na kuwzesha upatikanaji wa thamani halisi ya fedha. Aidha, pamoja na mambo mengine, mfumo huo utaweka bei ya ukomo kwa ununuzi wa baadhi ya bidhaa na huduma ili kuivzesha Serikali kununua kwa bei ya soko. Mfumo huo unatarajiwa kuanza kutumika ifikapo Julai 2023.

Maeneo ya Vipambele kwa Mwaka 2023/24

97. Mheshimiwa Spika, katika Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2023/24, maeneo ya vipambele ni pamoja na kuendelea kukamilisha miradi ya kielelezo na ile ya kimkakati ikiwemo miradi ya: ujenzi wa Reli ya Kati kwa Kiwango cha Kimataifa (SGR); kuboresha Shirika la Ndege Tanzania (ATCL); kuzalisha Umeme kwa kutumia Maji wa Julius Nyerere (MW 2,115); kuchakata na kusindika gesi asilia kuwa kimiminika (LNG); kuzalisha umeme wa maji wa Ruhudji (MW 358) na Rumakali (MW 222); ujenzi wa Daraja la J.P Magufuli (Kigongo – Busisi); ujenzi wa barabara na madaraja makubwa; na kuendeleza kanda maalumu za kiuchumi ikiwemo Eneo Maalumu la Uwekezaji Bagamoyo. Aidha, Serikali itaendelea na uwekezaji katika kilimo cha umwagilaji na ujenzi wa mabwawa makubwa 100. Miradi hiyo inatarajiwa kuwa na matokeo makubwa na ya haraka katika uchumi, ikiwemo kuzalisha ajira na kuongeza kipato.

98. Mheshimiwa Spika, sanjari na miradi ya kielelezo inayoendelea, utekelezaji wa miradi mingine kwa mwaka wa fedha 2023/24 utazingatia maeneo matano ya kipaumbele ya Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22 – 2025/26 ambayo ni: kuchochea uchumi shindani na shirikishi; kuimarisha uwezo wa uzalishaji viwandani na utojaji huduma; kukuza biashara na uwekezaji; kuchochea maendeleo ya watu; na kuendeleza rasimilali watu. Waheshimiwa Wabunge, miradi mahususi katika maeneo haya ambayo itatekelezwa katika majimbo yetu ni kama nilivyowasilisha kwenye hotuba yangu leo asubuhi kuhusu Taarifa ya Hali ya Uchumi wa Taifa kwa Mwaka 2022 na Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2023/24.

99. Mheshimiwa Spika, upangaji wa vipambele vya Taifa umezingatia fursa na faida zilizopo Tanzania ambazo ni pamoja na:

- (i) Upatikanaji wa rasimilali za kutosha ikiwemo ardh, mistu, madini, gesi asilia, vituo vya utalii pamoja na uwepo wa vyanzo vya maji (bahari, mito na maziwa);
- (ii) Uwepo wa nguvukazi kubwa ya Taifa ambayo ni vijana;
- (iii) Ukuaji wa miji ambao umekuwa ukifungua fursa nyingi za kiuchumi;
- (iv) Uwepo wa Mkongo wa Taifa wa mawasiliano ambao unaweza kutumika nchini na nchi jirani;
- (v) Faida ya kijiografia ambayo huwezesha Tanzania kutumika kama lango la biashara na uchumi kwa nchi za EAC, SADC na COMESA; na
- (vi) Amani, umoja na utulivu wa uchumi.

Mambo Mahususi ya Kuzingatia

100. Mheshimiwa Spika, kabla ya kuwasilisha maboresho ya mfumo wa kodi, ada, tozo na hatua zingine za mapato naomba nisisitize mambo mahususi kama ifuatavyo: 101. Mheshimiwa Spika, jambo la kwanza, lbara ya 138(1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inatoa masharti ya kutoza kodi. Hakuna kodi ya aina yeyote itakayotozwa isipokuwa kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Bunge au kwa mujibu wa utaratibu uliowekwa kisheria na uliotiliwa nguvu ya kisheria na sheria iliyotungwa na Bunge. Nchi zote zilizoendelea duniani zinaendesha kwa mapato ya kodi na yasiyo ya kodi. Wastani wetu wa kulipa kodi sio mzuri sana ukilinganisha na ukaji wa uchumi, ongezeko la watu na ujenzi wa mahitaji. Mathalan, kwa mwaka 2021/22, walipakodi waliosajiliwa waliukuwa 4,455,028 ambapo kati ya hao wenyé TIN za biashara ni 1,641,173. Hata hivyo, katika kipindi hicho, takriban shilingi trilioni 16.75.

sawa na asilimia 80 ya mapato ya TRA yalilipwa na idadi ndogo (asilimia 20) ya walipa kodi wenye TIN za biashara.

102. Mheshimiwa Spika, mbali na ukweli kuwa idadi ya walipakodi walioandikishwa ni ndogo, bado kuna mwamko mdogo kwenye utlpaji Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT). Kodi ya Mapato (Income Tax) na kodi ya Ushuru wa Bidhaa (Excise Duty). Jambo hilo linasababisha viwango vya kodi kuwa vikubwa kwa kuwa mzigo huo unabebwa na walipakodi wachache. Kwa wauzaji, kodi imekuwa ikitumika kama discount rate ambapo muuza duka akitaka kumpunguzia bei mteja anamuuliza kama ampe bei yenye risiti ya TRA au bei ya bila risiti. Hili ni kosa kisheria! Wakati mwingine wafanya biashara wanatoa visingizio mbalimbali ikiwemo mtandao kusha chini na mashine kuharibika au kujizungusha hadi mnuunaji aondoke. Hili ni kosa kisheria! Aidha, kuna baadhi ya wananchi tukiwemo viongozi na watumishi wa umma na taasisi za Serikali hataji kuda riisiti. Witenendo hiki kinaokoesha Serikali mapato, kujinyima maendeleo na kuwanufaisha wafanyabiashara wachache wasiotoa risiti kuchukua fedha yako kwa niaba ya Serikali huku wakiwa hawana wajibu wowote kwenu wa kutoa huduma au

kutekeleza miradi ya maendeleo. Vitendo vya namna hii vinaongeza utofauti wa kipato kati ya walio nacho na wasio nacho.

103. Mheshimiwa dhana mkubwa wa Serikali kwa nchi yetu katika kugharamia miradi ya Kuna baadhi ya wanasisa wanasesma kodi hizi ni za Samia, kodi Mwigulu, kodi hizi za	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
TRA. Waheshimiwa Wabunge,	zote zinazokusanywa Mfuko Mkuu wa Serikali	huwekwa kwenye ulipo na baadaye	
Benki kuu ya kuelekwa Kisekta. Fedha zinazotumika miradi	hizo kugharamia utekelezaji mbalimbali	wa maendeleo	
iliyopo mijini na vijijini ikiwemo miradi ya umeme, maji, barabara, madaraja, vivuko, reli, usafiri wa anga, zahanati, ununuzi	na	mkono wa sheria.	
na usambazaji wa dawa na malipo ya mishahara ya watumishi kama walimu, wauguzi na madaktari. Kila mmoja wetu ajue kuwa, Kodi sio jambo la Rais, kodi sio jambo la Waziri wa Fedha, kodi sio jambo la TRA, KODI NI JAMBO LA NCHI, KODI NDIO MAENDELEO YA NCHI YETU.	Mapato Tanzania kwa weledi na kwa kuzingatia Katiba, sheria na kanuni kama alivyoelekeza Samia Suluhu Hassan, Rais wa Muungano inaendelea	kuendelea Dkt. Hili ni Jamhuri ya Serikali	
ujenzi mfumo inayosomana kikamilifu kwenye upande wa makusanyo na upande wa kutumizi ili kuyapatia ufumbuzi wa kudumu malalamiko yanayoitokeza kwenye masuala ya usimamizi kodi hapa nchini.			

104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote ambaye hataki kusumbuliwa kwenye masuala ya kodi na masuala ya risiti, ni sharti atii sheria utakatana	Spika, kumezuka ya kuona kuwa kodi zinazotozwa ni kubwa bila kujali mzigo	utekelezaji wa maendeleo na utojaji wa huduma za jamii.	
104. Mheshimiwa kodi kulipa mujibu NI LAZIMA Ni lazima za wote, mtu yeyote			

hizi zinalinga pia kuimarisha usimamizi, ukusanyaji wa mapato ya ndani ya nchi na kudhibiti uopevu wa mapato ya Serikali (“Domestic Revenue Mobilization and Improvements in Tax Administration”). Marekebisho yanayopendekezwa yanahusu Sheria zifuatazo:

- (a) Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, SURA 148;
- (b) Sheria ya Kodi ya Mapato, SURA 332;
- (c) Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, SURA 147;
- (d) Sheria ya Usimamizi wa Kodi, SURA 438;
- (e) Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, SURA 290;
- (f) Sheria ya Serikali za Mitaa ya Utozaji wa Kodi ya Majengo, SURA 289;
- (g) Sheria ya Ushuru wa Barabara na Mafuta, SURA 280;
- (h) Sheria ya Mifumo ya Malipo ya Taifa, 2015 na Sheria ya Posta na Mawasiliano ya Kielektroniki, SURA 306;
- (i) Sheria ya Uhamiaji, SURA 54;
- (j) Sheria ya Ardh, SURA 113;
- (k) Sheria ya Madini, SURA 123;
- (l) Sheria ya Kuendeleza Ufundi Stadi, SURA 82;
- (m) Sheria ya Magari ya Kigeni, SURA 84;
- (n) Sheria ya Michezo ya Kubahatisha, SURA 41;
- (o) Sheria ya Usafirishaji Bidhaa Nje ya Nchi, SURA 196
- (p) Sheria ya Usimamizi wa Forodha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya mwaka 2004;
- (q) Maboresho ya Ada na Tozo mbalimbali za Taasisi za Serikali pamoja na Utekelezaji wa Mpango wa Kuboresha Mazingira ya Kufanya Biashara (Blueprint); na
- (r) Marekebisho madogo madogo katika baadhi ya Sheria za Kodi na Sheria nyingine mbalimbali.

(a) Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, SURA 148

131. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, Sura 148 kama ifuatavyo:

i. Kuongeza kima cha usajili kwenye Kodi ya Ongezeko la Thamani kinachotakiwa kwa mfanjabishara kusajiliwa kutoka shilingi milioni 100 hadi shilingi milioni 200. Serikali itaendelea kuongeza kima husika hadi kufikia shilingi milioni 500 ili kuepusha athari za kimapato zinazoweza kujitokeza. Lengo la hatua hii ni kuongeza ufanisi katika usimamizi wa Kodi ya Ongezeko la Thamani na kuchochea ulipaji kodi wa hiari. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 75,333 kwa kuwa walipakodi wenye mauzo ghafl kati ya milioni 100 hadi milioni 200 ni wengi lakini wamekuwa na madai zaidi kuliko kiasi kinacholipwa kutokana na udanganyifu. Hivyo, walipakodi hawa wataacha kudai Serikali kodi itokanayo na manunuzi ya, sambamba na kupunguza gharama za usimamizi;

ii. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye malighafi za kutengeneza viuatilifu vya mimea (insecticides) na vya mifugo (acaricides) zinzatombulika kwa HS Code 2916.32.00 (Benzalkonium Chloride) na HS Code 2916.32.00 (Glutaraldehyde). Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu wazalishaji wa viuatilifu vya mimea na mifugo nchini na kulinda viwanda vya ndani. Hatua hii inatarajia kupunguza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 6.8;

iii. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye hema za chuma (prefabricated structures) zinazotambuliwa kwa HS Code 9406.20.90 zitakazoagizwa na kutumiwa na wafugaji wa kina. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwenye sekta ya mifugo, kuvutia uwekezaji, kuongeza ajira na mapato ya Serikali. Aidha, msamaha husika utatolewa baada ya mfuagaji kusaiti Mkataba wa Utekelezaji (Performance Agreement) na Serikali. Hatua hii inatarajia kupunguza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 465.6;

iv. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye uuzaji na ukodishaji wa ndege, injini za ndege na vifaa vyake vinavyouzwa nchini. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa waendeshaji wa shughuli za usafiri wa anga kwa kuwawezesha kununua bidhaa husika nchini au kuagiza kutoka nje ya nchi bila kulipa Kodi ya Ongezeko la Thamani. Hatua hii itafuta uamuzi uliochokuliwa mwaka 2022/23 ili kuendana na dhamira ya kukuza sekta ya utalii sambamba na hatua ya Mheshimiwa Rais ya kuhamasisha Sekta hii kupitia filamu yake ya “Royal Tour”;

v. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye madini ya thamani, madini ya vito na madini mengine ya thamani yanayozwa katika masoko ya madini na vituo vya ununuzi wa madini vilivyozalishwa na Tume ya Madini au vituo vya kusafisha dhahabu (refineries) vilivyopo nchini. Lengo la hatua hii ni kuchochea uuzaji wa madini katika masoko na vituo hivyo na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini katika ukujaji wa Pato la Taifa;

vi. Kuruhusu ahirisho la kutoza Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT Deferment) kwa bidhaa za mtaji zinazozalishwa ndani ya nchi. Aidha, utaratibu wa ahirisho la ulipaji wa kodi husika kwa bidhaa za mtaji zinazotoka nje ya nchi utatishwa baada ya miaka mitatu (3). Lengo la hatua hii ni kuvutia uwekezaji ndani ya nchi, kuongeza ajira, na kuhakikisha viwanda vinapata bidhaa za mtaji kwa bei nafuu;

vii. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye malighafi za kutengeneza vifungashio vya madawa zinazotambuliwa kwa heading 3902 (Polypropylene USP - Medical Grade); na heading 3907 (Polyethylene Terephthalate USP). Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu wazalishaji wa vifungashio vya dawa nchini, kulinda viwanda vya ndani na kuvifanya kuwa shindani sokoni. Aidha, msamaha husika utatolewa baada ya mzalishaji kusaini Mkataba wa Utekelezaji (Performance Agreement) na Serikali;

viii. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye moulds zinazotumika kutengeneza madawa ya binadamu. Lengo la hatua hii ni kuwapa unafuu wazalishaji wa dawa nchini, kulinda viwanda vya ndani na kuvifanya kuwa shindani sokoni;

ix. Kutoza Kodi ya Ongezeko la Thamani kwa kiwango cha asilimia 0 kwenye bidhaa za nguo zinazotengenezwa kwa kutumia pamba inayolimwa nchini kwa kipindi cha mwaka 1. Lengo la hatua hii ni kuleta unafuu kwa wakulima wa pamba na viwanda vinavyotengeneza nguo nchini hasa katika kipindi hiki cha mдорoro wa uchumi duniani uliotokana na athari za UVIKO na vita vya Urusi na Ukraine;

x. Kutoza Kodi ya Ongezeko la Thamani kwa kiwango cha asilimia 0 kwenye mbolea inayozalishwa ndani ya nchi kwa kipindi cha mwaka 1. Lengo la hatua hii ni kuleta unafuu kwa wakulima na wataji hasa katika kipindi hiki cha mдорoro wa uchumi duniani;

xi. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye nyumba zinazouzwa na wajenzi wa nyumba za kibashara zenye gharama nafuu isiyozidi shilingi milioni 50. Lengo ni kutoa unafuu kwa wanunuzi wa nyumba hizi na kuboresha maisha ya watazania;

xii. Kufanya marekebisho kwenye Kipengele cha 20 cha Sehemu ya Kwanza ya Jedwali la Msamaha wa Kodi ya Ongezeko la Thamani kwa kuhusisha gaming odds na gaming software kwenye wigo wa bidhaa zinazotapa msamaha wa kodi. Hatua hii inalenga kuongeza mchango wa tasnia ya michezo za kibahatisha kwenye ukujaji wa Pato la Taifa pamoja na kutoa ufafanuzi wa neno gaming supply kwa upana zaidi;

xiii. Kufanya marekebisho kwenye Jedwali la Misamaha la Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, Sura 148 ili kuakisi mawanda ya bidhaa zilizosamehewa pamoja na kuanisha H.S Codes zilizomo kwenye Kitabu cha Viwango vya Pamoja vya Ushuru cha Jumuiya ya Afrika Mashariki (East African Community Common External Tariff) cha mwaka 2017 na zile zilizomo kwenye kitabu cha mwaka 2022 kama ilivyoinishwa kwenye Kiambatisho Namba 8; na xiv. Serikali itaendelea kutoa misamaha ya kodi inayotolewa sasa kwenye Sekta za uzalishaji kama vile kilimo, mifugo na uvuvi. Hatua zote za Kodi ya Ongezeko la Thamani kwa ujumla wake zinatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 71,262.4.

(b) Sheria ya Kodi ya Mapato, SURA 332

132. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Kodi ya Mapato, Sura 332 kama ifuatavyo:

i. Kusamehe Kodi ya Mapato kwenye mapato yanayotokana na uwekezaji unaofanywa na Mfuko wa Kitaifa wa Bima ya Afa (NHIF) kwenye amana (fixed deposit), hati fungani za muda mfupi (treasury bonds and treasury bills) pamoja na gawio linalotokana na hisa. Lengo la hatua hii ni kufanikisha utaoji huduma za matibabu kwa wanachama wastaafu na wenza wao ambao hawachangii kwenye mfuko baada ya kustafu; ii. Kurekebisha kifungu cha 56 cha Sheria ya Kodi ya Mapato SURA 332 ili miamala ya utooji wa hisa mpya na uhamishaji wa miliki ya kampuni unaofanyika ndani ya nchi isitowe Kodi ya Mapato. Lengo ni kuvutia uwekezaji nchini na kutoa ufafanuzi;

iii. Kurekebisha kifungu cha 82 cha Sheria ya Kodi ya Mapato, SURA 332 ili kuondoa takwa la kutoza Kodi ya Ziuo kwenye pango kwa wapangaji wa nyumba binafsi wastofanya biashara. Lengo la hatua hii ni kuwaondolea adha wapangaji binafsi kulipa kodi kwa niaba ya mwenye nyumba;

iv. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Mtaji kwenye ubadilishaji wa muundo wa ndani wa Kampuni (Internal restructuring) unaofanywa k w a kuzingatia matakwa ya Mikataba ya Msingi iliyosainiwa baina ya Serikali na wawekezaji kwa lengo la kutekeleza miradi ya ubia ya uchimbaji wa madini baina ya Serikali na wawekezaji. Lengo la hatua hii ni kuharakisha utekelezaji wa Miradi ya Ubia na kutimiza jukumu la Serikali la kimkataba kwa wakati;

v. Kupunguza Kodi ya Ongezeko la Mtaji (Capital Gain Tax) kutoka asilimia 10 kwenye faida hadi Kodi ya Mapato ya asilimia 3 ya thamani ya mauzo au thamani ya ardh iliyothaminiwa, (thamani yoyote kutwa kati ya hizo) bila kujali gharama zilizowekezwa katika maeneo husika (investment costs) kwa walipakodi wasiotunza kumbukumbu za

manunuzi au uendelezaji wa mali husika. Aidha, kwa mlipakodi anayetunza kumbukumbu za gharama za ununuzi na uendelezaji kutaji ataendelea na utaratibu wa sasa wa kulipa kodi ya asilimia 10 kwenye faida ya mtaji (Capital Gain). Lengo la hatua hii ni kuweka utaratibu rahisi wa ukotoaji wa kodi kwa mauzo ya mali mtaji kwa wasiotunza kumbukumbu za gharama na hatimaye kuongeza ukujaji wa sekta ya ardh kwa kurahisisha uhamishaji miliki; vi. Kurekebisha Kifungu cha 65T cha Sheria ya Kodi ya Mapato, SURA 332, kwa kuweka utaratibu wa kukadiria kodi ya mapato kwa wasafirishaji wa abiria na mizigo kwa kutumia viwango elekezi vya kodi kwa kila gari. Utaratibu huu utahusisha walipakodi binafsi (Individuals) pekee ambao hawana wajibu wa kisheria wa kuwasilisha ritani za kodi. Lengo la hatua hii ni kutatua changamoto za utekelezaji wa utaratibu uliopitishwa hapo awali wa kuwatika walipakodi wanaoandaa na wasioandaa hesabu za kodi kulipa kodi za awali kulingana na viwango elekezi vya kodi kwa kila gari. Viwango elekezi vya kodi vinavyopendekezwa sasa vitatumika kwa walipakodi binafsi pekee ambao mauzo ghafl hayo aidhaizi kiasi cha shilingi milioni mia moja na ambao hawawajibiki kuandaa hesabu kisheria. Hayata, maboresho ya viwango vya kodi elekezi kwa kila gari yanalenga kutoa unafuu wa kodi kwa kundi husika na hivyo, kurahisisha utekelezaji wa takwa la kisheria. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 72,211.5; Kutoza Kodi ya Mapato kwa kiwango cha asilimia 2 kwenye malipo ya wachimbaji wadogo wa madini (Artisanal and Small-Scale Miners). Hatua hii inalenga kuweka utaratibu maalum wa utooji kodi kwa wachimbaji hao na kutatua changamoto zilizopo kwenye ukusanyaji kodi katika Sekta hiyo. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 44,712.4;

viii. Kutoza Kodi ya Mapato kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye malipo yotokanayo na utooji wa hewa ukaa (Verified Emission Reduction). Lengo la hatua hii ni kuleta usawa wa ulipaji kodi na kupanua wigo wa kodi. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 638.2; na

ix. Serikali kupitia Mamlaka ya Mapato Tanzania itasimamia utolewaji wa vyeti vya msamaha wa kodi kwa taasisi za huduma yajamii kama vile taasisi za dini na kupitia mifumo ya kielektroniki ambapo sasa ndani ya siku 14 vyeti hivyo vitakuwa vinapatikana. Hatua hizi za Kodi ya Mapato kwa ujumla wake zinatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 51,960.1

(c) Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, SURA 147

133. Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Sheria ya Ushuru wa Bidhaa kifungu cha 124(2), marekebisho ya viwango maalum vya ushuru wa bidhaa (specific duty rates) kwa bidhaa zote zisizo za petroli yanaweza kufanyika kila mwaka ili kuviwanisha na mfmuko wa bei na viashiria vingine vya uchumi jumla.

134. Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo, napendekeza kufanya marekebisho ya viwango maalum vya ushuru (specific duty rates) kwa kiwango cha asilimia 10 ya bei kwenye bidhaa zisizo za petroli, na asilimia 20 ya bei kwenye bidhaa za bia na tumbaku. Lengo la hatua hii ni kuakisi mabadiliko ya thamani ya mapato ya Serikali kwa kuwa utooji wa Ushuru wa Bidhaa kwa kutumia viwango maalum (specific rates) usiporekebishwa hupoteza thamani ya fedha na hivyo kupunguza mapato ya Serikali. Njia bora kuendana na thamani ya fedha kulingana na mfmuko wa bei. Utaratibu huu hautajumuisha utooji Ushuru wa Bidhaa kwa kiwango cha asilimia ya thamani ya bidhaa (advalorem rates) kwa kuwa thamani ya bidhaa inazingatia mfmuko wa bei.

135. Mheshimiwa Spika, aidha, marekebisho haya mara ya mwisho yalifanyika katika Sheria ya Fedha ya mwaka 2016 kwa bidhaa zinazozalishwa ndani na Sheria ya Fedha ya mwaka 2018 kwa bidhaa zinazozingizwa kutoka nje ya nchi kutokana na hali ya kiuchumi kutetereka kufuatia mabadiliko ya tabia ya walaji na athari za UVIKO - 19. Kwa kuzingatia Mkakati wa Taifa wa kukuzia uchumi wa viwanda, bidhaa za mvinyo, vinywaji vikali (spirits) na bidhaa za sukari (confectionary) zinazozalishwa nchini hazitafanyika marekebisho hayo. Hatua hii kwa ujumla inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kiasi cha shilingi milioni 299,662.4.

136. Mheshimiwa Spika, ili kuwivezesha nchi kuwa na sera za kodi zinazotabirika na kuweka mazingira bora ya uwekezaji napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, SURA 147, kwa kuanzisha utaratibu wa kurekebisha viwango vya Ushuru wa Bidhaa kila baada ya miaka mitatu (3) kuanzia mwaka wa fedha 2023/24. Aidha, napendekeza pia kufanya marekebisho kwa bidhaa nyingine kama ifuatavyo:

i. Kusamehe Ushuru wa Bidhaa anaotowza kwa mujibu wa uwezo wa injini (engine capacity) kwenye magari yanayotumia nishati ya umeme pekee yanayotambuliwa kwa HS Code 8702.40.11; 8702.40.19; 8703.80.10; na 8703.80.90 pamoja na magari yanayotumia Nishati ya Gesi Asilia (CNG) pekee. Lengo la hatua hii ni kuhamasisha matumizi ya nishati ya umeme na gesi asilia nchini na hivyo kuokoa matumizi ya fedha za kigeni ya inayotumika kuagiza kutoka nje ya nchi; nishati ya mafuta ii. Kupunguza Ushuru wa Bidhaa kutoka shilingi 4,386 kwa lita hadi shilingi 2,466.45 kwa lita kwenye vinywaji vikali (Ready to Drink) vinavyozalishwa nchini. Vinywaji hivyo vitatambuliwa kwa HS Code 2208.60.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani na kuvifanya viwe shindani. Hatua hii inatarajia kupunguza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 779.1;

iii. Kutoza Ushuru wa Bidhaa kwa kiwango cha Shilingi 20 kwa kila kilo moja ya Saruji inayotokana ya nchi na inayozalishwa ndani ya nchi. Uzalishaji wa Saruji unatoa kiasi kikubwa cha hewa ya ukaa inayochafua na kuharibu mazingira. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali na kupata fedha za fidia ya athari hasi. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 147,549.6;

iv. Kutoza Ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 5 kwenye magari yenye uwezo wa injini (Engine Capacity) wa kati ya 1000cc hadi 2000cc yaliyotokana na ukujaji wa teknolojia ili kuwianisha na magari mengine yenye ukubwa unaofanana yanayotowza ushuru huo. Magari hayo ni kuanishwa na magari mengine yenye ukubwa unaofanana yanayotowza ushuru huo. Magari hayo ni yale yanayotambuliwa kwenye H.S Codes 8703.40.00, 8703.50.00, 8703.60.00 na 8703.70.00;

v. Kutoza Ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye magari yenye uwezo wa injini (Engine Capacity) wa zaidi ya 2000cc yaliyotokana na ukujaji wa teknolojia ili kuwianisha na magari mengine yenye ukubwa unaofanana yanayotowza ushuru huo. Magari hayo ni yale yanayotambuliwa kwa H.S Codes 8702.10.11, 8702.10.19, 8702.20.11, 8702.20.19, 8702.30.11, 8702.30.19, 8702.90.11, 8702.90.19, 8703.40.00, 8703.50.00, 8703.60.00, 8703.70.00, na 8703.90.90;

vi. Kutoza Ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 10 kwenye magari ya abiria yanayoingizwa nchini yanayozidi umri wa miaka mitano (magari chakavu) yaliyotokana na ukujaji wa teknolojia ili kuwianisha na magari mengine yanayofanana yanayotowza ushuru huo. Magari hayo ni yale yanayotambuliwa kwa H.S Codes 8702.20.22, 8702.20.29, 8702.20.99, 8702.30.22, 8702.30.29, 8702.30.99, 8702.40.22, 8702.40.29 na 8702.40.99;

vii. Kutoza Ushuru wa Bidhaa kwa kiwango cha asilimia 30 kwenye sigara na bidhaa za aina hiyo zinazotumia mbadala wa tumbaku zinazotambuliwa kwa HS code 2402.90.00; tumbaku inayovutwa kwa kutumia bomba la maji inayotambuliwa kwa HS code zinazotambuliwa kwa HS codes 8543.40.10, 8543.40.90 na 9614.00.00. Lengo la hatua hii ni kujumuisha bidhaa mpya zinazotumika kama mbadala wa tumbaku ambazo pia zina athari sawa na tumbaku; viii. Kutoza Ushuru wa bidhaa kwa kiwango cha asilimia 20 kwenye mashine za Kamari zinazozingizwa kutoka nje ya nchi na zinazozalishwa nchini. Mashine hizo zinatambuliwa kwa HS Code 9504.30.00. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 1,365.4; ix. Kuongeza Ushuru wa bidhaa kutoka shilingi 589.05 kwa lita hadi shilingi 600 kwa lita kwenye vinywaji vya kuongeza nguvu (Energy Drink) zinazozingizwa kutoka nje ya nchi. Vinywaji hivyo vitatambuliwa kwa HS Code 2202.99.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani na kuvifanya viwe shindani. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 36.9; na

x. Kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura 147 ili kuanisha H.S Codes zilizomo kwenye kitabu cha Viwango vya Pamoja vya Ushuru cha Jumuiya ya Afrika Mashariki (East African Community Common External Tariff) cha mwaka 2017 na zile zilizomo kwenye kitabu cha mwaka 2022 kama ilivyoinishwa kwenye Kiambatisho Namba 9. Hatua hizi za Shilingi wa Bidhaa kwa ujumla wake zinatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 448,989.9

(d) Sheria ya Usimamizi wa Kodi, SURA 438

137. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Usimamizi wa

Kodi, SURA 438 kama ifuatavyo: -

i. Kurekebisha kifungu cha 35 cha Sheria ya Usimamizi wa Kodi ili tafsiri ya neno Primary Data Server ilijumuishwe seva halisi iliyopo nchini, Seva Mtandao (virtual) au aina yoyote ya kifaa maalum kwa ajili ya kuhifadhi taarifa za kielektroniki za mlipakodi. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama za usimikaji wa seva hapa nchini na kuwezesha upatikanaji wa taarifa mara zinapohitajika. Hatua hii itaanza kutekelezwa tarehe 1 Januari, 2024; na

ii. Kufanya marekebisho kwenye Kifungu cha 86(1) cha Sheria ya Usimamizi wa Kodi ili kushusha kiwango cha sasa cha adhabu inayotowza kwa makosa ya kutotoa risiti au kutotumia mashine za kielektroniki (EFD) kinachozania currency point 300 (sawa na shilingi 4,500,000) hadi currency point 200 (sawa na shilingi 3,000,000) kwenda asilimia 20 ya thamani ya kodi iliyokwepwa au shilingi 3,000,000 kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa. Vilevile, napendekeza kushusha kiwango cha adhabu inayotowza kwa makosa ya kutodai risiti au kutotoa taarifa ya makosa ya kutotoa risiti cha currency point 2 (sawa na shilingi 30,000) hadi currency point 100 (sawa na shilingi 1,500,000) kwenda asilimia 20 ya thamani ya kodi iliyokwepwa au shilingi 30,000 kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa. Viwango husika viliiwekwa kwa lengo la kuchochea utii wa matakwa ya Sheria za kodi zilizopo. Hata hivyo, imebainika kuwa viwango shindano la bahati nasibu Sambamba na hatua hizi, napendekeza kufanya mapitio ya Sheria na Kanuni zote zinazotowa adhabu ili kushusha viwango hivyo na kupata ridhaa ya Waziri mwenye dhamaa ya masuala ya Fedha kabla ya kuanza kutumia viwango vipya vya adhabu. Lengo la hatua hii ni kupunguza miyana ya rushwa, kulinda mapato ya Serikali na kuchochea utii wa sheria. Katika mwaka wa fedha 2022/23 Serikali kupitia Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) ilifanya jaribio la mchezo wa bahati nasibu kwenye Mkoa wa Kikodi wa Tegeta jijini Dar es Salaam kwa kuwajumuisha wananchi waliodai risiti za EFD katika manunuzi ya bidhaa kwenye shindano la bahati nasibu kupitia risiti za hizo. Washindi wa bahati nasibu walipewa zawadi nono. Hatua hii ilisaidia kuongeza uhari wa wananchi kudai risiti katika manunuzi yao. Aidha, mwaka wa Fedha 2023/24 Serikali inakusudia kufanya mchezo wa kubahatisha kwa nchi nzima ili kuhamasisha wananchi kudai risiti halali za EFD.

(e) Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, SURA290.

teknolojia. Dunia inashuhudia mabadiliko makubwa katika tasnia ya matangazo ya kibashara (Advertisement) ambapo sasa matangazo mengi yamekuwa yakifanyika kupitia mitandao (online advertisement) hasa mitandao ya kijamii kama vile Instagram, Facebook, twitter na Blogs mbalimbali. Kwa kushirikiana na Sekta binafsi, Serikali inatarajia kuanzisha mfuomo wa kidijitali wa kufuatilia na kuhakikisha kodi husika za Serikali zinalipwa kwa wakati. Hii itajumuisha matangazo ya Biashara ambayo huwekwa na watu maarufu (digital influencers) na biashara za mtandaoni zinazofanyika nchini.

139. Mheshimiwa Spika, napendekaa kufanya marekebisho kwenye Jedwali la viwango vya tozo chini ya Kanuni za Ada ya Mabango na Matangazo ili kupunguza kiwango cha tozo ya mabango yasiyowaka ya matangazo (non-illuminated) kutoka shilingi kwenye 10,000 hadi shilingi 7,000 na mabango yanayowaka ya matangazo (illuminated) kutoka shilingi 13,000 hadi shilingi

10,000. Lengo la hatua hii ni kuleta unafuu kwenye matangazo ya biashara. Hatua hii inatarajia kupunguza Mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 3,773.8. Vilevile, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, SURA 290 kama ifuatavyo:

i. Kufanya maboresho kwenye Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290 ili jukumu la kukusanya ushuru wa mabango ilihame kutoka Mamlaka ya Mapato Tanzania kwenda kwa Ofisi ya Rais - TAMISEMI. Lengo la hatua hii ni kuongeza ufanisi wa ukusanyaji wa ushuru wa mabango kwa kutumia Ofisi ya Rais-TAMISEMI ambao munda wake wa kiutawala umefika hadi ngazi za chini za Kata, Mitaa na vijiji, na hivyo kurahisisha masuala ya ufuatiliaji na usimamizi;

ii. Kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290 kwa kuunganisha ukusanyaji wa Kodi ya Majengo na Tozo ya Ardh ili ziweze kulipwa kupitia namba ya malipo (control number) moja. Mapato hayo yataingizwa Mfuko Mkuu kwa kuanisha kwa kubainisha kiasi cha fedha kilichokusanywa kutoka kwenye kila chanzo. Aidha, sheria ibainishe kuwa asilimia 20 ya mapato hayo yatarajeshwa Halmashauri ili kuziwezesha katika ufuatijajina ukusanyaji wa kodi hizo. Wizara ya Ardh na Ofisi ya Rais- TAMISEMI zitaingizwa Mkataba wa Makubaliano ya Ushirikiano (MoU) wa usimamizi na ukusanyaji wa kodi ya pango la ardh. Lengo la hatua hizi ni kuondoa kero kwa walipa kodi na kuongeza tija katika ukusanyaji wa kodi hizo;

iii. Kufanya marekebisho kwenye kifungu cha 9A cha Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura 290 ili kuipa Ofisi ya Rais TAMISEMI jukumu la kukusanya ushuru wa huduma (asilimia 0.3 ya mauzo ghafl) kwenye leseni za Huduma za Fedha Mtandaoni (Electronic Money Issuance License - EMI na kuzigawanya kwa halmashauri husika. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama za usimamizi na ulipaji kodi kwa Kampuni za Simu na Halmashauri husika. (f) Sheria ya Serikali za Mitaa ya Utozaji wa Kodi ya Majengo, SURA 289

140. Mheshimiwa Spika, Napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Serikali za Mitaa ya Utozaji wa Kodi ya Majengo, SURA 289 kama ifuatavyo:

i. Kurekebisha Kifungu cha 6(1) cha Sheria ya Serikali za Mitaa ya Utozaji wa Kodi ya Majengo, SURA 289 kwa kuongeza maeneo yote ya Wilaya isipokuwa majengo yaliyosamehewa kupitia Kifungu cha 7 cha sheria hii. Lengo la hatua hii ni kuleta usawa katika kulipa kodi; na

ii. Kuanishwa zoezi la uthaminihaji wa majengo ilianze mwaka wa fedha 2023/24 ili kodi itoweze kwa kuzingatia thamani halisi ya jengo ifikapo mwaka 2026. Zoezi la uthaminihaji na ukusanyaji wa kodi ya majengo litasimamiwa na Ofisi ya Rais- TAMISEMI na ukusanyaji utafanyika kwa kupitia namba ya malipo (control number) kuanzia mwezi Januari, 2024. Aidha, katika kipindi cha mpito, utaratibu wa kutumia LUKU kukusanya kodi husika utaeendelea kutumika. Lengo la hatua hii ni kutoa nafasi kwa Serikali kuanza maandalizi ya uthaminihaji na kuondoa jukumu hilo kwa Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) ambalo jukumu lake la msingi ni kuzalisha na kusambaza nishati ya umeme nchini.

(g) Sheria ya Ushuru wa Barabara na Mafuta, SURA 220

141. Mheshimiwa Spika, Napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Barabara na Mafuta, SURA 220 kwa kuongeza Ushuru wa Barabara na Mafuta kwa kiasi cha shilingi 100 kwa kila lita ya mafuta ya Petroli na Dizeli. Aidha, inapendekezwa pia kufanya marekebisho kwenye kifungu cha 4A cha Sheria ya Ushuru wa Barabara SURA, 220 kwa kuongeza kipengele ‘c’ kitakachoelekeza fedha zitakazokusanywa kutokana na ongezoko hili la ushuru wa barabara na mafuta la shilingi 100 kwa mafuta ya petroli na dizeli zitumike kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati ili kupata vyanzo vya uhakika kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Hatua hii inatarajia kuongeza Mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 381,826.8

(h) Sheria ya Mifumo ya Malipo ya Taifa, SURA 437 na Sheria ya Posta na Mawasiliano ya Kielektroniki, SURA 306

142. Mheshimiwa Spika, Benki Kuu ya Tanzania imeendelea kuchukua hatua mbalimbali ili kuongeza matumizi ya mifumo ya kielektroniki katika kufanya miamala. Hatua hizo ni pamoja na usasishaji wa Mifumo ya Malipo ya Taifa (upgrading), ikiwemo kukamilika na kuanza kutumika kwa Mfumo wa Malipo wa papo kwa papo (Tanzania Instant Payment System - TIPS), na usimamizi thabiti wa mifumo ya malipo nchini. Uboreshaji wa miundombinu hii ni hatua muhimu ya kufikia malengo ya ujumuishwaji wa wananchi wengi kwenye mfuomo rasmi wa fedha na pia kwa nchi yote kuelekea kwenye uchumi wa kidijitali. Kwa kuzingatia hayo, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Mifumo ya Malipo ya Taifa, 2015 kama ifuatavyo: -

i. Kufuta tozo kwa siku kwa kila laini ya simu kulingana na uwezo wa kuongeza salio kwa watumiaji ili kuchochea matumizi ya kielektroniki katika miamala mbalimbali.

(i) Sheria ya Uhamiaji, SURA 54

143. Mheshimiwa Spika, Kufanya marekebisho katika Sheria ya Uhamiaji Mfuko Mkuu kwa kutoa hati ya ukazi (Residence Permit Class B)

- Kupunguza tozo ya Malipo ya mbele(Premium) kutoka asilimia 0.5 ya thamani ya ardhni hadi asilimia 0.25;
- Kupunguza ada ya hati mlilki kutoka shilingi 50,000 kwa hati hadi shilingi 25,000 kwa hati;
- Kupunguza ada ya usajili wa hati kutoka asilimia 20 hadi asilimia 10;
- Kupunguza ada ya maombi ya hati kutoka shilingi 20,000 hadi shilingi 5,000;
- Kufuta ada ya mpango wa upimaji (Deed Plan) ambayo ilikuwa inatozwa shilingi 20,000; na
- Kurekebisha Sheria ya Ardhni, SURA 113 ili Mkurugenzi wa Halmashauri akasimwiwe kukumu na kukusanya Kodi ya Pango la Ardhni kwa niaba ya Wizara ya Ardhni. Aidha, asilimia 20 ya mapato hayo yatarejeshwa Halmashauri ili kuziwezesha katika ufuatilaji na ukusanyaji wa kodi hizo. Lengo la hatua hizi ni kupunguza gharama za upangaji, urasimishaji na umilikishaji wa ardhni nchini ili kuhamasisha eneo kubwa zaidi la nchi kupangwa, kurasimishwa na kumilikishwa kwa wananchi. Hatua hizi kwa pamoja zinatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 115,500.

(k) Sheria ya Madini, SURA 123

145. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Kifungu cha 90A (3) cha Sheria ya Madini, SURA 123 ili kutoa msamaha kwa vituo vya kusafisha madini (refinerines) wa kulipa ada ya ukaguzi ya asilimia 1. Lengo la hatua hii ni kuchochea kasi ya ukujaji wa sekta ndogo ya usafishaji madini nchini na kuvutia uwekezaji zaidi, kukuza ajira na kuongeza mapato ya Serikali.

(l) Sheria ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi, SURA 82

146. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi, SURA 82 kama ifuatavyo:

- Kupunguza kiwango cha tozo ya Ufundi Stadi kutoka asilimia 4 hadi asilimia 3.5. Lengo la marekebisho haya ni kuwapunguzia waajiri gharama za uendeshaji wa shughuli zao na kutimiza azma ya kupunguza tozo hizi hatua kwa hatua bila kuathiri mapato ya serikali kwa kiasi kikubwa. Hatua hii itapunguza Mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 58,889.7;
- Kufanya maboreesho ya Sheria ya Kuendeleza Ujuzi ili kuwazesha Waziri mwenye dhamana na fedha baada ya kushauriana na Waziri mwenye dhamana na Elimu kutoa Hati ya msamaha wa tozo ya ufundi stadi baada ya kujiridhisha kuwa msamaha husika ni kwa maslahi ya Taifa;
- Kurekebisha kifungu cha 15 cha Sheria ya Kuendeleza Ufundi Stadi, SURA 82, ili mgao wa mapato yotokanayo na tozo ya Ufundi Stadi uwe kama ifuatavyo: - theluthi moja (1/3) ya mapato itapelekwa katika Wizara mwenye dhamana ya Ajira; theluthi moja (1/3) ya mapato itapelekwa Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu, na theluthi moja (1/3) ya mapato itapelekwa VETA. Lengo la hatua hii ni kuwezesha utekezaji wa mipango ya mafunzo ya stadi za kazi yakiwemo mafunzo ya Uanagenzi na Tarakinishi.

(m) Sheria ya Magari ya Kigeni, SURA 84

147. Mheshimiwa Spika, Napendekeza kuendelea na utaratibu wa kutoa magari ya kigeni yaliyosajiliwa nje ya Tanzania viwango sawa na vile vinavyotzwa katika ukanda wa EAC, SADC na COMESA. Aidha, kando itabainika kuwa kuna nchi inatoza viwango vya juu ikilinganishwa na vile vya ukanda wa EAC, SADC na COMESA, viwango hivyo vitatumika katika kutoza magari yaliyosajiliwa katika nchi husika. Lengo la hatua hii ni kuleta usawa na kulinda maslahi ya nchi.

(n) Sheria ya Michezo ya Kubahatisha, SURA 41

148. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Michezo ya Kubahatisha kama ifuatavyo: i. Kuanzisha michezo ya meza isiyozidi miwili (2) katika maeneo yenye Mashine za Sloti Arobaini (Forty Machine Site). Lengo la hatua hii ni kuongeza ukusanyaji wa mapato yotokanayo na michezo ya kubahatisha kutoka kwenye uendeshaji wa Mashine Arobaini za Sloti. Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 4,223 kwa mwaka wa Fedha 2023/24; ii. Kuongeza tozo ya michezo ya kubahatisha kutoka shilingi 10,000 hadi Shilingi 30,000 kwa kila mashine ya Sloti kwenye maeneo ya baa (sehemu za kuuzia pombe). Hatua hii inatarajia kuongeza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 4,738 mwaka 2023/24; iii. Kuanzisha ada ya maombi ya shilingi 500,000 na ada ya leseni Kuu ya dola za Kimarekani 10,000 kwa mwaka kwenye mashine za Sloti kwenye maduka; ada ya maombi ya shilingi 500,000 na ada ya leseni Kuu ya dola za Kimarekani 10,000 kwa mwaka kwenye mashine za Sloti katika maeneo ya baa; (sehemu za kuuzia pombe); ada ya maombi ya shilingi 500,000 na ada ya leseni Kuu dola za Kimarekani 5,000 kwa mwaka kwenye mashine Arobaini za Sloti. Lengo la hatua hii ni kuweka utofauti kati ya shughuli za mashine za Sloti katika maeneo ya baa (sehemu za kuuzia pombe), maduka na udhhibiti bora wa michezo ya kubahatisha; na iv. Kupunguza kiwango cha kodi kutoka asilimia 25 hadi asilimia 18 kwenye mapato ghaflni ya michezo ya kubahatisha kwenye maeneo ya uendeshaji wa Mashine Arobaini za Sloti. Lengo la hatua hii ni kuleta usawa katika utozaji kodi katika michezo ya kubahatisha inayoshabiana.

149. Mheshimiwa Spika, Serikali itaufufua Mfuko wa Maendeleo ya Ardhni (Plot Development Revolving Fund) uliopo Wizara ya Ardhni. Nyumba na Maendeleo ya Makazi na kuweka utaratibu wa kuwekeza fedha ili kumarisha utekezaji wa majukumu ya Sekta ya Ardhni nchini ikiwemo kupanga, kupima na kumilikisha ardhni. Mfuko huu utasaidia kuongeza wananchi wenye mliki salama, kudhibiti makazi hotele, kupunguza migogoro ya ardhni, kuwawezesha wananchi kiuchumi na kuongeza wigo wa mapato.

(o) Sheria ya Usafirishaji Bidhaa Nje ya Nchi, SURA 196

150. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Usafirishaji Bidhaa Nje ya Nchi kwa kusamehe tozo ya asilimia 80 kwenye ngozi ghaflni zinazosafirishwa na wawekezaji waliopo kwenye Mamlaka ya Ukanda Maalum wa Uwekezaji nchini (EPZ) kwenda nje ya nchi. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama za uwekezaji ambapo kwa sasa gharama kubwa zinatumika katika kuharibu ngozi hizo kutokana na ukosefu wa soko hapa nchini.

(p) Sheria ya Forodha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki ya mwaka 2004

151. Mheshimiwa Spika, Napenda kukufahamisha kwamba, kikao cha Mawaziri wa Fedha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki cha Maandalizi ya Bajeti (EAC Pre-Budget Consultative Meeting of Ministers of Finance) kilichofanyika tarehe 12 Mei 2023 jijini Arusha, kilipendekeza kufanya marekebisho kwenye Sheria ya Usimamizi wa Forodha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya mwaka 2004 pamoja na Viwango vya Pamoja vya Ushuru wa Forodha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC-Common External Tariff) kwa mwaka wa Fedha 2023/24.

Mapendekezo hayo yanalenga kuongeza kasi ya kufufua uchumi, kuhimili na kukabiligi athari za mabadiliko ya tabianchi na kuimarisha Sekta za uzalishaji kwa ajili ya kuboresha maisha ya wananchi.

152. Mheshimiwa Spika, mapendekezo ya Mawaziri wa Fedha ya kufanya marekebisho kwenye Viwango vya Pamoja vya Ushuru wa Forodha yanahusisha hatua mpya na zinaoendelea ambazo zimekuwa zikitekezwa katika Mwaka wa Fedha 2022/23. Hatua hizo ni kama zifuatazo:

- Mapendekezo ya hatua mpya za Viwango vya Ushuru wa Forodha ni kama ifuatavyo: - a. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwenye karatasi za kutolea risiti za kielektroniki zinazotambuliwa kwa HS Code 4811.90.00 kwa mwaka mmoja. Aidha, wazalishaji wanaotumia bidhaa hii kama malighafi watapata unafuu wa ushuru wa forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha bidhaa hii pamoja na kutoa unafuu wa ushuru wa forodha kwenye viwanda vinavyotumia malighafi hii; b. Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka kiwango cha asilimia 50 hadi asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye vitenge vinavyotambuliwa kwa HS Codes 5208.51.10; 5208.52.10; 5209.51.10; 5210.51.10; 5211.51.10; 5212.15.10; 5212.25.10; 5513.41.10; na 5514.41.10. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwenye uagizaji wa vitenge ili kulinda walaji. Sambamba na hatua hii, uthaminishaji wa bidhaa hizi utakuwa dola za Kimarekani 0.4 kwa vitenge vya pamba na dola za Kimarekani 0.36 kwa vitenge vya polyester; c. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 25 au dola za Marekani 0.25 kwa kila mita moja kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwa mwaka mmoja kwenye vitamba vya pamba (cotton grey fabric) vinavyotambuliwa kwa HS Codes 5208.11.00; 5208.12.00; 5208.13.00; 5208.19.00; 5209.11.00; 5209.12.00; 5209.19.00; 5210.11.00; 5210.19.00; 5211.12.00; 5211.19.00; 5212.11.00; na 5212.21.00. Lengo la hatua hii ni kuchochea uzalishaji wa vitamba hivyo kwa kutumia pamba inayozalishwa hapa nchini pamoja na kuongeza ajira; d. Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka asilimia 25 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye kadi janjia (smart cards) zinazotambuliwa kwa HS Code 8523.52.00 zitakazolingwa nchini na Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA). Hatua hii inalenga kupunguza gharama za uingizaji wa kadi hizo ili kurahisisha upatikanaji wa vitambulisho vya Taifa kwa wananchi; e. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwenye kamba zinazotengenezwa kwa nyuzi zenye asili ya plastiki (Twine of other synthetic fibers) zinazotambuliwa kwa HS Code 5607.50.00 kwa mwaka mmoja. Lengo ni kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa mbadala hapa nchini pamoja na kuongeza ajira;

f. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 au dola za Marekani 2.0 kwa kila mita moja ya mraba (square meter) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 35 pekee kwa mwaka mmoja kwenye marumaru zinazotambuliwa kwa HS Codes 6907.21.00; 6907.22.00; na 6907.23.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha marumaru, pamoja na kudhibiti udanganyifu wa thamani halisi ya bidhaa hizo kutoka nje;

g. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 35 au dola za Marekani 350 kwa kila tani moja ya ujazo (Metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 35 pekee kwa mwaka mmoja kwenye misumari zinazotambuliwa kwa HS code 7317.00.00 (nails, tacks, drawing pins, corrugated nails, and staples other than those of heading 83.05). Hatua hii inalenga kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hizo nchini pamoja na kuongeza ajira; h. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kutoka asilimia 35, asilimia 25 au asilimia 10 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kuzalisha bidhaa mtaji (capital goods) zinazotumika viwandani zinazotambuliwa kwa headings 72.14; 72.15; 72.16; 32.08; 73.07; 83.11; 85.44; 68.06; 74.19; 72.08; 73.06; 73.12; 73.15; 73.18; 84.82; 84.83; 72.22; 73.04; 84.81; 84.84; 7325; 40.10; na 76.06. Hatua hii inalenga kutoa unafuu kwa wazalishaji wa bidhaa mtaji hapa nchini ili bidhaa hizo zizewe kupatikana kwa unafuu kwa viwanda vya ndani pamoja na kuchochea uwekezaji wa kuzalisha bidhaa hizo hapa nchini;

i. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 au dola za Marekani 200 kwa kila tani moja ya ujazo (Metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye malighafi za kutengeneza bidhaa za waya za chuma zinazotambuliwa kwa HS Codes 7213.91.10; na 7213.91.90. Hatua hii inalenga kutoa unafuu kwa wazalishaji wa bidhaa za waya za chuma ndani ya Jumuiya pamoja na kuongeza ajira; j. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi aina ya base oli inayotambuliwa kwa HS Code 2710.19.59 inayotumika kutengeneza vilainishi (lubricants). Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa wazalishaji wa vilainishi ndani ya Jumuiya; k. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 au asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengeneza wiring harnesses za vyombo vya moto zinazotambuliwa kwa HS Codes 8538.90.00; 4016.99.00; 8205.59.00; 8536.10.00; 8536.69.00; 8536.90.00; 8547.20.00; 3926.90.90; 3917.32.00; na 8544.30.00. Hatua hii inalenga kutoa unafuu kwa wazalishaji pamoja na kuchochea uwekezaji katika uzalishaji wa bidhaa hizo nchini;

l. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 35, asilimia 25 au asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengeneza rejeta (radiators) za vyombo vya moto zinazotambuliwa kwa HS Codes 7409.11.00; 7409.19.00; 7410.11.00; 7410.12.00; 7409.21.00; 8001.10.00; 3810.90.00. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu pamoja na kuchochea uwekezaji katika uzalishaji wa bidhaa hiyo hapa nchini; m. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 10 au asilimia 25 kwenye viatu, nafaka na mbugombugo kama vile matango na Macadamia, Wanyama hai kama vile mbuzi, ngombe na kondoo, majeneza, samaki, mihogo na asali zinazotambuliwa kwa HS Codes 0714.10.00 na Chapter 3. Lengo la hatua hii ni kulinda wazalishaji wa bidhaa hizo kwa kuwa zinapatikana kwa wingi ndani ya Jumuiya; n. Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka asilimia 25 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye mabasi ya abiria yanayotambuliwa kwa HS Codes 8702.10.99 na 8702.20.99 yanayoingizwa nchini kwa ajili ya mradi wa mabasi yaendayo haraka. Hatua hii inalenga kupunguza gharama za uingizaji wa mabasi hayo

ili kurahisisha huduma ya usafiri kwa wananchi;

o. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya kiwango cha asilimia 100 au dola za Marekani 460 kwa kila tani moja ya ujazo kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwa mwaka mmoja kwenye sukari ya matumizi ya kawaida (consumption sugar) inayotambuliwa kwa HS Code 1701.14.90 inayoagizwa kutoka nje ya nchi kwa vibali maalum kwa lengo la kuziba pengo (gap) la uzalishaji hapa nchini; p. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kufanya marekebisho kwenye Kipengele cha 27 cha sehemu B ya Jedwali la Tanaka Sheria ya Usimamizi wa Forodha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki ya mwaka 2004 ili kutanua wigo wa msamaha kwenye "Biogas Digesters" zinazotengenezwa na malighafi nyingine mbali na plastiki;

q. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kubadilisha muundo wa Heading 17.01 kwa kuongeza subheading 1701.99.20 ili kukidhi hitaji la kuwa na bidhaa inayojitegemea ambayo ni sukari isiyokuwa nyeupe kwa ajili ya matumizi ya viwandani;

r. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kubadilisha muundo wa Heading 76.12 ili kuoanisha na muundo wa Heading 73.10 kwa kuongeza subheading 7612.90.10 itakayotozwa ushuru wa forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 25. Lengo ni kutoa unafuu kwenye mikebe ya kuhifadhia viuatilifu (Aerosol cans) vinavyotengenezwa kwa base metal.

s. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 0 au asilimia 10 kwenye waya za chuma zinazotambuliwa kwa Heading 72.17. Aidha, wazalishaji wanaotumia bidhaa hii kama malighafi watapata unafuu wa ushuruwa forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 au asilimia 10 badala ya asilimia 25 kulingana na aina ya bidhaa wanavyozalisha. Lengo la hatua hii ni kuwianisha na viwango vya ushuru wa forodha vinavyotozwa kwenye Heading 72.13 pamoja na kutoa unafuu wa ushuru wa forodha kwenye viwanda vinavyotumia malighafi hii;

t. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kugawanya (split) HS Code 8703.80.00 ili kuwezesha waunganishaji (assemblies) wa magari yanayotumia nishati ya umeme nchini kuingiza magari ambayo hayaunganishwa (unassembled) kwa ushuru wa forodha wa asilimia 0. Hatua hii inalenga kutoa unafuu ili kuhamasisha uwekezaji katika uunganishaji wa magari hayo nchini;

ii. Mapendekezo ya kuendelea na utekezaji wa Viwango vya Ushuru wa Forodha vya mwaka 2022/23 ni kama ifuatavyo: a. Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 au asilimia 10 kwenye malighafi zinazotumika kuzalisha vifaa maalum vinavyotumika katika kupambana na ugonjwa wa homa kali ya mapafu (UVIKO-19) vikiwemo Barakoa (Masks), kipukusi (sanitizer), mashine za kusaidia kupumua (ventilators), na mavazi maalum ya kujikinga yanayotumiwa na madaktari na wahudumu wa afya (PPE). Hatua hii inalenga kutoa unafuu kwa wazalishaji wa vifaa hivyo ndani ya Jumuiya ili kuongeza kasi katika kupambana na ugonjwa huo;

b. Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka asilimia 10 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye mashine za kielektroniki zinazotumika kukusanya mapato ya Serikali (Cash registers, Electronic Fiscal Device (EFD) Machines and Point of Sale (POS) machines) zinazotambuliwa kwa HS Codes 8470.50.00 na 8470.90.00. Lengo la hatua hii ni kuhamasisha matumizi ya vifaa hivi katika kuhasibu mapato ya Serikali; c. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vinavyotumiwa na wazalishaji wa maziwa kwa joto la juu yanayodumu kwa muda mrefu (UHT Milk) vinavyotambuliwa kwa HS Code 4819.50.00. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa wazalishaji wa maziwa hapa nchini;

d. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye vifuniko vya chupa za mvinyo (corks and stoppers) vinavyotambuliwa kwa HS Code 4503.10.00. Hatua hii inalenga kuwapunguzia gharama wazalishaji wa mvinyo ili kuhamasisha na kuendeleza kilimo cha zao la zibabu nchini pamoja na kuongeza ajira; e. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye ungu wa kakao unaoingizwa kutoka nje unaotambuliwa kwa HS Code 1805.00.00. Lengo la hatua hii ni kuhamasisha kilimo cha zao la kakao nchini pamoja na kuongeza mapato ya Serikali;

f. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vya kuhifadhia kahawa inayotambuliwa kwa HS codes 7310.21.00; 6305.10.00; 3923.50.10; 3923.50.90 na 3920.30.90 vinavyotumiwa na viwanda vya kusaga kahawa nchini. Hatua hii inalenga kuongeza thamani kwenye zao la kahawa na kutoa unafuu wa gharama kwenye viwanda vinavyosaga kahawa hapa nchini; g. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vya kuhifadhia korosho vinavyotambuliwa kwa HS code 3923.21.00. Hatua hii inalenga kuongeza thamani kwenye zao la korosho na kupiva unafuu wa gharama viwanda vinavyochakata korosho hapa nchini;

h. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vya kuhifadhia pamba (cotton lint) vinavyotambuliwa kwa HS codes 3920.30.90; 6305.39.00 na 7217.90.00. Hatua hii inalenga kuvutia uwekezaji ili kuongeza thamani ya zao la pamba nchini; i. Nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 au asilimia 25 kwenye malighafi za kutengeneza tauko za watoto (Baby Diapers) zinazotambuliwa kwa HS code 3506.91.00 Hot Melt Adhesive; PE film HS Code 3920.10.90, Empty bag for Baby Diapers HS Code 6305.33.00, Plastic cask HS Code 3926.90.90; Super Absorbent Polymer HS Code 3906.90.00, Wet strength paper HS Code 4803.00.00, Non-woven HS Code 5603.11.00, Polyethylene laminated Nonwovens HS Code 5903.90.00, Spandex HS Code 5402.44.00 na Dust free paper HS Code 4803.00.00. Hatua hii inalenga kutoa unafuu wa gharama za uzalishaji na kuongeza ajira; j. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vya mbegu vinavyotambuliwa kwa HS codes 3923.29.00; 6305.10.00; 4819.40.00; 7310.29.90; 6305.33.00; 6305.20.00; 6304.91.90 na 7607.19.90. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa wazalishaji wa mbegu hapa nchini;

k. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 10 au dola za Marekani 125 kwa kila tani moja ya ujazo (Metric ton) kwenye bidhaa za chuma kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya ushuru wa asilimia 10 pekee kwa mwaka mmoja. Bidhaa hizo ni "Flat - rolled

products of iron or Non-alloy steel and other alloy steel." Bidhaa hizi zinatambuliwa kwa HS Codes 7209.16.00; 7209.17.00; 7209.18.00; 7209.26.00; 7209.27.00; 7209.28.00; 7209.90.00; 7211.23.00.0;

7211.90.00; 7225.50.0 na 7226.92.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani vinavyozalisha bidhaa hizo pamoja na kukuza ajira; l. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 25 au dola za Marekani 250 kwa kila tani moja ya ujazo (metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya ushuru wa asilimia 25 au dola za Marekani 200 kwa kila tani moja ya ujazo (metric ton) kwa mwaka mmoja kwenye bidhaa za mabati zinazotambuliwa kwa HS codes 7210.30.00; 7210.49.00; 7210.61.00; 7210.69.00; 7210.70.00; 7210.90.00; na 7212.30.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani, kuongeza ajira pamoja na mapato ya Serikali;

m. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 au dola za Marekani 250 kwa kila tani moja ya ujazo (Metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye bidhaa za mabati zinazotambuliwa kwa HS Code 7212.60.00 badala ya ushuru wa asilimia 10 pekee kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani, kuongeza ajira pamoja na mapato ya Serikali;

n. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 250 badala ya kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 200 kwa kila tani moja ya ujazo (metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye bidhaa za chuma (Iron and Steel reinforcement bars and hollow profile) kwa mwaka mmoja. Hatua hii inahusu bidhaa zinazotambuliwa kwa HS Codes 7213.10.00; 7213.20.00; 7213.99.00; 7306.30.00; 7306.50.00; 7306.61.00; 7306.69.00; na 7306.90.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha nondo hapa nchini, kuongeza ajira pamoja na mapato ya Serikali; o. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 au dola za Marekani 250 kwa kila tani moja ya ujazo (metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya kiwango cha asilimia 10 kwenye bidhaa za chuma (Flat-rolled products of other alloy steel, of a width of 800 mm or more) zinazotambuliwa kwa HS Codes 7225.91.00; 7225.92.00; na 7225.99.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha nondo hapa nchini, kuongeza ajira Serikali, pamoja na mapato ya p. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye fito za plastiki zijiulikanazo kama PVC Profiles zinazotambuliwa kwa HS Codes 3916.10.00; 3916.20.00; na 3916.90.00 zinazotumika kutengeneza fremu za milango, madirisha. Lengo la hatua hii ni kuongeza mapato ya Serikali;

q. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye karatasi zinazotambuliwa kwa HS code 4804.29.00. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha karatasi hizo hapa nchini;

r. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye ngano inayotambuliwa kwa HS Codes 1001.99.10 na 1001.99.90. Lengo la hatua hii ni kupunguza gharama kwa Viwanda vinavyozalisha unga wa ngano;

s. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye bidhaa ijulikanayo kama "Printed Aluminium Barrier Laminates" (ABL) inayotambuliwa kwa HS Code 3920.10.00 ambayo hutumika kama malighafi ya kutengeneza vifungashio vya dawa ya meno. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu wa gharama kwa viwanda vinavyozalisha dawa ya meno nchini; t. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi ya kutengeneza sabuni ijulikanayo kama RBD Palm Stearin zinazotambuliwa kwa HS Code 1511.90.40 kwa viwanda vinavyotengeneza sabuni nchini. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa viwanda vya kuzalisha sabuni nchini; u. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 25 au dola za Marekani 1.35 kwa kila kilo moja ya viberiti (safety match boxes) vinavyotambuliwa kwenye HS code 3605.00.00 kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 25 pekee kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha viberiti nchini dhidi ya bidhaa zenye ruzuku kutoka nje na hivyo kuwa na ushidiani sawa katika soko;

v. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 60 badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye maji ya kunywa (mineral water) yanayotambuliwa kwa HS code 2201.10.00. Hatua hii inalenga kulinda viwanda vinavyozalisha maji ya kunywa nchini;

w. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 10 badala ya asilimia 0 kwenye Gypsum Powder inayotambuliwa kwa HS Code 2520.20.00 kwa mwaka mmoja. Lengo la hatua hii ni kulinda wazalishaji wa Gypsum Powder nchini;

x. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 35 badala ya asilimia 35 au dola za Marekani 0.40 kwa kilo moja kutegemea kiwango kipi kikubwa kwa mwaka mmoja kwenye mitumba inayotambuliwa kwa HS Codes 6309.00.10; 6309.00.20; na 6309.00.90 inayoingia kutoka nje. Hatua hii inalenga kutoa unafuu kwa watumiaji wa bidhaa hii hapa nchini;

y. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwenye malighafi, vipuri na mashine vinavyotumika katika kutengeneza viatu vya ngozi na nguo. Lengo la hatua hii ni kuhamasisha ukujaji wa sekta ya nguo na viatu vya ngozi nchini;

z. Kutoza ushuru wa Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye matairi mpya ya pikipiki (new pneumatic tyres of rubber) yanayotambuliwa kwa HS Code 4011.40.00. Lengo la hatua ni kuhamasisha uzalishaji wa matairi hayo nchini kwa kuwa kina malighafi za kutosha; aa. Kupunguza Ushuru wa Forodha kutoka asilimia 25 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye mikebe ya kubeeba maziwa (milk cans) inayotambuliwa kwa HS Codes 7310.10.00 na 7310.29.90. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu wa vifungashio vya kuhifadhia maziwa ili kuwalinda walaji nchini; bb. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa ut

16 Nipashe

Ijumaa Aprili 17, 2013

tumbaku nchini:
ff. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango asilimia 0 badala asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye vifungashio vya chai
illyochakatwa vinavyotambulika k wa a HS Codes 4819.20.90, 5407.44.00 na 3923.29.00.
Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa wachakataji wa chai (tea blenders) nchini;

gg. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango asilimia 10 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwa waunganishaji wa pikipiki za matairi matatu bila kujumuisha fremu ili ziwewe kutengenezwa na kuunganishwa hapa nchini (CKD for three-wheel motorcycles excluding chassis and its components) zinatotambulika kwa HS Code 8704.21.90.
Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa waunganishaji wa pikipiki hizo nchini ili kurahisisha usafirishaji wa mizigo;

hh. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango asilimia 0 badala ya asilimia 25 au asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengenea mbombaba ya plastiki (glass reinforced plastic pipes) zinatotambulika kwa HS Codes 3920.61.10, 7019.39.00, 7019.31.00, 6006.90.00, 7019.12.00, 3920.10.10, 4016.93.00, na 3907.91.00.
Lengo lahatua hii ni kutoa unafuu kwa watengenezaji wa mbombaba hivo nchini ili kupunguza gharama za uzalishaji na kuwezesha ujenzi wa miundombinu ya maji;

ii.Nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zimekubaliana kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 10 badala ya asilimia 100 au dola za Marekani 460 kwa kila tani moja ya ujazo (metric tone) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye sukari ya matumizi ya vitakochokuwa (sugar for industrial use) inayotambulika kwa HS Codes 1701.99.10 na 1701.99.20.
Lengo la hatua hii ni kuwezesha na kutoa unafuu kwenye viwanda vinavyotumia bidhaa hii kama malighafi;

jj. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 10 au dola za Marekani 125 kwa kila tani moja (Metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye bidhaa za chuma na mabati zinatotambulika kwa HS Code 7212.20.00; na 7226.99.00 kwa mwaka mmoja badala ya ushuru wa asilimia 10 pekee.
Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vya ndani, kuongeza ajira pamoja na mapato ya Serikali;
kk. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 35 badala ya asilimia 25 kwa mwaka mmoja kwenye tauzoza watoto (Baby Diapers) zinatotumbulikakwa HS code 9619.00.90.
Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hii nchini, kuongeza ajira pamoja na mapato ya Serikali;
ll.Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 25 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye nyuzi za pamba (cotton yarn) zinatotambulika kwa Headings 52.05, 52.06 na 52.07 isipokuwa nyuzi za pamba zinatotambulika kwa HS Code 5205.23.00.
Lengo la hatua ni kulinda viwanda vinavyozalisha bidhaa hivi na kuongeza thamani ya zao la pamba (value addition) nchini;
mm. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 35 badala ya asilimia 25 kwenye bidhaa za mbogamboga na matunda zinatotambulika kwa HS code 0604.20.00; 0604.90.00; 0808.10.00; 0808.30.00 kwa mwaka mmoja. Hatua hii inalenga kilinda wazalishaji wa bidhaa za mbogamboga na matunda hapa nchini;

nn. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kwa kiwango cha asilimia 0 badala ya asilimia 10 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengenea viongeza ladha kwenye vyakula na vinywaji (food flavors) zinatotambulika kwa HS Code 1901.90.10; 3302.10.00; na 3505.10.00.
Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa watengenezaji wa bidhaa hizo nchini;

oo. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kutoka asilimia 25 au asilimia 10 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye karatasi zinatotambulika kwa HS Codes 4804.39.00; 4805.11.00; 4805.19.00; 4805.24.00; 4805.25.00; zinatotumika kama malighafi ya kutengenea vifungashio aina ya maboksi (corrugated boxes).
Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa wazalishaji wa vifungashio hivyo hapa nchini ili wananchi waweze kuvipata kwa urahisi na kwa bei nafuu;

pp.Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwautaratibu wa Duty Remission kutokaasilimia 10 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye malighafi zakutengenea vioo vizito (toughened glass) zinatotambulika kwa HS Codes 7005.10.00; 7005.21.00; 7005.29.00; na 7005.30.00.
Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa watengenezaji wa vioo hivyo nchini;

qq. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kutokaasilimia 35 hadi asilimia 10 kwa

mwaka mmoja kwenye malighafi za kutengenea sabuni (toilet soap) zinatotambulika kwa HS Code

3401.20.10.
Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa wazalishaji wa sabuni nchini, kuongeza ajira na mapato ya Serikali;

rr. Kutoa unafuu wa Ushuru wa Forodha kwa utaratibu wa Duty Remission kutoka asilimia 25 au asilimia 10 hadi asilimia 0 kwa mwaka mmoja kwenye 7217.20.00; 7907.00.00; 7312.10.00; na 2712.10.00.
Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu kwa watengenezaji wa nyaya hizo pamoja na kuvutia uwekezaji nchini;

ss. Kutoza Ushuru wa Forodha kwa kiwango cha asilimia 10 kwa mwaka mmoja badala ya asilimia 0 kwenye mafuta ghafl ya soya, karanga, nazi, mnyonyo, mahindi n.k yanayotambulika kwa HS codes 1507.10.00; 1508.10.00; 1513.11.00; 1513.21.00; 1514.11.00; 1514.91.00; na 1515.11.00.
Lengo la hatua hii ni kuoanisha viwango vya mafuta haya ghafl vifanane na viwango vya mafuta ghafl ya alizeti, pamba na mafuta ghafl mengineyo ambayo viwango vyake ni asilimia 10.
Aidha, hatua hii pia inalenga kulinda na kuhamasisha uzalishaji wa mbegu za mafuta ya kula nchini, kuongeza ajira pamoja na kulinda fedha za kigeni zinatotumika kuagiza mafuta hayo nje ya nchi;

tt. Kutoza Ushuru wa Forodha wa asilimia 25 au dola za Marekani 500 kwa kila tani moja ya ujazo (Metric ton) kutegemea kiwango kitakachokuwa kikubwa badala ya asilimia 35 kwa mwaka mmoja kwenye mafuta ya kula yaliyochakatwa kwa kiwango cha mwisho (refined) yanayotambulika kwa HS codes 1507.90.00; 1508.90.00; 1509; 1510.10.00; 1510.90.00; 1511.90.30; 1511.90.90; 1512.19.00; 1512.29.00; 1513.19.00; 1513.29.00; 1514.19.00; 1514.99.00; 1515.19.00; 1515.29.00; 1515.50.00; na 1515.90.00.
Lengo la hatua hii ni kulinda viwanda na kuhamasisha uchakataji wa mbegu na mafuta ghafl yaliyoingizwa nchini ili kuongeza thamani ya bidhaa (value addition), kukuza ajira, pamoja na kuongeza mapato ya Serikali; Hatua hizi kwa ujumla wake zinatarajywa kupunguza mapato ya Serikali kwa kiasi cha shilingi milioni 1,258.3

(q) Maboresho ya Ada na Tozo mbalimbali za Taasisi za Serikali pamoja na Utekezaji wa Mpango wa Kuboresha Mazingira ya Kufanya Biashara (Blueprint)

153. Mheshimiwa Spika, Napendekeza kufanya maboresho ya kurekebisha, kuanzisha, kufuta au kupunguza ada na tozo mbalimbali zinatozwa na Wizara, Idara na Taasisi zinazojitegemea ili kuleta usimamizi bora wa sekta mbalimbali na kuboresha mazingira ya biashara nchini. Hatua hizi pia ni moja ya sehemu ya mwendelezo wa utekezaji wa Mpango wa Kuboresha Mfumo wa Udhidiiti wa Biashara (Blueprint for Regulatory Reforms to Improve the Business Environment). Marekebisho hayo ni kama ifuatavyo:

i. Wizara ya Uwekezaji Viwanda na

Biashara. Kufuta adhabu ya asilimia 15 ya thamani ya bidhaa inayotozwa na Shirika la Vivwango Tanzania kwa bidhaa zinazoingia nchini bila ya kuwa na cheti cha uthibitisho wa ukaguzi wa ubora (Certificate of Conformity

- COC). Aidha, bidhaa hizo zisizo za Cheti cha uthibitisho wa ubora zitafanyiwa ukaguzi wa ubora zinapofika nchini na kulipiwa gharama za ukaguzi pekee.

ii. Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi

Kufanya marekebisho kwenye tozo za uwekaji wa miundombinu kwenye hifadhi ya barabara (Right of Way) kwa kupunguza ada ya awali (initial fee) za usimikaji wa nyaya za mawasiliano kutoka dola za Kimarekani 1,000 kwa Kilomita hadi dola za Kimarekani 200 kwa kilomita; na ada ya mwaka (annual fee) kwa kutoka dola za Kimarekani 1,000 kwa kilomita hadi dola za Kimarekani 100 kwa kilomita. Lengo la hatua hii ni kufanikisha malengo ya kusambaza miundombinu ya mawasiliano kutoka Mkoani kwenda Wilayani na kutoka Wilayani kwenda kwa wateja na hivyo kuwezesha upatikanaji wa huduma za mawasiliano zilizo bora;

iii. Wizara ya Mambo ya Ndani

Kufanya marekebisho ya ada na tozo mbalimbali kama ifuatavyo:
a. Kuongeza tozo ya hati ya tabia njema kwa Wageni kutoka dola za Kimarekani 25 hadi dola za kimarekani 50;

b. Kuongeza tozo ya hati ya tabia njema kwa Wakazi kutoka Sh. 2,000 hadi Sh. 10,000;

c. Kuongeza tozo ya gharama ya uchunguzi wa hati zinazobishaniwa kutoka Sh. 50,000 hadi Sh. 75,000;

d. Kuongeza tozo ya ada ya upotevu wa mali kutoka Shilingi 500.00 hadi Shilingi 1,000.00;
e. Kutoza ada ya Shilingi 10,000.00 ya uchunguzi wa leseni za uderewa kwa madereva kutoka nchi za kigeni wanaokuja kufanya kazi hapa nchini/walioajiriwa na makampuni yaliyopo nchini. Lengo ni kujua uhalali wao katika umiliki wa leseni hizo pamoja na kuongeza mapato ya Serikali;

f. Kuongeza adaya ikibali cha kuhifadhi silaha katika maghala binafsi kutoka Shilingi. 1,000,000 hadi Shilingi 1,500,000 kwa mwaka;
g. Kuongeza ada ya usajili wa mkufunzi mpya wa shule ya uderewa kutoka Shilingi 10,000.00 hadi Shilingi 20,000.00; na
h. Kuongeza ada ya kuuhisha umiliki wa silaha za moto za kiraia kama ifuatavyo:-(i) Bastola (Pistol) kutokashilingi 70,000 hadi shilingi 100,000; (ii) Bunduki (Shotgun) kutoka Shilingi 35,000 hadi shilingi 50,000 (iii) Gobole (Muzzle loading gun) kutoka shilingi

35,000 hadi shilingi 50,000; (iv) Bunduki (Rifle) kutoka shilingi 35,000 hadi shilingi 50,000 na (v) na silaha nyingine za moto kutoka shilingi 35,000 hadi shilingi 50,000. Vivwango vilivyopo sasa havijauhishwa kwa mda yaani miaka 8 hadi 20, hivyo vimepitwa na wakati.
iv. Wizara ya Maliasili na Utalii
Kufanya marekebisho ya ada na tozo mbalimbali kwenye sekta ya utalii kama ifuatavyo:

a. Kufuta ada ya kupanga na kurudia kupanga (grading and regrading) huduma za malazi zilizo nje na ndani ya maeneo ya hifadhi;
b. Kupunguza viwango vya Ada ya leseni ya biashara ya utalii katika humba za malazi zinazomilikiwa na Watanzania kutoka dola za kimarekani 2,500 hadi dola za kimarekani 1,500 kwa hoteli za nyota tano; dola za kimarekani 2,000 hadi dola za kimarekani 1,000 kwa hoteli za nyota nme; dola za kimarekani 1,500 hadi dola za kimarekani 500 kwa hoteli za nyota tato; dola za kimarekani 1,300 hadi dola za kimarekani 300 kwa hoteli za nyota mbili; na kutoka dola za kimarekani 1,000 hadi dola za kimarekani 200 kwa hoteli za nyota 1; na
c. Kupunguza Ada ya Leseni ya Utalii kwa huduma za malazi ambazo hazijakaguliwa na kupungwa katika viwango vya ubora (ungraded accommodation) nje ya maeneo ya hifadhi kutoka dola za kimarekani 1000 hadi dola za kimarekani 300; humba ya malazi zinazopatikana katika makazi ya mtoa huduma (hostestay) kutoka dola za Kimarekani 400 hadi dola za kimarekani 100; na hosteli kutoka dola za kimarekani 400 hadi dola za kimarekani 200. Hatua hizi kwa pamoja zinalenga kupunguza gharama za uendeshaji na kuvutia uwekezaji kwenye Sekta ya Utalii.

v. Wizara ya Mifugo na Uvuvi
Kufanya marekebisho ya tozo mbalimbali kwenye Sekta ya Mifugo kama iliyoanishwa kwenye Kiambatisho Namba 10;
b. Sekta ya Uvuvi
Kufanya marekebisho ya tozo mbalimbali kwenye Sekta ya Uvuvi kama iliyoanishwa kwenye Jedwali Na. 2;

Aidha, napendekeza kuanzisha utaratibu wa kutoa vibali vya uagizaji wa mafuta ghafl ya kula (Crude oil na Semi refined) baada ya kupata uthibitisho wa uzalishaji na uchakataji wa bidhaa bakaa (by-products). Waziri mwenye dhamana ya Kilimo, Fedha na Viwanda watewaka utaratibu wa kupata vibali hivyo.

vii. Wizara ya Utamaduni, Sanaa na Michezo
Kufanya maboresho kwa kuanza kutoza tozo ya asilimia 1.5 kwenye vinyl, Mini Disc, Compact Disc, DVD na SD Memory. Hivi ni kutoa vifaa vinavyotumika kuzalisha, kusambaza, kuduruftu na kutunza kazi za Sanaa, uandishi na ubunifu mwingine kama vile muziki, filamu, vitabu, picha na aina nyingine za kazi za ubunifu.

viii. Wakala wa Usajili, Ufilisi na Udhamini (RITA)
Kufanya marekebisho ya tozo mbalimbali kwenye Sekta ya usajili, ufilisi na udhamini kama iliyoanishwa kwenye Kiambatisho Namba 11;

ix. Wakala wa Mbolea Tanzania (TFRA) Kuanzisha ada za Maabara katika uchambuzi wa mbolea kama iliyoanishwa kwenye Kiambatisho Namba 12; na

x. Wakala wa Usalama na Afya Mahali pa Kazi (OSHA) Kufuta ada ya ukaguzi ya shilingi 200,000 ya Ufungaji wa Gesi kwa kila kituo. Lengo la hatua hii ni kuonecha mazingira wezeshi ya biashara nchini hususan katika maeuho ya vituo vya gesi.

154. Mheshimiwa Spika, pamoja na maboresho ya sheria mbalimbali yaliyofanywa na Serikali ili kuboresha mazingira ya uwekezaji na biashara kwa kupunguza mwingiliano wa majukumu baina ya taasisi mbalimbali za udhibiti nchini na kufuta/kupunguza ada na tozo kero, bado kumekuwa na changamoto ya taasisi nyingi za udhibiti zinazosimamia sekta mbalimbali

kuongeza kero za ufanyaji biashara na uwekezaji kutokana na ada, tozo na adhabu mbalimbali wananazotoza, kaguzi nyingi na zisizokuwa na tija. Ili kuondoa kero hizo, Serikali inakusudia kuanzisha mfumo wa pamoja wa ukusanyaji wa ada, tozo na adhabu za taasisi za udhibiti (Single Window Payment System) na kuweka utaratibu kwa taasisi hizo kufanya kaguzi kwa namna ambayo haiteti usumbufu na bila kuathiri majukumu ya msingi yanayofanywa na taasisi husika.

(r) Marekebisho madogo madogo katika baadhi ya Sheria za Kodi na Sheria nyingine mbalimbali.

155. Mheshimiwa Spika, napendekeza kufanya marekebisho mengine madogo madogo yasiyo ya kisera katika sheria mbalimbali za kodi pamoja na sheria nyingine ili ziwe sanaari na azma ya kurahisisha utekezaji wake. Marekebisho hivyo yataainishwa katika Muswada wa Sheria ya Fedha ya mwaka 2023 na Matangazo ya Serikali (Government Notices).

(s) Tarehe ya Kuanza Kutekeleza Hatua Mpya za Kodi.

156. Mheshimiwa Spika, hatua hizi za kikodi zinazopendekezwa zitaanza kutekelezwa tarehe 1 Julai, 2023, isipokuwa pale itakapoelezwa vingineyo.

VII. SURA YA BAJETI KWA MWAKA 2023/24

157. Mheshimiwa Spika, Sura ya Bajeti kwa mwaka wa fedha 2023/24

inaonesha kuwa jumla ya shilingi trilioni 44.39 zinatarajwa kukusanywa na kutumika. Jumla ya mapato ya ndani yanatarajwa kuwa shilingi trilioni 31.38, sawa na asilimia 70.7 ya bajeti yote. Kati ya mapato hayo, mapato yatakayokusanywa na Mamlaka ya Mapato Tanzania yanakadiriwa kuwa shilingi trilioni 26.73 na mapato yasiyo ya kodi (Wizara, Idara, Taasisi na Mamlaka za Serikali za Mitaa) yanakadiriwa kuwa shilingi trilioni 4.66.

158. Mheshimiwa Spika, misaada na mikopo nafuu kutoka kwa Washirika wa Maendeleo inatarajwa kuwa shilingi trilioni 5.47. Aidha, Serikali inatarajia kukopa shilingi trilioni 5.44 kutoka soko la ndani ambapo shilingi trilioni 3.54 ni kwa ajili ya kulipia hatifungwa na dhamana za Serikali zinazoiva na kiasi cha shilingi trilioni 1.90 ni kwa ajili ya kugharamia miradi ya maendeleo. Vilevile, Serikali inatarajia kukopa shilingi trilioni 2.10 kutoka soko la nje kwa masharti ya kibashara kwa lengo la kuongeza kasi ya utekezaji wa miradi ya maendeleo.

159. Mheshimiwa Spika, katika mwakawa fedha 2023/24, Serikali inapanga kutumia jumla ya shilingi trilioni 44.39 kwa matumizi ya kawaida na maendeleo. Kati ya kiasi hicho, shilingi trilioni 30.31 zimetengwa kwa ajili ya matumizi ya kawaida, ikijumuisha: shilingi trilioni 12.77 kwa ajili ya ulipaji wa deni la Serikali na gharama nyingine za Mfuko Mkuu; shilingi trilioni 10.88 kwa ajili ya mishahara ikiwemo nyongeza ya mshahara, upandishaji wa madaraja na ajira mpya; na shilingi trilioni 1.14 ni ruzuku ya maendeleo kwa ajili ya kugharamia elimu vingi na sekondari bila ada pamoja na mikopo ya wanafunzi elimu ya juu; shilingi trilioni 5.52 ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC). Aidha, matumizi ya maendeleo yanatarajywa kuwa shilingi trilioni 14.08. Kiasi hicho kinajumuisha gharama za utekezaji wa miradi mbalimbali katika ngazi ya Serikali Kuu na Mamlaka za Serikali za Mitaa.

160. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia mfumo wa bajeti kama nilivyoeleza hapo awali, sura ya bajeti kwa mwaka wa fedha 2023/24 ni kama inavyoonekana katika Jedwali Na.4 na mgwanayo wa bajeti kisetka ni Jedwali Na. 5.

Vihatarishi ya Utekezaji wa Bajeti

161. Mheshimiwa Spika, utekezaji wa Bajeti ya Serikali ya mwaka wa fedha 2023/24 unaweza kuathirwa na vihatarishi mbalimbali ikiwemo: mabadiliko ya kiwango cha mfumuko wa bei; mabadiliko ya viwango vya kubadili fedha na bida katika masoko ya fedha ndani na nje ya nchi; madeni sanjari; na mabadiliko ya sera za kibajeti, misaada na mikopo. Vihatarishi vingine ni pamoja na: mabadiliko ya tabianchi; na majanga asilia kama vile matetemeko ya ardhi na magonjwa ya mlipuko.

162. Mheshimiwa Spika, athari zinazoweza kujitokeza endapo vihatarishi vya mwenendo wa uchumi jumla na utekezaji wa bajeti vitatokea ni pamoja na: kuongezeka kwa nakisi ya bajeti; kutokufikiwa kwa lengo la kukabiliana na vihatarishi vinavyoweza kujitokeza, ikiwa ni pamoja na: kusimamia miongozo ya kubaini vihatarishi serikalini katika utekezaji wa mipango, mikakati na sera mbalimbali; kuimarisha ulinzi, usalama na utawala bora; kuimarisha mikakati ya Serikali katika kuongeza mapato; kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji; kuongeza uzalishaji pamoja na uzaji wa bidhaa na huduma nje ya nchi; kuimarisha usimamizi na udhibiti wa matumizi ya Serikali; kusimamia sera za fedha na bajeti kwa weledi; na kuimarisha ushirikiano kati ya Serikali na nchi rafiki pamoja na Washirika wa Maendeleo.

VIII. HITIMISHO

164. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, itaendelea kutekeleza ulinzi ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2020 inayosisitiza: mapinduzi wa khamu ya maendeleo ya watu; upatikanaji wa huduma bora za jamii; uwepo wa utawala bora, utawala wa sheria na demokrasia; pamoja na kuimarisha ushirikiano wa kikanda na kimataifa, hususan katika diplomasia ya siasa na uchumi.

165. Mheshimiwa Spika, Bajeti ya mwaka wa fedha 2023/24, itaendeleza juhudi za Serikali katika utekezaji wa Dira ya Maendeleo ya Taifa

2025 na Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22 - 2025/26. Katika kufikia malengo hayo, kila mwananchi anapaswa kushirikiki kikamilifu kwa kutumia fursa zilizoipo na kufanya kazi kwa bidii. Ni matumaini yangu kuwa, utekezaji madhubuti wa bajeti hii utachochea ukauji wa uchumi pamoja na kuwaletea wananchi maendeleo yaliyokusudiwa. Hivyo, niwaombe wananchi wenzangu kutekeleza wajibu wetu wa kulipa kodi stahiki kwa hiari pamoja na kutoa na kudai raiji ya EFD pindi

tunapofanya mauzo/ununuzi wa bidhaa na huduma ili kuhakikisha kuwa Serikali inaongoza mapato kwa ajili ya utekezaji wa bajeti.

166. Mheshimiwa Spika, Serikali ya CCM itaendelea kuweka mazingira wezeshi kwa wananchi ili kuchochea shughuli za kiuchumi na kijamii. Sisi sote ni mashahidi kuwa Chama Cha Mapinduzi kimeendelea kuwa chaguo namba moja wa watanzania kwa kutumia fursa zilizoipo na kufanya kazi kwa bidii. Ni matumaini yangu kuwa, utekezaji madhubuti wa bajeti hii utachochea ukauji wa uchumi pamoja na kuwaletea wananchi maendeleo yaliyokusudiwa. Hivyo, niwaombe wananchi wenzangu kutekeleza wajibu wetu wa kulipa kodi stahiki kwa hiari pamoja na kutoa na kudai raiji ya EFD pindi

167. Mheshimiwa Spika, kama nilivyolitarifu Bunge lako Tukufu wakati wa Hotuba yangu leo asubuhi, Serikali imeanza mchakato wa maandalizi ya Dira ya Maendeleo ya Taifa 2050. Kama mnayofahamu, Mheshimiwa Rais ni muumini wa uongozi shirikishi, hivyo ameelekeza kuwa ni lazima Dira ya Maendeleo ya Taifa 2050 libebe maono ya wananchi wote. Kwa msingi huo, niendelea kuwasisitiza Waheshimiwa Wabunge kushiriki na kuwahamasisha wananchi katika majimbo yetu kutuo ushirikiano kwa timu za wataalamu zitakazokuwa zinazunguka kukusanya maoni.

168. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii tena kuendelea kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Amir Jeshi Mkuu ambaye pia ni Mwenyekiti wa Chama Cha Mapinduzi, kwa uongozi wake bora na tabiiti wenye mafanikio makubwa, hususan katika kuleta mageuzi ya kiuchumi pamoja na kuimarisha hali ya kisiasa nchini na mahusiano ya kikanda na kimataifa katika kipindi kifupi cha miaka miwili ya uongozi wake. HAKIKA MAMA APEWE MAUA YAKE! Nitoe wito kwetu sote tuendeleo kumpa ushirikiano ili aendelee kutoongoza vema na kutuheshimisha ndani na nje ya Bara la Afrika.

169. Mheshimiwa Spika, napenda pia kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwingi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa uongozi makini, weledi na jitihada zao za kuhakikisha wakati wote wanatanguliza mbele maslahi ya Taifa letu. Aidha, napenda kutumia nafasi hii kumpongeza

Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mbunge wa Jimbo la Ruungwa, kwa kuendelea kusimamia na kuratibu shughuli za Serikali kwa umahiri mkubwa. Vilevile, kwa namna ya pekee, nimpongeze Komredi Daniel Godfrey Chongolo, Katibu Mkuu wa Chama Cha Mapinduzi kwa utendaji wake uliotokuka katika kusimamia kikamilifu utekezaji wa Ilani ya Uchaguzi CCM ya Mwaka 2020.

170. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii ya kipekee kukupongeza wewe binafsi Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson, Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mbunge wa Jimbo la Mbeya Jmini kwa kuliongoza Bunge kwa hekima na umahiri mkubwa. Nimpongeze pia Mheshimiwa Mussa Azan Zungu, Naibu Spika na Mbunge wa Jimbo la Ilala kwa namna ambavyo amendelea kukusaidia katika kusimamia shughuli za Bunge. Kadhalika, napenda kumpongeza Mheshimiwa Jaji Profesa Ibrahimu Hamisi Juma, Jaji Mkuu wa Tanzania kwa kazi nzuri ya kuongoza Muhimili wa Mahakama.

171. Mheshimiwa Spika, kipekee niwapongeze na kuwashukuru kwa dhati wakuu wote wa vyombo vya ulinzi na usalama kwa uzalendo na utumishi wao uliotokuka. Naomba niwataje, Mkuu wa Majeshi ya Ulinzi na Usalama, Jenerali Jacob John Mkunda; Inspekta Jenerali wa Polisi, Camilius Wambura; Kamishna Jenerali wa Magereza, Mzee Ramadhani Nyamka; Kamishna Jenerali wa Uhamiaji, Dkt. Anna Peter Makakala; Kamishna Jenerali wa Zimamoto na Uokoaji, John William Masunga; Mkurugenzi wa Usalama wa Taifa, Said Hussein Masoro; Mkurugenzi Mkuu wa Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa, CP Salum R. Hamduni na Kamishna Jenerali wa Mamlaka ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, Aretas James Lyimo. Aidha, nichukue fursa hii kuwapongeza Mwanasheria Mkuu wa Serikali Mheshimiwa Dkt. Eliezer Muki Feleshi na Wakili Mkuu wa Serikali Dkt. Boniphace Nalija Luhende kwa kazi zao nzuri za kuwatumikia wananchi katika maeneo huo.

172. Mheshimiwa Spika, niwapongeze Mheshimiwa Najma Murtaza Giga, Mbunge wa Viti Maalum, Mheshimiwa Daniel Baran Sillo, Mbunge wa Babati Vijijini na Mheshimiwa David Mwakiposa Kihenzile, Mbunge wa Mufindi Kusini kwa kuchaguilwa kuwa yenyeviti wa Bunge lako Tukufu. Nawapongeza sana na kuwatakia majukumu mema ya kuliongoza Bunge, Aidha, niongeze Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti inayoongozwa na Mheshimiwa Daniel Baran Sillo (Mb.) kwa umakini mkubwa wa kupitia, kuchambua na kushauri wakati wote wa maandalizi ya Bajeti hii.

173. Mheshimiwa Spika, nawashukuru waheshimiwa Mawaziri, Naibu Mawaziri, Katibu Mkuu Kiongozi, Makatibu Wakuu, Naibu Makatibu Wakuu na wataalam wa Wizara na Taasisi za Serikali na sekta binafsi kwa michango walioyoto ili kukamilisha Bajeti hii. Kwa unyenyekevu mkubwa, nawashukuru viongozi na waumini wa dini zote kwa kuendelea kuliumbea Taifa letu. Aidha, naomba nitumie nafasi hi kwa waomba viongozi na waumini wa dini zote kuendelea kumuomba Rais wetu pamoja na viongozi wote wa Serikali ya Awamu ya Sita. Mwenyezi Mungu aendelee kuwajalia afya njema, hekima, unyenyekevu na dhaimra njema katika utekezaji wa majukumu yao.

174. Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mheshimiwa Hamad Hassan Chande, Naibu Waziri wa Fedha na Mipango na Mbunge wa Jimbo la Kojani, kwa ushirikiano anopanaita katika utekezaji wa majukumu ya Wizara ya Fedha na Mipango. Kipekee, nimpongeze na kumshukuru Dkt. Natu El-maamry Mwamba, Katibu Mkuu wa Wizara ya Fedha na Mipango na Mlipaji Mkuu wa Serikali, akisaidiwa na Naibu Makatibu Wakuu, kwa usimamizi wa kazi za kila siku za Wizara na uratibu mzuri wa maandalizi ya Bajeti. Ninawashukuru pia wakuu wa taasisi zote zilizo chini ya Wizara ya Fedha na Mipango; Wakuu wa Idara na Vitengo vya Wizara; pamoja na watumishi wote wa wizara na taasisi zake kwa kufanya kazi kwa weledi, utaalumu na umahiri na hivyo, kuwezesha Wizara ya Fedha na Mipango kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi mkubwa.

175. Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Serikali, nitumie fursa hii kuwashukuru Washirika wa Maendeleo kwa ushirikiano mzuri na kuwa chachu katika kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo pamoja na kusaidia Taifa kuendelea kurejea katika hali ya uchumi hilmilvu kutokana na athari za UVIKO -19, mabadiliko ya tabianchi na vita kati ya Urusi na Ukraine.

176. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24, Washirika wa Maendeleo walioahidi kuchangia Bajeti ya Serikali ni pamoja na nchi wahisani za: Australia, Austria, Canada, China, Denmark, Finland, India, Ireland, Italia, Japan, Korea ya Kusini, Marekani, Norway, Poland, Sweden, Ubelgiji, Ufaransa, Uhispania, Uholanzi,

Uingereza, Ujerumani na Uswisi. Aidha, Mashirika ya Kimataifa yaliyoah

'Ujenzi mabweni utakuza maendeleo ya elimu Zanzibar'

Na Rahma Suleiman,
ZANZIBAR

WAZIRI wa Elimu na Mafunzo ya Amali Zanzibar, Lela Muhammed Mussa, amesema kufunguliwa kwa mabweni ya wanafunzi wa kike katika Shule ya Sekondari Mtule kutasaidia kukuza maendeleo ya elimu kwa watoto wa kike.

Aliyasema hayo juzi wakati aki-fungua bweni la wanafunzi wa kike katika shule hiyo iliyoko Paje Mkoa wa Kusini Unguja.

Bweni hilo limejengwa na taasisi ya KFHI chini ya ufadhili ya Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Korea (KOICA).

Waziri Lela alisema Serikali ya Zanzibar kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo ipo

mstari wa mbele kuwekeza katika elimu ili kuongeza ufaulu wa wanafunzi katika mitihani yao ya taifa na kupata wataalamu.

Alisema ujenzi wa bweni hilo kutawajenga watoto wa kike kupata elimu bila ya changamoto hasa ya kupata muda mzuri wa kusoma wakiwa shuleni hapo.

"Mtoto wa kike anaporudi shule na kuwepo nyumbani hukumbana na changamoto nyingi ambazo baadhi humfanya kutofanya vizuri katika masomo lakini uwepo wa bweni hili muda wote atakua hapa kwa ajili ya kupata elimu" alisema Waziri Lela.

Aidha, alisema serikali inajitahidi kujenga shule nyingi ili kupunguza msongamano wa wanafunzi madarasani lakini pia wanafunzi kutotembea masafa

marefu kutafuta elimu.

Waziri lela alisema KOICA inamsaada mkubwa wa maendeleo kwa Serikali ya Zanzibar na Tanzania na ni ndugu wa damu katika kusaidia sekta ya elimu ikiwemo kutoa mafunzo kwa walimu wa sayansi.

"KOICA pia inatarajia kutoa elimu ya afya ya uzazi kwa wanafunzi elimu ambayo ni muhimu hasa kutokana na changamoto iliyopo ya wimbi la udhalilishaji wa kijinsia," alisema.

Alisema taasisi ya KFHI ndiyo wasimamizi wa mradi wa kutengeneza mazingira rafiki ya kujifunzia kwa wasichana na kuipongeza taasisi hiyo kwa kazi nzuri wanayoifanya.

Naye Mkurugenzi wa KOICA, Manshik Shin alisema katika kutambua umuhimu wa elimu

shirika hilo limeona haja ya kutoa msada kwa taasisi ya KFHI kujenga jengo hilo la dahalia.

Alisema mbali ya misada ya elimu wanayoitoa shirika hilo linajivunia ushirikiano mkubwa kwa Zanzibar na inawatu wakarimu hasa katika mipango yake ya kukuza uchumi wake ikiwemo wakulima wa mwani, mazao ya baharini na uvuvi.

Meneja mradi wa taasisi KFHI, Taewan Park alisema wameamua kujenga jengo hilo la kisasa ili kuwafanya wanafunzi wa kike wa shule hiyo kusoma kwa utulivu zaidi ili kufaulu vizuri mitihani yao ya taifa.

Aliwataka wanafunzi wa shule hiyo kulitunza jengo hilo na kusoma kwa bidii ili kufaulu mitihani yao na kuwa viongozi wazuri wa baadae.

Mamlaka ya Usafiri Baharini yasajili meli 419 miaka 3

Na Rahma Suleiman,
ZANZIBAR

WIZARA ya Ujenzi, Mawasiliano na Uchukuzi imesema Mamlaka ya Usafiri Baharini (ZMA) imefanikiwa kusajili meli 419 zenye uzito wa GT 1,922,14864 kwa meli za nje.

Pia meli 29 za ndani zime-sajiliwa katika kipindi cha mwaka 2020 hadi 2023.

Hayo yalisemwa juzi katika kikao cha Baraza la Wawakilishi na Naibu Waziri wa wizara hiyo, Nadir Abdillatif Yussuf wakati akijibu swali la mwakilishi wa Jimbo la Wingwi, Kombo Mwinyi Shehe aliyetaka kujua maendeleo ya Mamlaka ya Usafiri Baharini kwa sasa.

Alisema Mamlaka ya Usafiri Baharini inaendelea kufanya vizuri katika utekelezaji wa majukumu yake ikiwemo kutangaza shughuli zake nje ya nchi katika sura ya kimataifa.

Naibu huyo alisema mafanikio hayo kwa kiasi kikubwa yameongeza mapato katika taasisi hiyo pamoja na uchumi wa Zanzibar.

Aidha alisema wameji-panga kikamilifu kufuatia mwenendo wa meli zote zilizopewa usajili wa kudumu kuona kwamba zinazingatia masharti ambayo yanawafanya kupeperusha bendera ya Tanzania kimataifa.

Alisema: "Mheshimiwa Naibu Spika tumeji-panga vizuri kuona kwamba meli zote zinazopeperusha bendera ya Tanzania zinafuata masharti ikiwemo kuepuka kufanya vitendo vinavyokwenda kinyume na madili yetu".

Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Amali Zanzibar, Lela Muhammed Mussa (wa tatu kushoto), akikata utepe wakati akizindua jengo la dahalia la wanafunzi wa kike katika Shule ya Mtule iliyopo Paje Mkoa wa Kusini Unguja ambapo jengo hilo limejengwa na Taasisi ya KFHI chini ya ufadhili wa Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Korea (KOICA). **PICHA: RAHMA SULEIMAN**

Miradi mikubwa ya miundombinu kutekelezwa Pemba

Na Rahma Suleiman,
ZANZIBAR

SERIKALI ya Zanzibar imesema kwa mwaka wa fedha 2023-2024 inatarajia kutekeleza miradi mikubwa ya miundombinu yenye lengo la kukifungua Kisiwa cha Pemba ikiwemo ujenzi wa uwanja wa ndege, barabara itakayounganisha mikoa miwili yenye urefu wa kilomita 62.5.

Hayo yalisemwa juzi na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Fedha na Mipango, Dk.Saada Mkuya Salum

wakati akijibu hoja za wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wali-ochangia makadirio mapato ya Bajeti ya Wizara ya Fedha kwa mwaka wa fedha 2023-2024.

Alisema ujenzi wa Uwanja wa Ndege wa Pemba ni sehemu ya azma ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar katika mikakati yake ya kukifungua Kisiwa cha Pemba kiuchumi na uwekezaji.

Alilisema kuwepo kwa uwanja huo wa kisasa itasaidia ujio wa wageni na watalii wengi, huku juhudi za ujenzi wa barabara za

Pemba ukiendelea kwa kasi.

"Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar tayari tumetiliiana saina kazi za ujenzi wa Uwanja wa Ndege wa Pemba ambapo ulipaji wa fidia kwa wananchi waliohusika na mali zao ikiwemo nyumba ukiwa umekamilika" alisema.

Aliitaja mradi wa ujenzi wa Barabara ya Chake Chake hadi Wete yenye urefu wa kilomitar 22.1 umeanza kujengwa ikiwa ni fedha kutoka Benki ya BADEA, Mfuko wa Saudi Fund ambapo Sh.bilioni 23.6 zimetengwa kwa

kazi hizo.

Alisema kipaumbele cha kumimarisha miundombinu katika Kisiwa cha Pemba ni sehemu ya utekelezaji wa ilani ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) ya mwaka 2020-2025 ambayo imeweka mikakati ya kuhakikisha kisiwa hicho kinaingia katika mageuzi makubwa ya kiuchumi na utalii.

Aidha aliitaja barabara nyengine ambayo ujenzi wake umeanza ni ya Wete hadi Mkoani yenye urefu wa kilomita 43.5 am-

bayo inajengwa na Kampuni ya PROPAV kutoka Uturuki pamoja na MECCO ya Tanzania Bara.

Alisema ujenzi wa barabara hiyo umeanza ambapo kazi za kulipwa fidia kwa wananchi watakaathirika na vifaa vyao kupisha ujenzi umeanza kutoka Wizara ya Fedha na Mipango.

Aidha alisema kazi za ujenzi wa Bandari ya Wete ambayo ni muhimu katika kukiunganisha Kisiwa cha Pemba ikiwa katika hatua ya upembuzi yakinifu katika utekelezaji wake.

MATANGAZO MCHANGANYIKO

KUPOTEA KWA VYETI

DANIEL CHARLES LYIMO anatangaza kupotea kwa CHETI CHA CHUO na ACADEMIC TRANSCRIPT vya bachelor of laws vyenye usajili namba T/UDOM/2016/05484 vilivyotolewa na CHUO KIKUU CHA DODOMA mwaka 2020. Kwa yeyote atakae viona atoe taarifa kituo chochote cha polisi. POLISI TAARIFA: SIN/SIN/RB/22596/2022

KUPOTELEWA KWA KADI YA BAJAJI

MONICA WILSON MWANGONELA ANATANGAZA KUPOTELEWA NA KADI YA BAJAJI AINA YA TVS KING YENYE NAMBA ZA USAJILI T.946 BZY. CHASSIS NAMBA MD6M14PK5C4A45585.ENGINE NAMBA OK4NB1067835.YEYOTE ATAKAYEIONA ATOE TAARIFA KITUO CHA POLISI KILICHO KARIBU.TAARIFA YA POLISI SON/MBO/RB/202624/2023

KUPOTELEWA KWA KADI YA PIKIPIKI

SAMOLA JONATHANI ANDREA anatangaza kupotelewa na kadi ya pikipiki aina ya **BOXER** yenye namba za usajili **MC 310 BLZ.** Chassis No. DM2A21BZ3GWF99089. Yeyote atakayeiona atoe taarifa kituo cha polisi. Taarifa ya polisi: **KAT/MPA/RB/203258/2023.**

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA WIZARA YA MAMBO YA NDANI YA INCHI IDARA YA UHAMIAJI

ANUANI YA UHAMIAJI TELEFAX+255 28 2542104 SIMU +255 28 2500585 KUMBO No 912/999/C/30 VOL.11/28

OFISI YA UHAMIAJI MKOA S.L.P 1711 MWANZA TAREHE 12/06/2023

HII NI KWA TAARIFA KWAMBA

SAJJAD AHMAD SARDAR MWANZA Mwenye picha hapo juu aitwaye (SAJJAD AHMAD SARDAR) anaomba uraia wa Tanzania kwa Mh waziri wa mambo ya ndani ya inchi. Utaifa wake kwa sasa ni pakistani na nchi atakayo ni pakistani. Shughuli zake ni mfanya biashara(mwekezaji) na Anuani yake ni 3109, mwanza. Yupo nchini kihalali tangu mwaka 2006. Kwa yeyote mwenye taarifa/ sababu za kwa nini asipewe uraia wa Tanzania,atume taarifa ya maandishi kwa kamshina Jenerali wa uhamiaji, S.L.P. 1181- DODOMA

Unapoandika taja Kumb.Na..... Mkguzi -Raphaeli S.Mpuya K.n.y. AFISA UHAMIAJI MKOA WA MWANZA

FORM NO. 58 IN THE COURT OF DISTRICT DELEGATE OF MOROGORO DISTRICT AT MOROGORO PROBATE AND ADMINISTRATION CAUSE NO. 42 OF 2023

In Matter of the Estate of the Late ESNATH JOHN NHONYA

By 1. ELIZABETH M. MGANDO
2.

All Persons claiming to have any interest in the estate of the above named deceased are hereby cited to come and see the proceedings if they think fit before the grant of probate (or letter of administration) is made to the above - named petitioner. Objection to the grant should be filed on or before HON. T. KANIKI day of **20 / 6 / 2023** Dated at **Morogoro**, this **10** day of **05, 2023**

RESIDENT MAGISTRATE

TANGAZO LA MNADA

Work ethic company limited na Mangwembe Company Kwa idhini tuliyoipewa na FANIKIWA MICROFINANCE COMPANY tunapenda kuutarifu umma kuwa Tutafanya mnada wa hadhara wa Gari na nyumbajijini la Dar es salaam na Arusha Mteja anashauriwa kulipa deni ndani yasiku 14 kutoka tarehe ya hili Tangazo vinginevyo Mnada utaendelea kama Tarehe ya Mnada inavyoonekana hapa chini.

Jina la mdaiwa	Mahali dhamaana ilipo	Tarehe ya mnada
Kiroshy Faraji Mtuu	TOYOTA HILUX-T956 BYG ipo Arusha	01.07.2023
Stephen Raymond Liwenga	TOYOTA SPACIO-T383 DVH ipo Dar es salaam	01.07.2023
John Nelson Monji	Nyumba ipo Lolovono Arusha	01.07.2023

Masharti ya Mnada.

- Mnunuzi atakeyeshinda atalipa 25% (au Zaidi) ya bei iliyofikwa kwenye mnada na salio la (75%) litalipwa ndani ya siku kumi nne(14) kuanzia tarehe ya mnada.
- Endapo mnunuzi atashindwa kulipa salio kwa mda uliotolewa atakuwa amepoteza haki zote na mali itauzwa upya.
- Ukaguzi unaruhusiwa kuanzia tarehe ya Tangazo.

Kwa mawasiliano piga 0717956315 (Work ethic) au 0677014355 (Fanikiwa) 0752632033(Mangwembe)

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA MAHAKAMA OFISI YA HAKIMU MKAZI MAHAKAMA YA MWANZA KIMARA WILAYA YA KINONDONI S.L.P 61281 DAR ES SALAAM TAREHE:2/6/2023 SHAURI LA MADAI No.639/2023 (NDOA) MDAI:ESTER BERNADO RWEYEMAMU DHIDI YA MDAIWA:GODFREY PRAYGOD SENKIMA

Wewe GODFREY PRAYGOD SENKIMA Popote pale ulipo unaamuriwa na Mahakama hii kuhudhuria hapa Mahakamani mnamo tarehe **27/6/2023** kama hutohudhuria basi Mahakama hii itasikiliza upande mmoja na uamuzi kutolewa

TANGAZO LA KUBADILI JINA

MIMI BERTHOLOMEW CLEMENCE MAHANGAIKO NIKIWA NA AKILI TIMAMU NIMEAMUA KUBADILISHA JINA LANGU KUTOKA BERTHOLOMEW CLEMENCE NTAHONDI NA KUWA BERTHOLOMEW CLEMENCE MAHANGAIKO KUANZIA TAREHE 15/11/2019 NA TARATIBU ZOTE ZA KISHERIA ZIMEFUATWA.

Kwa Habari
Motomoto usikose
Gazeti lako la
Nipashe kila siku

Uza, Chenye Thamani Kubwa Kwa Kutangaza
Nasi Kwa Bei Poa Tupigie 745 700 710

OFISI ZA MATANGAZO MIKOCHENI INDUSTRIAL AREA, PO.BOX 31042, DAR ES SALAAM.
MOB: +255 - 0677020701
E-MAIL: ADVERTISE@GUARDIAN.CO.TZ,
WEBSITE: WWW.IPPMEDIA.COM

TAHADHARI: Wasomaji wanatakiwa kuuliza na kuchukua ushauri sahihi kabla ya kutuma fedha au kuingia katika gharama yoyote kati yake na mtangazaji THE GUARDIAN LIMITED hawatahusika kwa malipo au manunuzi yoyote kati ya muuzaji na mnunujaji kwa matangazo yaliyochapishwa katika gazeti hili.

HABARI KITAIFA

Wanafunzi 342,900 wasajiliwa NHIF

Na Jenifer Gilla, DODOMA

NAIBU Waziri wa Afya, Dk. Godwin Mollel, amesema hadi kufikia Machi mwaka huu, Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) umeshasajili wanafunzi 342,933, wakiwamo wa shule za msingi, sekondari na vyuo vya kati.

Dk. Mollel alibainisha hayo jana bungeni alipojibu swali la msingi la Mbunge wa Viti Maalum (CCM), Lucy Sabu, aliyehoji mpango wa kuwasajili wanafun-

zi wa shule za msingi, sekondari na vyuo vya kati katika utaratibu wa bima ya afya ya NHIF.

Akijibu swali hilo, Dk. Mollel alisema serikali kupitia NHIF imeanzisha mpango wa bima ya afya kwa wanafunzi wa ngazi zote kwa kuchangia Sh. 50,400 kwa mwaka ili kuhakikisha upatikanaji wa huduma za matibabu wakiwa masomoni, likizo na wakati wa mafunzo kwa vitendo.

Alisema utaratibu huo ni endelevu kupitia shule na vyuo

ili kuhakikisha wanafunzi wote waliopo vyuoni wanaandikishwa ili kuwarahisishia huduma ya matibabu wanapokuwa masomoni.

Katika maswali na nyongeza, mbunge huyo alihoji mpango wa serikali kuhakikisha wanafunzi ambao hawajasajiliwa nao wanasajiliwa.

Pia alihoji mpango wa serikali kuhakikisha utekelezaji wa suala hilo unakuwa ndani ya sheria tofauti na sasa ili kuhakikisha wote wanasajiliwa.

Akijibu maswali hayo, Naibu Waziri Mollel alishauri Wizara ya Elimu kwa kushirikiana na wakuu wa shule kuhamasisha wazazi kusajili watoto wao katika huduma hiyo ili kupata huduma ya afya muda wowote kwa kuwa ugonjwa ni jambo lisilo na taarifa.

Vilevile, alisema serikali ina mpango wa kulifanya suala la kujisajili katika bima ya afya kwa wote kuwa la kisheria ndio maana ilipeleka muswada wa jambo hilo bungeni.

'Miti itaepusha madhara mabadiliko hali ya hewa'

Na Jenifer Gilla, DODOMA

WAZIRI wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais - Muungano na Mazingira, Dk. Selemani Jafo, amesema njia pekee ya kukabiliana na athari za mabadiliko ya hali ya hewa ni kupanda miti ya kutosha.

Dk. Jafo alisisitiza suala hilo jana bungeni alipojibu swali la nyongeza la Mbunge wa Viti Maalum (CCM), Mariam Kisangi, aliyehoji mpango wa serikali kukabiliana na hali hiyo hasa kwa wakulima.

Waziri huyo alisema kutokana na tatizo hilo kuathiri sekta ya kilimo kutokana na ukame serikali, wamejielekeza kutekeleza Iiani ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) Ibara 238 (L) inayosema kuwa kila halmashauri ipande miti milioni 1.5.

"Wataalamu wa Mamlaka ya Hali ya Hewa wanatambua hivi sasa kiwango cha mvua maeneo mengine kimeshuka kufikia wastani wa milimita 750 kutoka 1,500, lakini hivi karibuni tumekumbana na changamoto ya ukame hasa katika mikoa mbalimbali ikiwamo ya Arusha na Manyara," alisema.

Katika swali la msingi, Mbunge wa Viti Maalum (CCM), Jacqueline Ngonyani alihoji mkakati wa serikali kutoa ruzuku katika nishati ikidawa ikiwamo gesi na majiko ya gesi ili kuhamasisha matumizi ya nishati safi ya kupikia.

Pia alihoji mpango wa serikali kuhakikisha maeneo yanayochimbwa madini ya makaa ya mawe na mchanga yanafukiwa au kurejeshwa katika hali yake ya asili.

Akijibu maswali hayo, Naibu Waziri wa Ofisi hiyo, Khamis Hamza Khamis, alisema Rais Samia Suluhu Hassan aliipa wizara hiyo maelekezo ya kutoa elimu kwa wananchi, kusimamia sheria ya mazingira na kuhamasisha upandaji wa miti ili kurejesha miti iliyokatwa kwa muda mrefu.

Pia alisema watafanyia kazi ushauri wa kuweka ruzuku katika gesi na majiko yake ili kuhamasisha matumizi ya nishati hiyo katika kupikia ikiwa ni njia ya kuzuia ukataji wa miti.

"Tulishatoa maagizo kwa wachimbaji wote wa makaa ya mawe kuhakikisha baada ya kufanya shughuli zao wafukie mashimo hayo, pia tuliagiza mameneja wote wa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) kutoa elimu kwa wachimbaji hao ili kuepuka athari kubwa makubwa ya kimazingira," alisema.

Naibu Waziri huyo pia alisema serikali imeandaa sera, mikakati na mpango ambayo inatoa elimu na namna bora ya kukabiliana na athari hizo kwa wadau wote muhimu wakiwamo wananchi katika maeneo yote nchini ili kukabiliana na janga hilo.

"Wananchi wanahamasishwa kuacha shughuli zinazochangia uharibifu wa mazingira na kusababisha athari za mabadiliko ya hali ya hewa, ukiwamo kukata miti ovyo, kuepuka kilimo kichoendelevu katika vyanzo vya maji, kuepuka ufugaji unaoharibu mazingira na uvuvi haramu," alisema.

Rebecca Manace kutoka Jeshi la Polisi Dawati la Jinsia Mkoa wa Geita, akitoa elimu kuhusu haki za watoto. PICHA: MPIGAPICHA WETU

Mgodi na polisi watoa elimu ya haki, wajibu

Na Mwandishi Wetu, GEITA

KATIKA kuadhimisha Siku ya Mtoto wa Afrika, Kampuni ya Geita Gold Mining Limited (GGML) imeshirikiana na wadau mbalimbali likiwamo Jeshi la Polisi Dawati la Jinsia na Halmashauri ya Wilaya ya Geita, kutoa elimu kuhusu haki na wajibu wa mtoto katika jamii inayozunguka mgodi.

Elimu hiyo imetolewa katika maeneo ya Bugulula, Kasota na Nyawilimilwa.

Katika maadhimisho hayo ambayo hufanyika kila mwaka tarehe 16 Juni, GGML imefanya kampeni mbalimbali kutoa elimu kuhusu haki za mtoto wa Afrika na wajibu wake ndani ya jamii.

Akizungumza mjini Geita kwa niaba ya GGML, Meneja mwandamizi anayesimamia uhusiano wa jamii wa kampuni hiyo, Gilbert Mworira, alisema watoto ni sehemu muhimu katika jamii ambayo inapaswa kushirikishwa katika nyanja mbalimbali za maendeleo.

"Siku ya Mtoto wa Afrika ni muhimu kwa kila mmoja wetu kwa kuwa inatukumbusha umuhimu wa kundi hili ndani ya jamii yetu. Watoto ni taifa la sasa na kesho. Tunapaswa kuwalinda kwa kuwapatia haki zao za msingi ikiwamo elimu.

"GGML itaendelea kutekeleza miradi mbalimbali yenye kuwanufaisha watoto ndani ya Mkoa wa Geita na Tanzania kwa ujumla, ukiwamo ujenzi wa shule, vituo vya afya, miundombinu na miradi endelevu yenye tija kwa maendeleo endelevu," alisema huku akitoa wito kwa wazazi na walezi kutoruhusu watoto kuingia maeneo ya mgodi kutafuta kipato kwa kuwa ni mazingira hatarishi.

Akitoa elimu kwa watoto na wazazi katika Shule ya Msingi Kamlale iliyopo Kata ya Nyawilimwila, Halmashauri ya Wilaya ya Geita, Kaimu Mkurugenzi Mtendaji wa Halmashauri ya Wilaya ya Geita, Rehema Kabanda, alisema serikali itaendelea kuhamasisha matumizi bora ya kidigitali ili kumwepusha mtoto na masuala yasiyo na

tija katika jamii.

"Kaulimbiu ya Siku ya Mtoto wa Afrika inasisitiza kuzingatia usalama wa mtoto katika ulimwengu wa kidigitali. Tunatoa wito kwa wazazi na walezi kuwaongoza vyema watoto wao juu ya matumizi salama ya kidigitali kwa kuwa ni chanzo cha mmomonyoko wa maadili ndani ya jamii na kuathiri maendeleo yetu wote," alisema Rehema Kabanda.

Siku ya Mtoto wa Afrika huadhimishwa kila mwaka tarehe 16 Juni. Ilianza kuadhimishwa mwaka 1991 ilipoteuliwa na Umoja wa Afrika kuenzi michango ya watoto walioahiriki katika maandamano katika Mji wa Soweto, Afrika Kusini mwaka 1976 na kujengea jamii uelewa juu ya umuhimu wa elimu bora kwa watoto.

Katika siku hiyo, maelfu ya watoto katika nchi ya Afrika Kusini walikusanyika katika Mji wa Soweto kwa ajili ya maandamano yenye malengo ya kudai elimu bora. Mamiya ya watoto walipigwa risasi na kuuliwa wakati watoto zaidi ya 1,000 walijeruhiwa.

SINGIDA FOUNTAIN GATE YATUA KWA ONYANGO

Na Saada Akida

BAADA ya kujihakikishia tiketi ya kushiriki mashindano ya Kimataifa, uongozi wa klabu ya Singida Fountain Gate FC umepanga kumsajili beki wa Simba, Joash Onyango kwa ajili ya kuki-boresha kikosi chao.

Mbali na Onyango, pia timu hiyo imanza mazungumzo ya kutaka kumchukua kocha msaidizi wa Yanga, Cedrick Kaze ili kuchukua nafasi ya kocha wa sasa Hans van Pluijm ambaye wamepanga kumpa cheo cha Mkurugenzi wa Ufundi.

Chanzo makini kutoka ndani ya klabu hiyo kimesema uongozi wa klabu hiyo unataka kuwa na wachezaji wenye uzoefu na mashindano ya kimataifa lakini kocha ambaye anaweza kushirikiana vizuri na Pluijm ambaye atakuwa mkurugenzi wa ufundi wa klabu hiyo.

“Viongozi wanataka kufanya mabore-sho ya timu, lakini benchi la ufundi ambalo litakuwa na mabadiliko madogo na kufanya usajili wa kuimarisha kikosi, tayari wamemworothesha beki wa Simba, Onyango kama mmoja wa wachezaji wanayemtaka,” kilisema chanzo hicho.

Alisema Rais wa klabu hiyo, Japhet Makau anasimamia mabore-sho ya kikosi chao na anafahamu upinzani atakou-pata kutoka timu nyingine kwenye kuwania wachezaji bora.

Hayo yanakuja siku chache baada ya Rais wa klabu hiyo, Japhet Makau kuweka wazi mipango yao ya kutaka kukiimarisha kikosi chao kwa ajili ya mashindano ya Kombe la Shirikisho Afrika ambayo Singida watashiriki.

Makau ameinunua Singida Big Stars ya mkoani Singida na kuibadilisha jina na sasa inaitwa kwa jina hilo la Singida Fountain Gate FC.

Wachezaji wa timu ya soka ya wenye ulemavu wakifanya mazoezi Uwanja wa Uhuru jijini Dar es Salaam jana. PICHA: JUMANNE JUMA

Panga la Azam laendelea kufyeka wachezaji

Na Adam Fungamwango

SIKU chache baada ya klabu ya Azam kuachana na benchi lote la ufundi, panga la timu hiyo limeendelea na sasa wametangaza kuachana na baadhi ya wachezaji wake ambao hawatawatumia msimu ujao.

Taarifa iliyotolewa jana na uongozi wa klabu hiyo ziliweka wazi kuwa wameachana rasmi na nyota wake Ismail Kada na Cleophae Mkandala ambao wamewapa mkono wa kwa heri na kuwatakia mema watakapoenda.

Ofisa habari wa klabu hiyo, Thabiti Zacharia alithibitisha Azam kuwa kwenye kipindi cha kukiimarisha kikosi chao.

“Haya ni maisha ya kawaida kwenye mpira, tumemsajili Feisal Salum na wengine watatoka kupisha wengine, tumeshawasajili wachezaji wawili wa kimataifa ambao tutawatangaza baadaye na kama kutakuwa na uhitaji tunaweza kumwongeza mwingine mmoja au wawili hivi, lakini hatutakiwi au hatuhitaji kuwa na watu wengi sana kwa sababu bado tuna kikosi kizuri, wachezaji wetu wameshazoeana, wanatakiwa waendeleo kuzoeana zaidi,” alisema Zaka.

Juzi, klabu hiyo ilitangaza kuachana na kocha wa magolikipa, Dani Cadena na kocha wa viungo, Dk. Moadh Hiraoui, pamoja na na wachezaji watatu akiwamo nahodha wao Bruce Kangwa, Rodgers

Kola na Kenneth Muguna.

Kangwa alisajiliwa na timu hiyo mwaka 2016 akitokea Zimbabwe, Muguna raia wa Kenya alisajiliwa 2021 akitokea klabu ya Gor Mahia na Kola alisajiliwa mwaka huo huo akitokea Zanaco ya Zambia.

Kwa upande wa wachezaji wazawa Azam imetangaza kuachana na Mkandala, aliyesajiliwa mwaka jana kwa mkataba wa mwaka mmoja akitokea Dodoma Jiji na Kada ambaye alisajiliwa 2020 akitokea klabu ya Prisons.

Azam FC inaonekana kufanya mabore-sho mapema kwa ajili ya msimu ujao baada ya msimu huu kutofanya vizuri kwenye mashindano iliyoshiriki.

Ndondo Cup kuanza kesho Dar es Salaam

Na Abdallah Mataka

MASHINDANO maarufu ya mpira wa miguu ya Ndondo Cup yanatarajiwa kuanza kesho jijini Dar es Salaam na kushirikisha timu 72 kutoka maeneo tofauti ya Jiji.

Awali msimu wa tisa wa mashindano hayo yalikuwa yaanza Juni 14 lakini waandaaji waliyasogeza mbele kwa siku tatu.

Kwa mujibu wa waandaaji mashindano ya mwaka huu timu 64 kati ya 72 zitakazoshiriki zitaanzia kwenye hatua ya awali.

Mratibu wa mashindano hayo, Yahaya Mohamed, alisema waliamua kusogeza mbele mashindano hayo kwa sababu ambazo hazikuweza kuzuilika lakini sasa wapo tayari na kesho yataanza rasmi.

“Tunaziomba timu kujiandaa vizuri, tunaamini tutaona vipaji na burudani ya soka, mashindano haya yanatoa fursa kwa wachezaji wa mitaani kwetu kupata fursa ya kuonyesha kile walichonacho,” alisema Mohamed.

Misitu Marathon kufanyika Juni

Na Shufaa Lyimo

WAKALA wa Misitu nchini (TFS) wameandaa mashindano ya kuendesha pikipiki, baiskeri na mbio za marathoni zitakazofanikiwa siku mbili kuanzia Juni 24 mkoani Kilimanjaro.

Akizungumza jijini Dar es Salaam jana, Mhifadhi Mwandamizi wa TFS Shamba la Miti West Kilimanjaro, Robert Faida, alisema mashindano hayo yameandaliwa ikiwa ni utekelezaji wa maagizo ya Waziri wa Maliasili na Utalii, Mohamed Mchengerwa na kuunga mkono juhudi za Rais Samia Suluhu Hassan za kutangaza utalii.

“Kupitia kampeni ya ‘West Kili Tour Challenge’ itahusisha michezo mbalimbali na pia itatumika kuhimiza jamii kushiriki katika utalii wa ndani kwa kutembelea vivutio, kutengeneza mitandao na watu wa kimataifa na ikiwezekana kufanya uwekezaji,” alisema Faida.

Mratibu wa mashindano hayo, Mensieut Elly, alisema kutakuwa na michezo ya watoto na watu wazima ambao watakimbia mbio za kilometa tano, 10 na 21 ambapo pia, kutakuwa na waendesha pikipiki watakaendesha kilometa M 35 mpaka 75 wakipita kwenye Kingo za Mlima Kilimanjaro.

HABARI MICHEZO

ZISIKUPITE

MAN YAACHANA NA KANE

KLABU ya Manchester United imeachana na nia yao ya kutaka kumsajili mshambuliaji wa England, Harry Kane mwenye umri wa miaka 29 kutoka Tottenham Hotspur msimu huu wa joto kwa kuwa wanahisi ada hiyo itakuwa juu sana. **(Guardian)**

BARELLA AWANIWA NEWCASTLE

NEWCASTLE United inakaribia kukubali mkataba wa pauni milioni 50 na Inter Milan kwa kiungo wa kati wa Italia, Nicolo Barella mwenye umri wa miaka 26. **(Telegraph)**

HAVERTZ ATAKIWA ARSENAL

KLABU ya Arsenal inawania kumsajili Kai Havertz kutoka kwa wapinzani wao wa London Chelsea, ambao watahitaji pauni milioni 70 kwa fowadi huyo wa Ujerumani mwenye umri wa miaka 24. **(Guardian)**

VLAHOVIC AWINDWA

JUVENTUS inataka angalau euro milioni 80 kwa Dusan Vlahovic, lakini Chelsea wamewaambia Waitaliano hao kwamba wanaweza kuchagua kati ya wachezaji watano katika makubaliano ya kubadilishana na mshambuliaji huyo wa Serbia mwenye umri wa miaka 23. **(Gazzetta dello Sport, via Football Italia)**

JAMES HAONDOKI

KLABU ya Manchester City itapinga ofa za mkopo kwa kiungo wa kati, James McAtee mwenye umri wa miaka 20, ambaye wanamtaka kwenye kikosi chao msimu ujao. **(Mail)**

CAICEDO SOKONI

CHELSEA iko tayari kufikia dau lolote ambalo Arsenal watawasilisha kwa Moises Caicedo wa Brighton, wakati Bayern Munich pia wanatazamia kumnunua kiungo huyo wa Ecuador mwenye umri wa miaka 21. **(Football Insider)**

RAYA SAFI

GOLIKIPA wa Brentford na Hispania, David Raya mwenye umri wa miaka 27, amekubaliana maslahi binafsi kuhusu kuhamia Tottenham Hotspur. **(Fabrizio Romano)**

FOREST YAKATAA

KLABU ya Nottingham Forest imekataa dau la rekodi la klabu la pauni milioni 30 kwa mshambuliaji wa Wales, Brennan Johnson mwenye umri wa miaka 22 kutoka Brentford. **(Sky Sports)**

TOURE AGOMBEWA

KLABU za Burnley na Bournemouth zinaongoza mbio za kumsajili mshambuliaji wa Mali, El Bilal Toure mwenye umri wa miaka 21 kutoka Almeria msimu huu wa joto. **(Football Insider)**

DOUE AWANIWA

KLABU ya Newcastle imekuwa ikiwasiliana na wawakilishi wa kiungo wa kati wa Rennes, Mfaransa Desire Doue, ambaye alitimizwa umri wa miaka 18 mwezi huu na amewavutia Barcelona na Paris St-Germain. **(ESPN)**

SEVILLA NA MONCHI

KLABU ya Aston Villa imekubaliana na Monchi kuondoka Sevilla na kuwa mkurugenzi wa michezo wa Villa, ambapo ataungana na kocha Unai Emery. **(Football Insider)**

DONDOO ZA SOKA MAGAZINI YA ULAYA

MBAPPE: WAFARANSA WAMEMKOSEA MESSI

●●● Amewajia juu mashabiki kutokana na kutoonesha heshima kwa Lionel Messi katika misimu...

PARIS, Ufaransa

MSHAMBULIAJI nyota wa Paris Saint-Germain, Kylian Mbappe amewajia juu Wafaransa kutokana na kutoonesha heshima kwa Lionel Messi katika misimu yake miwili ya Ligi Kuu ya Ufaransa, Ligue 1.

Messi alijiunga na mabingwa hao wa Ufaransa mwaka 2021 kwa uhamisho wa bure kutoka Barcelona na licha ya kushinda ligi mara mbili, fowadi huyo alitatizika kuzoea maisha ya PSG.

Messi mwenye umri wa miaka 35, alizomewa na kukejeliwa na mashabiki wa PSG kufuatia timu hiyo kutolewa kwenye Ligi ya Mabingwa Ulaya katika misimu miwili mfululizo.

Messi aliamua kutoongeza mkataba wake na PSG mwishoni mwa msimu huu na anatazamiwa kujiunga na Inter Miami ya Ligi Kuu ya Marekani.

Mbappe alimtetea mchezaji mwenzake wa zamani wa klabu na kusema alistahili heshima zaidi

nchini Ufaransa.

"Tunazungumza kuhusu uwezekano wa mchezaji bora katika historia ya soka," alisema Mbappe akiliambia jarida la Italia Gazzetta dello Sport.

"Sio habari njema wakati mtu kama Messi anaondoka.

"Binafsi sijaelewa kwa nini watu wengi walifarijika kuondoka. Tunazungumza kuhusu Messi, anapaswa kuheshimiwa -- lakini badala yake, hakupata heshima aliyostahili Ufaransa. Ni aibu, lakini ndivyo ilivyokuwa."

Mbappe pia aliongeza kuwa hakuwahi kuiomba PSG kumruhusu kuhamia Real Madrid msimu huu wa joto, akithibitisha kwamba ana furaha kucheza katika mji mkuu wa Ufaransa msimu huo, lakini hataongeza mkataba wake na klabu hiyo.

Mbappe alizua taharuki alipotuma barua kwa klabu hiyo ikieleza kuwa hana nia ya kuongeza mkataba wake na PSG ambao unamalizika mwaka 2024.

PSG wana hatari ya kumpoteza Mbappe bila malipo Juni 2024.

Pia atakuwa huru kusaini mkataba wa awali wa mkataba na klabu mpya kuanzia Januari iwapo ataamua kuona mwaka uliosalia wa mkataba wake na PSG.

"Sikuomba kuuzwa au kwenda Real Madrid," alisema Mbappe.

"Nimethibitisha kuwa sitaki kuamsha mwaka wa ziada uliotarajiwa katika mkataba. Hatujawahi kuzungumza kuhusu kuongezwa upya na PSG, lakini nina furaha kubaki hapa msimu ujao."

Madrid waliwahi kumtaka Mbappe mwenye umri wa miaka 24, siku za nyuma lakini wakashindwa kumpata. Alitia saini mkataba wa nyongeza na PSG Mei mwaka jana.

Hata hivyo, klabu hiyo ya Hispania inajenga upya timu yao baada ya kumpoteza mshindi wa Ballon d'Or Karim Benzema na huenda wakaelekeza macho yao kwa Mbappe, ambaye amemaliza kama mfungaji bora wa Ligue 1 kwa misimu mitano iliyopita.

MISRI YAFUZU AFCON KWA MARA YA 26

CAIRO, Misri

MISRI walitoka nyuma na kuifunga Guinea 2-1 Jumatano na kupata rekodi ya kufuzu kwa mara ya 26 kwenye fainali za Kombe la Mataifa ya Afrika huku wakijihakikishia kufuzu katika kundi lao huku ikiwa imebakia mechi moja ya kucheza katika mchujo wa awali.

Misri ni nchi ya nane kufuzu kwa fainali hizo za timu 24, zitakazofanyika nchini Ivory Coast mwakani.

Nahodha Mohamed Salah alipoteza nafasi mbili za kufunga, lakini Mahmoud Trezeguet na Mostafa Mohamed walifunga na kuhakikisha Misri itamaliza kileleni mwa Kundi D na kurejea tena kunyakua taji la Afrika, ambalo wameshinda kwa rekodi mara saba.

Guinea, ambao walihitaji pointi moja pekee ili kufuzu, walichukua uongozi kupitia

kwa Serhou Guirassy baada ya dakika 27, lakini wakamshuhudia Salah akikosa mara mbili nafasi ya kufunga kabla ya Trezeguet kusawazisha.

Mostafa alifunga bao la ushindi dakika 11 kabla ya mchezo kumalizikapale Marrakech nchini Morocco, ambapo Guinea ililazimika kuhama kwenye uwanja wao wa nyumbani, ambao ulibainika kuwa haufai kwa mashindano na wakaguzi wa Shirikisho la Soka la Afrika, CAF.

Kushindwa kwa Guinea, kwa pointi tisa, kunafungua milango kwa moja ya timu nyingine mbili katika kundi -- Ethiopia na Malawi -- ambazo kila moja ina tatu na itacheza Jumanne. Mshindi wa mechi hiyo basi ana nafasi ya kufuzu, lakini sare yoyote itaifanya Guinea kufuzu.

Jumamosi kutakuwa na mechi saba zaidi za kufuzu kucheza katika raundi ya mwisho ya mechi.

Chelsea waikatalia Man kwa Mount

LONDON, England

KLABU ya Chelsea imeipiga chini ofa ya Manchester United ya euro milioni 40 kwa kiungo wake Mason Mount ikielezwa klabu hiyo imeshikilia msimamo wa euro milioni 80.

Chelsea inataka kumuza Mount, lakini kwa bei ambayo wameiweka wazi ambayo ni euro milioni 80.

Lakini Man United imetoa nusu ya ofa hadi sasa, lakini baada ya ofa yao kupigwa chini inaelezwa wana mpango wa kurudi na ofa nyingine iliyoboreshwa.

Hadi sasa kiungo Mount ameshaoonesha nia ya kutaka kuondoka na anataka kujiunga na klabu hiyo kutoka jijini Manchester, lakini klabu yake imetilia ugumu haswa kwenye suala la bei ambayo inaonekana ni kubwa.

Chelsea inahitaji dau kubwa kwa kiungo Mount, lakini inatambua fika kama mchezaji huyo atabaki klabuni hapo pasipo kununuliwa basi anaweza kuondoka bure majira ya joto mwaka 2024 kwani amebakiza mkataba wa mwaka mmoja ndani ya timu hiyo.

Chelsea iko kwenye mchakato wa kutengeneza timu mpya chini ya kocha Mauricio Pochettino na ndio maana wanataka kuuza baadhi ya wachezaji ndani ya timu hiyo haswa kwenye eneo la kiungo na Mason Mount ni miongoni mwao.

Arsenal yamgeukia Havertz

LONDON, England

KLABU ya Arsenal inafanya mazungumzo na mchezaji wa Chelsea raia wa Ujerumani, Kai Havertz kwaajili ya kumsajili katika dirisha hili la joto.

Arsenal wanataka kuwasilisha ofa kwa klabu ya Chelsea kwaajili ya kumnunua kiungo huyo wa kijerumani ambaye amekua hana msimu mzuri hivi na mwenyewe anataka kuondoka ndani ya timu hiyo.

Washikabunduki hao wa London wanataka kuwasilisha dau mezani kwajili ya Havertz pamoja na kiungo wa klabu ya West Ham United ambaye wamekua wakimfukuzia kwa

muda mrefu, Declan Rice ili kuboresha timu yao kuelekea msimu ujao.

Havertz alikua akihitajika na klabu ya Real Madrid, lakini hadi sasa inaonekana wababe hao wa soka nchini Hispania wamejitoa katika mbio hizo, huku Arsenal sasa wakionesha nia ya dhati ya kumchukua kiungo huyo.

Arsenal wanataka kuboresha timu yao zaidi baada ya kuwa na msimu mzuri wa 2022/23 licha ya kukosa ubingwa waki- amini kama wataboresha timu yao na wana nafasi ya kufanya vizuri zaidi msimu ujao na hata kubeba ubingwa.

HABARI MICHEZO

WAZIRI: SIMBA SC IJIFUNZE KWA YANGA

Na Augusta Njoi, DODOMA

WAZIRI wa Fedha na Mipango, Mwigulu Nchemba, amesema mafanikio iliyopata Klabu ya Yanga kwa kufika fainali ya michuano ya Kombe la Shirikisho barani Afrika msimu huu yanapaswa kuwa darasa kwa watani wao wa jadi, Simba.

Alitoa kauli hiyo jana bungeni jijini hapa alipowasilisha taarifa ya Hali ya Uchumi wa Taifa kwa Mwaka 2022 na Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2023/24.

Waziri huyo aliipongeza Yanga kwa kutinga fainali ya michuano hiyo na kutoa mfungaji bora (Fiston Mayele) na kipa bora (Djigui Diarra).

"Hakika Timu ya Simba mna mengi ya kujifunza kutoka Timu ya Yanga. Na timu zingine zijifunze ili mwaka kesho tuwe na timu nyingi zinazofanya vizuri kama Simba na Yanga walivyofanya vizuri mwaka huu," alisema.

Aliipongeza Klabu ya Simba kwa kuen-

delea kufanya vizuri kimataifa na kufika hatua ya robo fainali ya michuano ya Klabu Bingwa Afrika.

Waziri huyo pia alimpongeza Rais Samia Suluhu Hassan kwa kuleta hamasa kwa timu hizo katika michezo ya kimataifa kwa kununua kila goli linalofungwa katika mashindano hayo, Simba imepata jumla ya Sh. milioni 55 na Yanga Sh. milioni 135.

Pamoja na hayo, alisema mafanikio mengine ni timu ya mpira wa miguu ya watu wenye ulemavu (Tembo Warriors) iliyofuzu hatua ya robo fainali ya Kombe la Dunia kwa Watu Wenye Ulemavu na kuiweka nchi katika orodha ya timu 10 bora za dunia na Timu ya Taifa ya Wanawake (Serengeti Girls) iliyoshiriki fainali za Kombe la Dunia huko India na kufika hatua ya robo fainali mwezi Oktoba mwaka jana.

Alisema kwa kipindi hicho Tanzania pia kuwa mwenyeji wa Mkutano Mkuu wa 44 wa Shirikisho la Mpira wa Miguu Afrika

(CAF) mwaka 2022 uliofanyika jijini Arusha na Mkutano wa Kimataifa wa Mwanazi wa Michezo wa Baraza la Michezo la Afrika Kanda ya IV uliofanyika jijini Arusha. Tanzania ilichaguliwa kuwa Makao Makuu ya Sekretarieti ya Baraza hilo.

"Pia Tanzania imewasilisha zabuni ya kuomba kuwa mwenyeji wa mashindano ya Kombe la Mataifa Afrika (AFCON) 2027 kwa ushirikiano na nchi za Kenya na Uganda," alisema.

Pia alisema imetolewa mikopo kwa awamu mbili yenye thamani ya Sh. bilioni 1.07 kwa wasanii na wadau 45 katika tasnia za utamaduni na sanaa.

Mwigulu pia alisema serikali imeratibu matamasha mbalimbali yenye lengo la kudumisha urithi wa utamaduni ikiwamo kuandaa na kuendesha mashindano ya Kimataifa ya Urembo na Utanashati kwa Viziwi mwaka 2022 ikiwa ni mara ya kwanza kufanyika barani Afrika.

Mtikisiko benchi la ufundi Yanga

INATOKA UK. 24

anawataka wasaidizi wake hao kwenda kufanya nao kazi pamoja.

Kuondoka kwa makocha hao inaweza ikaleta mtikisiko ndani ya mabingwa hao wa soka ambao watahitaji kuajiri makocha wapya kwa ajili ya msimu ujao wa Ligi Kuu na mashindano ya Kimataifa watakyoshiriki.

Taarifa kutoka vyanzo mbalimbali Afrika Kusini vinasema moja ya masharti ambayo kocha huyo aliwapa viongozi wa Kaizer Chiefs wakati wa kujadiliana masuala ya mkataba ni kwenda na baadhi ya watu wake kuunda benchi lake jipya la ufundi.

Kaze na Gueldich wanaweza kwenda kuungana na 'bosi' wao huyo kwa kuwa wamemaliza mkataba yao ya kuitumikia Yanga baada ya kumalizika kwa msimu huu wa 2022/2023.

Tayari uongozi wa Yanga umetangaza kumalizana na Nabi ambaye alikataa kuongeza mkataba mpya na kutaka kwenda kupata changamoto sehemu nyingine.

Taarifa iliyotolewa na uongozi wa Yanga umesema ulikaa na Nabi kwa ajili ya kujadiliana mkataba mpya lakini kocha huyo aliomba kuondoka klabuni hapo.

"Uongozi wa Yanga unamshukuru kocha Nabi kwa mchango wake katika kipindi chote alichofanya kazi kwenye timu yetu na tunamtakia kila la kheri katika safari yake mpya, Kocha Nabi ataendelea kuheshimiwa ndani ya klabu yetu kama kocha aliyeipa timu mafanikio," ilisema sehemu ya taarifa ya klabu hiyo.

Aidha, uongozi wa Yanga umeanza mchakato wa kusaka kocha mpya atakayemrith Nabi msimu ujao wa 2023/2024.

Wachezaji mbalimbali wa Yanga wameonekana kumuaga kocha wao, kupitia kwenye mitandao yao ya kijamii.

Winga Denis Nkane aliandika kwenye ukurasa wake akimuaga kocha wake huyo huku akisema amekuwa na mchango mkubwa kwake (Nkane) na siku zote atamkumbuka.

Nabi alijiunga na Yanga Aprili 2021 akitokea klabu ya Al Merrikh ya Sudan na alikuja kuchukua nafasi ya Kaze ambaye alitumuliwa Machi 17, mwaka huo kutokana na kutofanya vema kwenye baadhi ya mechi za Ligi Kuu.

Hata hivyo Kaze alirejeshwa Septemba 2021 safari hii akiwa kama kocha msaidizi na kwa kushirikiana walifanya mambo makubwa ikiwa pamoja na kuchukua ubingwa wa Ligi Kuu, ubingwa wa Kombe la FA pamoja na kuifikisha timu hiyo hatua ya fainali ya michuano ya Kombe la Shirikisho Afrika.

Simba yatua Al Hilal

INATOKA UK. 24

na wanataka nyota huyo awemo kwenye maandalizi ya msimu mpya waliopanga kuanza mwishoni mwa mwezi ujao.

Meneja wa habari wa klabu hiyo, Ahmed Ally alipoulizwa juzi, alisema wapo wachezaji ambao kocha wa timu hiyo amependekeza kusajiliwa kuimarisha timu hiyo.

"Siwezi kusema nani na nani ambao wamependekezwa kusajiliwa, lakini ni wachezaji wenye kariba ya Lilepo," alisema Ahmed na kuongeza,

"Ni ngumu kutaja mchezaji mmoja mmoja tunahitaji wachezaji wengi wenye kariba na aina ya nyota kama Lilepo, mwenye sifa ya kuitumikia Simba na kufikia malengo yetu ya kurejesha mataji tuliyoyapoteza na kutimiza malengo yetu ya kucheza nusu fainali ya klabu bingwa Afrika," alisema Ahmed.

Alisema suala la usajili mashabiki wa timu hiyo waondoe hofu na watajulishwa kila mchezaji watakyekuwa wamemalizana naye.

"Kwa sasa bado ni tetesi, tunaweza kusema hivyo, mashabiki wetu wasiwe na hofu, uongozi utakapokuwa umekamilisha kila dila la mchezaji basi tutawatangazia mashabiki wetu, Simba tunafanya mambo yetu kwa umakini mkubwa," alisema Ahmed.

Alisema kwenye suala hilo la usajili uongozi unawasiliana kwa karibu na kocha wao Robertinho ambaye kwa sasa yupo mapumzikoni kwao Brazil.

Jana Simba ilitangaza kuachana na Kocha wa makipa Chlouha Zakaria raia wa Morocco ambaye alitanguliwa na makocha wa viungo raia wa Afrika Kusini Kelvin Mandla Ndromo na Fareed Cassiem ambao wamepewa mkono wa kwa heri.

Wachezaji wa Timu ya Taifa 'Taifa Stars' wakiwa mazoezi jana kwenye Uwanja wa Benjamin Mkapa kujiandaa na mchezo wa kufuzu fainali za Afrika 'AFCON' dhidi ya Niger Jumapili.

PICHA: JUMANNE JUMA

Kapombe atemwa, Banda arejeshwa Stars

Na Adam Fungamwango

BEKI wa kulia wa klabu ya Simba, Shomari Kapombe ametemwa kwenye kikosi cha timu ya taifa, Taifa Stars kilichoinjia kambini kujiandaa na mechi ya kufuzu Fainali za Mataifa ya Afrika (AFCON) dhidi ya Niger, Jumapili ijayo, huku beki wa kati anayechezea soka la kulipwa Afrika Kusini, Abdi Banda akirejeshwa.

Kapombe ambaye aliongozwa kwenye kikosi hicho kwa ajili ya mechi iliyopita dhidi ya timu ya taifa ya Uganda 'The Cranes' Stars hajaitwa kwenye kikosi lakini Mohamed Hussein 'Tshabalala' ambaye waliongezwa wote amebaki kwenye kikosi hicho.

Mchezaji mwingine aliyetemwa kwenye kikosi hicho ni golikipa Aishi Manula ambaye amefanyiwa upasuaji wa misuli ya paja Afrika Kusini na anatarajiwa kuwa nje ya uwanja

kwa zaidi ya miezi minne.

Kocha Mkuu wa Taifa Stars, Adel Amrouche ametangaza kikosi cha wachezaji 30 walioingia kambini kujiandaa na mchezo huo wa Jumapili.

Wachezaji walioitwa ni magolikipa Metacha Mnata wa Yanga, Beno Kakolanya wa Simba, Vuai Makame Jecha wa KMKM.

Mabeki ni Datus Peter wa Kagera Sugar, Dickson Job, Kibwana Shomari, Bakari Mwamnyeto na Ibrahim Abdallah 'Bacca' wote kutoka Yanga, Tshabalala na Kennedy Juma (Simba), Novatus Dismas (Zulte, Ubelgiji), Banda (Chippa United, Afrika Kusini) na Lameck Lawi (Coastal Union).

Viungo walioitwa ni Himid Mao (Ghazi ya Misri), Adolph Mtasingwa (Volsungur IF, Iceland), Aziz Andabwile (Singida Fountain Gate), Mzamiru Yassin (Simba), Mudathir Yahaya (Yanga), Ayoub Idrissa (Ankara, Uturuki),

Ben Starkie (Basford United, England) na Morris Abraham (Spartak Subotica, Serbia).

Washambuliaji walioitwa ni Simon Msuva (Al Qadsiah, Saudia), Abdul Sopa (Azam FC), Kibu Denis (Simba), Bernard Kamungo (FC Dallas, Marekani), Adi Yusuph (Brackley Town, England), Tibba John (Hatta Club, Falme za Kiarabu) na nahodha Mbwana Samata (Genk, Ubelgiji).

Taifa Stars ipo Kundi F ikiwa na pointi nne na inashika nafasi ya pili kwenye kundi nyuma ya vinara Algeria, Uganda wamelingana pointi na Taifa Stars huku Niger ikishika nafasi ya mwisho kwenye kundi.

Stars inahitaji ushindi tu kuweza kuweka hai matumaini ya kufuzu fainali hizo kwa mara ya tatu.

Fainali hizo za AFCON zimepangwa kufanyika kuanzia Januari 13 mpaka Februari 11 mwakani nchini Ivory Coast.

Michenzo

Ijumaa Juni 16, 2023
Nipashe

Mbappe: Wafaransa wamemkosea Messi

UKURASA 21

MTIKISIKO BENCHI LA UFUNDI YANGA

●●●Nabi atimka rasmi, kumvuta Kaze, Kocha wa viungo Afrika Kusini, Yanga kusaka mrithi wa...

Na Adam Fungamwango

K O C H A Nasreddine Nabi amendokandani ya kikosi cha Yanga inatajwa pia anataka kuwachukua Ko-

cha msaidizi, Cedrick Kaze na kocha wa viungo, Helmy Gueldich kuunda benchi la ufundi kwenye kluba yake mpya.

Nabi aliyeipa mafanikio makubwa Yanga msimu huu, inatajwa amejiunga na kluba ya Ligi Kuu ya Afrika Kusini, Kaizer Chiefs na

INAENDELEA UK. 23

Simba yatua Al Hilal, yamtaka Lilepo

Na Saada Akida

SIMBA inatajwa kutaka kumsajili winga wa kluba ya Al Hilal ya Sudan, Makabi Lilepo kwa ajili ya kukiimarisha kikosi chao kuelekea michuano ya Supa Ligi, Ligi Kuu

Tanzania Bara na kluba bingwa Afrika.

Inaelezwa kuwa uongozi wa kluba hiyo umeanza mchakato huo

INAENDELEA UK. 23

9 Tozo zaidi kuongezwa petrol na dizeli

10 Nyumba za wageni zang'ara kiuchumi

11 Kodi katika utalii, madini kuguswa

12 Kilio cha Kariakoo chasikika

13 Neema maduka kubadili fedha za kigeni

14 Bia, sigara nazo zaguswa

15 Fungu la ajira kupanda madaraja